

QIZIL ƏLLƏR

Məhbubə Məracipur

Kitabın adı:.....Qızıl əllər
Qələmə alan:.....Məhbubə Meracıpur
Tərcümə edən:.....Zeynəb Hüseynzadə
Çap tarixi:.....2021
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»

Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.

Тел.: (4822) 58-19-78, 500-250,

ISBN 31-29-024519-32

Mündəricat

Birinci fəsil.....	4
İkinci fəsil.....	13
Üçüncü fəsil.....	20
Dördüncü fəsil	24
Beşinci fəsil	39
Altıncı fəsil.....	51
Yeddinci fəsil.....	66
Səkkizinci fəsil.....	73
Doqquzuncu fəsil	87
Onuncu fəsil.....	91
On birinci fəsil.....	101
On ikinci fəsil	116
On üçüncü fəsil	121
On dördüncü fəsil	128
On beşinci fəsil.....	138
On altıncı fəsil	145
On yeddinci fəsil	155
On səkkizinci fəsil	161
On doqquzuncu fəsil.....	172
İyirminci fəsil	194
İyirmi birinci fəsil	207
İyirmi ikinci fəsil	216

Birinci fəsil

Bir neçə gün öncədən birlik idarəsində müharibə, cəbhəyə getmək və cihad söhbəti düşəndən özümlə əlbəyaxa idim. Qarajda gəzərək öz-özümə düşünürdüm. Bəzən metalların tak-tuk səsi ilə, şagirdlərimin səsi məni fikrimdən yayındırırdı. Sakit və başlarını aşağı salıb işləsinlər deyərək, gözlərimi bərəldib onlara baxırdım. O dəqiqə başa düşürdülər ki, daha çox və daha yaxşı işləməlidirlər. Bunu anlamaq özlərinə də faydalı olur, dərhal nə demək istədiyimi başa düşürdülər. Müştərilərin xarab maşınlarının üstünə düşüb təmir etməyə çalışırdılar.

Uşaqılıqdan belə idim. Özüm də, çox işləmişəm. Olduqca çox pul qazanmışam və artıq kiminsə az işləməsinə, gec gəlməsinə, tez getmək istəməsinə və ya camaatın işini yubatmasına göz yuma bilmirdim.

Səməyə baxdım. Günəş səmanın görünməz tavanından asılıb parıldayırdı. Amma nə qədər özünə əziyyət versə də, daha yay fəslindəki kimi onun əlindən kölgəyə qaçmaq məcburiyyətində deyildim. Artıq sentyabr günəşinin heybəti itmişdi və rahat şəkildə altında uzanmaq olurdu.

Gəzişərək düşünüb, öz-özümə deyirdim: “İlahi! Həyat yoldaşım və 4 uşağım var! Rzanın 13 yaşı təzə tamam olub. Hüseyinin hələ 10 yaşı var. Axı heç biri kişi olmayıb. Munir də təzə həddi-bülüğa çatıb. Nərgiz... O, hələ 40 günlükdür! Bu dörd uşağı analarının yanında qoyub hara gedim?!”

Həyat səhifələri gözlərimin önündə əsən küləyin yumuşaqlığı kimi, vərəq-vərəq çevrilirdikcə, öz uşaqılıq günlərim yadıma düşürdü. Beş yaşım olanda anam məni məktəbxanaya (indiki mədrəsəyə) göndərmək istəyirdi. Atam isə deyirdi: “Zəhra xanım! İstəyirəm ki, yeganə oğlum ad-sanımın varisi olub, işgüzar və zəhmətkeş bir kişi olsun”. Sonra da, mənə baxıb deyirdi: “Oğlum! Sən gələcəkdə atanın üzünü ağ edib, böyük işlər görməlisən”.

Bilmirəm hansı səbəbdən atam - məndən böyük olan üç bacım və məndən kiçik olan digər bacımla işi

yox idi - yalnız məndən istəyirdi ki, böyük işlər görüm?!

Böyük işlər... Çox böyük işlər! Özlüyümdə düşünürdüm: "Bəlkə də, indi həmin böyük işləri görməyin vaxtıdır! Yəni bundan da böyük iş?! Mənim artıq 35 yaşım var. Bu yaşda mənim əlimdən daha başqa nə böyük iş gələ bilər? Cəbhə gənc və subayların yeridir. Onlarda dünyaya bağlılıq hələ yaranmayıb. Arvad-uşaq və mal-mülkümü buraxıb nə edim?! Hara gedim?! Bu, çox çətin olar mənə..".

Atam həmişə Allahdan istəyirdi ki, böyük işlər görüm. 20 yaşında kiçik bir mağaza açıb evləndim və maşın aldım. Bundan da böyük iş?!

1975-ci ildə atam və həyat yoldaşım ilə birgə vacib Həccə getdik. Artıq həmin mağazanı altı dəfə böyütmüşəm! Özü də, Xavəran prospektində. Evim Nəbər prospektindən 400 metr aralıda yerləşir. Ata can! Dediğin iş bundan da böyük idi?! Yox, cəbhə mənlilik deyil! Axı gedib gənclərin arasında nə edim?! Şükür Allaha ki, hər şeyim var. Yox, getməyəcəyəm. Qoy başqaları getsin. İmanlı həyat yoldaşım və tərbiyəli övladlarım var. Allahdan daha nə istəyirəm ki?! Özüm də zəhmətkeşəm. Müştərilərin maşınlarından hətta bir boltun belə, qarajda qalıb malıma qarışmasına yol verməmişəm. Hər il var-dövlətimin xümsünü də, verirəm. Hər adamın işi deyil bu sadaladığım işləri bacarsın.

Dəfələrlə atamdan eşitmişəm ki, haram pul, insanın qəlbini məhv və övladını zay edər.

Atamın bu sözləri həmişə qulağımda sırğa olub. Namazlarımı da vaxtında qılırdım. Yox, yox... Özümü aldada bilərəm, amma Allahu yox. Bəzən namazlarım yubanırdı. Başım hansısa maşının təmirinə qarışdığından, namazımı bir az gec qılırdım. İlahi! Həmin vaxtda da Sənin bəndələrinin işini görürdüm!

Heyf o günlərdən... Uşaqlıq illərimi keçirdiyim məhəlləm - Tehranın Moləvi prospektindəki Firdovsi bağı. Atam məktəbə getməyimə icazə verməyib deyirdi:

-Dərs sənin nəyinə lazımdır?! Oğlum, iş haqda düşünən və pul qazanan ağıl olsun!

Düz deyirdi və mən də onun dediyini etdim. Ata can, çox sağ ol.

Günəşdən faydalanmaq üçün qarajın küncündəki stulu götürüb həyətin ortasında, günəşin altına qoyub oturdum. Yenə də uşaqlıq günlərim yadıma düşdü. Uşaqlığımın ilk xatirəsi, səfərə getmək və beş yaşımıdakı günlərim... 7 yaşına kimi daş yonmaq və corab fabrikində şagird işləyirdim. Səhərdən axşama kimi çalışırdım. Xorasan meydanındakı maşın ustam... Bu günə kimi, başımın tökülən tükünün sayı qədər işləmişəm. Sığorta idarəsindən nə vaxt gəlsəydilər gizləndirdim. Kimin şagirdi olsaydı, ondan böyük miqdarda vergi alırdılar. Biz də, cərimə

olunacağıımızdan qorxurduq. Hələ indinin özündə də belədir. Sığortadan gələcəklərini bildikdə, dərhal şagirdləri göndəririk getsinlər.

Hardasan, gənclik! Darıxdım sənin üçün...

Əslində mən hələ də, gənc və güclüyəm. Atam da həmişə belə deyərdi. Həmçinin deyirdi: “Hər bir işi istəsən, bacararsan! Ona görə də, həmişə Allahdan dəyərli şeylər istə. Amma bunu da unutma ki, çoxlu zəhmət çəkməlisən. Ondan sonra, görəcəksən ki, istədiyin hər bir şeyə nail olmusan”.

Birdən satıcı hacı Davud əlini çiynimə qoyub dedi:

-Haralardasan, Baqiri can?! Dəmirçilərin aslanı! Cəbhəyə getmək haqda fikirləşirsən?

Əlini yavaşca itələyib dedim:

-Cəbhə nədir?! İmkan ver həyatımızı yaşayaq! Cəbhə, cəbhə, cəbhə...

1984-cü ildəki etiraz aksiyaları yadıma düşdü. Şagirdlərimdən biri ilə mağazanı bağlayıb aksiyaya getmişdik. Bir təkəri yandırılıb qaçdıq. Çünki Savak hücum etmişdi.

Gülə-gülə dedi:

-Deməli mübarizə canlısan! Bəs sonra nə oldu?

-Özü də necə! Sonra Xorasan meydanındakı keçəl Bağırın hamamında gizləndik. Birdən gördüm ki, Savak qüvvələri hamamın içindən aksiyada iştirak edənləri filmə çəkirlər. Bizi görənləri kimi ardımızca gəldilər. Qaçmağa başladıq. Şagirdimlə bir-birimizi itirdik. Mənə çatmalarına bir şey qalmamışdı. Sürətlə

qaçıb etirazçıların arasına girib “Ya Xomeyni, ya ölüm” şüarı deyərək özümü Şah meydanına çatdırdım. Ordan da Moləviyə getdim. Savak qüvvələri camaatı qovub, atəş açdılar. Camaatla birgə Sahibcəm küçəsinə, ordan da Şuş meydanına getdim. Sürətlə Tirdoqoluya tərəf qaçdım. Orada Ərk meydanından gətirilmiş çoxlu cənazələr vardı. Atəş səsləri çoxaldığından, orada çox qala bilməyib, var gücümlə qaçmağa başladım. Özümü yaxınlıqdakı Xorasan meydanına çatdırdım. Həmin gün Şah əleyhinə çoxlu şüarlar səsləndirdik. Ordu zabiti olan bıgılı Əsgər, Cahanpənah prospektində mənə tərəf atəş açırdı. Nüsrət dayı tez qarajının qapısını açdı və mən də dərhal onun mağazasına girib, damdakı otaqda gizləndim. Orada bir qədər gizləndikdən sonra, yenə etirazçıların səsləri eşidilməyə başladı. Qarajdan çıxıb onların arasına girdim və sonra evimizə doğru getdim. Anam məni görəndə kimi tez yanıma gəldi. Həddən artıq nigaran olmuşdu. Ağlaya-ağlaya deyirdi:

-Səni öldürsəydilər mən başıma nə daş salardım?!

Hər halda, çətin günlər də ötüb keçdi. Çoxlu zəhmət çəkib işlədim və sonda usta oldum. Səhərdən axşama kimi bu dörd divar arasında işlədim. Çalışırdım ki, buranın qapısı insanların üzünə həmişə açıq olsun. Artıq insanlar maşınlarını gətirirlər və mən də onları təmir edirəm. Şirkətlər, universitetlər və digər yerlərdən də praktika üçün

yanıma şagirdlər göndəririlər. İndi sən de! Bu qədər təlaşdan sonra, bütün bunları buraxıb, idmançı bədənlə müharibəyə getmək mümkündür?!

Təəccüblə dedi:

-Hacı can! İdmançı bədəninə qurban! Düşmən ərazimizə girib. Elə dünən hava limanını bombardman edib, Xürrəmşəhrə hücum ediblər. Sabah gəlib, namus...

Sözünü kəsib dedim:

-Qələt edirlər! Ayaqlarını qırarıq!

-İndi onların ayağını qırmağın vaxtıdır. Gəlirsənsə, Bismillah!

Astadan dedim:

-Sən yaxşı bilirsən ki, mən əsgərlikdə olmamışam. Heç nə bacarmıram.

-Bəh-bəh! Sən qorxaq deyildin, bəs əsgərliyə niyə getməmişən?

-Məsələ qorxaqlıq deyil. Evin tək oğlu idim. Tez evləndim. Ondan sonra da, arvad-uşaq var idi deyə, əsgərliyə gedə bilmədim.

Dərindən ah çəkib dedi:

-Hacı Abbasəli! Çağırış vərəqəsi gəlib, istəsən də, istəməsən də aparacaqlar!

Əsəbiləşib dedim:

-Mən heç nə bacarmıram. Vəssəlam!

Geri çəkilməyib dedi:

-Elə burada gördüyün işi cəbhəyə gedib birgə edərik. Əzilmiş maşınları çox gözəl düzəldirsən,

gedək cəbhəyə, orada da bu işlərlə məşğul olarsan. Necə yəni heç nə bacarmıram?! Ay müsəlman! Cəbhəyə gedən könüllülər arasında hər cür adam olur - fəhlə, müəllim, mühəndis və s. Elə bu bacının əri hacı Həsən Qulaməli, radyator ustası Xəlil Kazimi, hacı Mustafa İstihardi. Kimi istəsən burda tapa bilərsən.

-Hacı Həsəni mən yollamışam.

Artıq yorulmuşam! Nə edəcəyimi bilmirəm. Hacı Həsən, Hacı Mustafa və radyator ustası Xəlili deyirsən, bəs de görüm getsəm arvad-uşağım necə olacaq?! Bütün mal-mülkümü həyat yoldaşımın adına keçirirəm.

İlahi, Özün mənə bir yol göstər. Bir yandan gedib cəbhədə nələr baş verdiyini bilmək istəyirəm, digər tərəfdən də - qalsın sonra gedərəm – deyirəm. Təhlükəli olsa, necə? Yəqin ki, bizi ön cəbhəyə aparmazlar. Yox, aparmazlar! Təcrübəsi olmayan adamı birbaşa ön cəbhəyə, atəş altına göndərməzlər. Arxa cəbhədə saxlayırlar ki, bir şey öyrənsinlər. Ya da, ya da... Nə bilim! Axı mən getmişəm ki, kimi haraya göndərəcəklərini və ön cəbhənin necə olduğunu bilim?! Yox, biz arxa cəbhədə işləyəcəyik. Əlbəttə ki, biz arxa cəbhədə qalıb işdən düşmüş maşınları təmir edəcəyik. Döyüş meydanında, mərmə, raket və top-tüfəng altında işləmək mümkün deyil. Gərək uşaqların anası ilə danışım. O, razı olmasa, nə edəcəyəm? Tuba xanım mehriban və

imanlı bir qadındır. Amma, necə olsa da, bir qadındır, körpə uşağı var, mənə bağlıdır. Baxmayaraq ki, indiyə kimi mənim işlərimə qarşı müxalifətçilik etməyib. O, razılıq versə gedəcəyəm...

Ürəyimə dammışdı ki, həyat yoldaşım bu işə razılıq verəcək!

İkinci fəsil

Otaqda oturub həyat yoldaşımın gətirdiyi isti çaydan içib, Allaha şükür edirdim. Məni həddən artıq çox istəyirdi. Mən evə gələndə, hər şey hazır olardı. Sanki mən də, onun uşaqlarından biri idim. Ev paltarımı verib, dərhal bir stəkan çay süzərdi. Bir az sonra da, yeməyi gətirərdi. Hər gün dadlı və isti xörək bişirirdi. Fikirləşirdim ki, hər gün evin işlərini, uşaqlara baxmaq və həm də yemək bişirməyə necə vaxt çatdırır?! Məndən bir az aralıda oturan həyat yoldaşıma baxdım. Üzü qibləyə oturub Quran oxuyurdu. Uşağımız, 40 gün olardı ki, dünyaya

gəlmişdi. Cəbhə söhbətini necə açacağımı bilmirdim. Çox çətin məsələ idi. 13 yaşlıdan tutmuş, 40 günlük körpəyə kimi dörd uşağı saxlamaq çox çətin idi.

Bir neçə dəfə özümü toparlayıb ona baxdım. Axırda başa düşdü ki, nəsə demək istəyirəm, amma bacarmıram. Quranı öpüb bağladı. Mən də ayağa qalxıb mətbəxə geçdim. Ardımca gəlib stulda oturdu. İndi onun növbəsi idi ki, mən işləyim o, baxsın. İş adamı olduğum üçün, ev işlərini yaxşı bacarmırdım. Lakin, nəsə etməli idim ki, ürəyini ələ alım və cəbhəyə getmək istədiyimi deyə bilim. Mətbəxdən çıxıb tozsovurunu götürüb otağı təmizləməyə başladım. Bir neçə dəqiqə keçdi. Mat-məəttəl mənə baxırdı. Nəfəsim sinəmdə həbs olmuşdu. Heç nə deyə bilmirdim. Gözləyirdim ki, özü söhbəti açsın. Ayıq-sayıq qadın idi. Evi təmizlədikdən sonra, tozsovurunu bir kənara qoyub mətbəxə qayıtdım. Bir stəkan südü qızdırıb ona verdim. Həmişəki kimi, mehriban baxışlarla baxıb dedi: “Hacı can, əllərinə sağlıq”.

Hələ də, özümü itirmiş vəziyyətdə idim. Hiss edirdim ki, hər şeyi bilir. Söhbəti açmaq istəyirdim amma... Qarajda dostlarla rahat hər şeyi danışa bilirdim. Amma xanımın hədsiz ədəbi və dərin baxışlarına görə hər şeyi rahat şəkildə dilə gətirə bilmirdim. Özlüyümdə dedim ki, mənim ev təmizləməyimin nə demək olduğunu necə anlamır?!

Mən nə vaxt sənə ev işlərində kömək etmişəm ki, bu da ikinci dəfə olsun?!

Hələ də heyrət içində mənə baxırdı. Sonda dedi:

-Özünü çox yorma Abbas can! Nə demək istəyirsənsə de.

-Ay Allah!

Nəhayət dilim açıldı və dedim:

-Bir həftə öncə cəbhəyə getmək üçün adımları yazdırmışam. Qorxdum ki, sənə desəm, razı olmayasan.

Ey vay! Bunu deyən kimi ağlamağa başladı! Ona yazığımı gəlirdi. Təsəlli verib, sakitləşdirmək üçün dedim:

-Ön cəbhəyə getməyəcəyəm. Əsgərlikdə olmadığım üçün, arxa cəbhədə olacağam. Şəhərdə döyüşçülərin xarabə məşinlərini təmir edəcəyəm. Əmin ola bilərsən ki, mən olduğum yerdə güllələdən xəbər-ətər yoxdur və bizi döyüşməyə aparmayacaqlar.

Göz yaşlarını silib dedim:

-Gülümsə, Tuba xanım! Əziz yoldaşım, evimin yaraşığı! Mən hələ ölməmişəm ki...

-Bu nə sözdür?! İnşallah 100 il başımızın üstündən əskik olmayasan.

Sonra bir az sakitləşib, həmişəki kimi sakit oldu. Xanımın sakitləşməsi qəlbimə təskinlik bəxş etdi. O, təbəssüm etdikcə, rahatlıq tapırdım. Sanki dünya mənim olurdu. On yaşını təzə tamam olan ikinci

oğlumuz Hüseyin mətbəxə girdi. Dəcəl bizim sözlərimizi eşitmişdi. Gülərək dedi:

-Urra! Cəbhə! Mən də gələcəyəm ata!

-Bu, işlər uşaqlara uyğun deyil. Görüm hələ mənə gedə bilərəm, ya yox.

O, isə mənimlə cəbhəyə getmək üçün israr edirdi. Ona dedim:

-Məndən sonra, evdə kişi olmalıdır. Bildin, kişi!

Qaşlarını çatıb, bir tərəfdə oturub dizlərini qucaqladı. Ayağa qalxıb başını sıgallayıb dedim:

-Qoy hələ əvvəl ata getsin. Cəbhə təcrübəsi topladıqdan sonra, sənə də növbə çatacaq. Hüseyin, dükançı Davudun dediyinə görə, Səddam məğlub olacaq. Darıxma, hamıya növbə çatacaq. İndi dur get, qoy ananın razılığını alım, sonra sənin üçün də, bir çarə taparıq.

Hüseyin başını aşağı salıb mətbəxdən çıxıb, taxta qapının çərçivəsində dayanıb yazıq-yazıq baxırdı. Baxışları xahiş və təmənnə ilə dolu idi.

Yoldaşım yanında oturmağımı istəyərək dedi:

-Bilirsən? Bu ilk dəfədir ki, bir-birimizdən ayrı qalacağıq. Nərgiz hələ cəmi 40 günlükdür.

-Əvəzində böyük oğlumuzun 13 yaşı var. O evimizin kişisi olacaq.

-Rzanı deyirsən?! O, hələ uşaqdır. Yaşına baxma. Mənim evimin yeganə kişisi sənsən. Düzdür ki, Rza böyüyüb. Hüseyin, Munir və Nərgiz də var və başım

qarışacaq. Amma unutma ki, mənim evimin kişisi yalnız sənsən. Get, amma yenə sağ salamat qayıt!

Sevinib güldüm. Bir az da iztirabım vardı. Ona dedim:

-Baş üstə! Döyüşçülərin mənə ehtiyacları var. Yəqin ki, cəbhədə mənim kimi usta yoxdur! Onlara lazım olacağam. Cəbhədə yalnız mən və texnik qrupu əskikdir! Biz getdikdən sonra, hər şey düzələcək! Səddamı məğlub edib qayıdacağıq!

Mənə baxıb dedi:

-Allah amanında! Amma heç vaxt Rza və ya Hüseyini özünlə aparmamalısan!

-Yaxşı. Söz verirəm. İndi gedə bilərəm, xanımlar xanımı? Mən cəbhədə olanda, anama, ya da öz anana da ki, gecələri gəlib sizinlə qalsınlar, tək qalmayasız. 30 min pulum var. 15 minini özümlə aparacağam, 15 minini də sənin üçün taxçanın üstünə qoyuram. Pul çatmasa, anamdan, ya da öz anandan borc alarsan. Qayıtdıqdan sonra qaytararam.

Gülümsədi, mən də bir az rahat oldum. Ardınca da dedi:

-Qohumlarla sağollaşmaq istəmirsən?

-Baş üstə, sağollaşaram.

Bəziləri ilə telefonla və bəzilərinə də xəbər yollayıb bütün qohumlarla sağollaşmış, halallıq istədim. Axırınıc şəxs yoldaşımın bibisi oğlu Qulaməlixan idi. Ailəvi onun evinə getmişdik. O, dedi:

-Hacı! Getmə!

Evlərində uzaq qohumumuz olan bir şəhid anası da var idi. O, da narahat idi, cəbhəyə getməyimi istəmirdi. Bir neçə dəfə başını yelləyib dedi:

-Abbas can, getmə! Oğlum yaralanıb döyüş meydanında qaldı və heç kim kömək edə bilmədiyindən, qanaxmadan şəhid oldu. Sən də, belə vəziyyətə düşə bilərsən. Getmə! Qal və həyatına davam et.

Özlüyümdə dedim:

-İnşallah gedəcəm və yaşamağa da davam edəcəyəm.

Çantamı bağlamışdım. Tuba xanım çantanı bir daha açıb əşyalarımı gözdən keçirdi. Dəqiq baxdıqdan sonra, arxayın olub yenə bağladı. Nərgiz ağlamağa başladı. Gedib onu sakitləşdirdi. Qayıtdıqda ona dedim:

-Yenə uşağımız olmasını istəsəm, yox deməzsən?

-Mən sənə nə vaxt yox dedim ki, yenə deyim?! Baxmayaraq ki, mənə uşaq dünyaya gətirmək çox çətin olur. Amma əgər sən istəsən, canımdan da keçərəm.

İlahi, bu xanım Sənin ən gözəl bəndələrindəndir...

-Mən də sənin üçün, hər şey edərəm xanım! Uşaqları sənə tapşırıram. Başınızdan bir tük əskik olsa, ölərəm!

-Narahat olma. Get, Allah amanında.

Uşaqlarla sađollaşıb, üzlərindən öpdüm. Hüseyin həsrətlə mənə baxırdı. Gözləri dolmuşdu və az qalırdı ağlasın. Hacı xanım kiçik bir sini gətirmişdi. İçində güzgü, güllü şüşə qab, su və Quran var idi. Quranı götürüb öpdüm. Sonra onu başım üstə tutdu. Altından üç dəfə keçdim. Güzgüyə baxıb həyat yoldaşıma dedim:

-Güzgüdə olan Abbas söz verir ki, iki həftə sonra Tehranda, sağ-salamat halda mehriban yoldaşının yanında olacaq. Razısan həacı xanım?

-Razıyam. Allah amanında.

Üçüncü fəsil

Kirmanşahın yolu ağır yük maşınlarının ucbatından pis hala qalmışdı. Qeyd dəftərimi çıxarıb birinci səhifəsinə yazdım:

Cəbhəyə ilk ezamiyyətim, 1980-cı il sentyabr ayının 11-də oldu.

Ardınca vahiməli bir səs eşidildi. Sanki ildırım çaxdı. Maşın möhkəm yelləndi. Əlimdəkilər yerə düşdü. Bədənim titrəməyə başladı. Baxmayaraq ki, 40 gün öncə Səddam Tehranı bombardman etdiyindən, belə səslərə adət etmişdim. Bütün bunlara baxmayaraq, sanki partlayışın qorxu hissini

ilk dəfə idi ki, təcrübə edirdim. Bir anlığa maşınının iki yerə bölündüyünü və dostlarımla tikə-tikə olduğunu düşündüm. Ölüm qarşımda dayanıb deyirdi: "Hə, ay Abbas! Abbas! Abbas! Qızıl əl Abbas!"

Kəlimeyi-şəhadətimi oxumaq istəyirdim, lakin dilim söz tutmurdu. Hələ də titrəyirdim. Başımı iki əlimlə tutbu bağırmaq istəyirdim ki, bir nəfər dilləndi:

-Qorxmayın, ildırım çaxdı!

Özümü ələ almağa çalışdım. Üzümü maşının pəncərəsinə yapışdırıb, səmada hərəkət edən qara buludları izləyirdim. Bəlkə də, buludlar yox, biz hərəkət edirdik. Allahım, cəbhə deyilən yer buraymış?!

Buludlar yaxınlaşıb bir-birinə dəyib, sanki minlərlə bombanı birgə partlatmaq istəyirdilər. Küləyin uğultusu, ildırımın səsi, çala-çökək yolda maşının yellənməsi məni həyəcanlandırırdı. Şükürlər olsun ki, partlayış buludların səsi imiş.

Dünkançı Davud yerə düşən dəftər və qələmimi götürüb mənə tərəf uzatdı. Qalın səslə dedim:

-Nə çəkirsən, hamısı sənə ucubmuşdur! Yəni bu ildırım səsi idi?!

Davud yerində daş kimi oturmuş və tərpənmirdi. Yalnız çənəsi arada hərəkət edirdi. Mənə dedi:

-Yox, bəs mənə sənə sənə idi! Əlbəttə ki, ildırım səsi idi. Çantan və əşyaların haradadır?!

Kiçik əl çantamı ayağımın altına qoymuşdum. Gözümlə işarə edib göstərdim. Təəccüb edib dedi:

-Bu nədir?! İki həftəlik səfərə balaca çanta gətirmisən?!

-Yalnız bir dəst üst paltarı və bir dəst alt paltarı gətirmişəm ki, iraclılar məni qovaladıqda rahat qaça bilim! Bu da çoxdur!

Ürəkdən güldü.

Məqsədə çatdıq. Maşın Kirmanşah meydanının bir tərəfində dayandı. Şəhərdə hava qaralmışdı və sakitlik idi. Sürücü əl tormozunu çəkib dedi:

-Qardaşlar! Allah amanında, düşün!

Qum şəhərindən bizimlə birgə gələn bir nəfər dedi:

-Heç kim siqaret yandırmasın. Vəziyyət normal deyil və hər an düşmən təyyarələri bizi görüb bombardman edə bilər.

Sonra prospektin digər tərəfindəki məktəbi göstərib dedi:

-Qardaşlar, gecəni bu məktəbdə qalmalıyıq.

Maşınının işıqları yanan kimi, qumlu qardaş qışqırdı:

-Ay qardaş! Söndür, söndür!

Meydanın yaxınlığında olan divarın arxasından, üst-başları toz-torpaqlı gələn bir neçə cavanı görüb dostlardan birinə dedim:

-Cəbhə elə bu divarın arxasıdır?! Bizi ön cəbhəyə gətiriblərsə, bəs niyə tank-tüfəng səsi eşidilmir?!

Çiyinlərini tərپətđi, sanki demək istəyirdi ki, cavab verməyə halım yoxdur, az danış.

Məktəbin qapısının önündə dayandıq. Maşının işıqları söndükdən sonra, hər yer yenə qaranlıq və qorxulu bir meşə kimi oldu. Öz-özümə fikirləşirdim. İlahi! Divarın arxasında döyüşüb şəhid olanlarla, mənə aramda nə qədər məsafə var?! Özümü ölümün bir neçə addımlığında hiss edirdim. Vay olsun mənə! Görəsən mənə aldadıb buraya gətiriblər ki, canımı alsınlar?! Mən yaşamaq istəyirəm!

Dördüncü fəsil

İslamabad bazasına daxil olduq. Orada qədim dostlarımdan olan Sadiq Casib və atası hacı Əsgəri gördüm. Onunla səmimi şəkildə salamlayıb hal-əhval tutduq. Dedi ki, burada kran işi ilə məşğuldur. Ondan cəbhə barəsində soruşmaq istəyirdim ki, birdən onu çağırıdılar. Yerindən dərhal qalxıb getdi. Məndən uzaqlaşarkən dedi:

-Nə işin olsa, mənə de.

Əl yelləyərkən dedim:

-Söz verirəm ki, mütləq səni narahat edəcəyəm.

Döyüşçülərə göz gəzdirdim. Ucaboy və cüssəli bir gənc diqqətimi cəlb etdi. Yerişindən Tehranın qədim lotularına bənzəyirdi. Ürəyimə yatmışdı. Ona yaxınlaşıb dedim:

-Salam! Sizin adınızı soruşmaq olar? Haralısınız?

-Aleykum salam. Könüllü qüvvələrdənəm, Tehrandan gəlmişəm.

Yenə soruşdum:

-Tehran çox böyükdür, - Xorasan, Qəzvin darvazası, Nizamabad, Moləvi, Cavadiyyə - harasındansan?!

Gözlərimin içinə baxıb dedi:

-Tirdoqoludan!

-Bəh, bəh! Qonşuyuq ki! Mənim tirdoqolu və ləbexətt məhəllələrində çoxlu sayda dostlarım var.

Tanış olduqdan sonra, söhbətə başladım. Baza və komandir barəsində bütün məlumatları ondan öyrəndim. Davakar adama bənzəyirdi. Deyirdi: "Əgər, 50 nəfər üstümə düşsə, yenə qabaqlarımdan qaçmaram!"

İdmançı cüssəsinə baxdıqda, dediklərinin düz olduğunu anlamaq olurdu. Yəqin ki, güclü qolları və uca boyu ilə hər şeyin öhdəsindən gəlirdi. Nə işlə məşğul olduğunu soruşdum. Mexanik olduğunu dedi. Bir-birimizi daha çox tanıyıb dostlaşdıq.

Mənə dedi:

-Siz əsgərlikdə olmusuz. Əgər gecə təlim məsulu gəlib hərbi təlimlər haqda bir şey bilmədiyini

öyrənsə, mütləq səni burdan uzaqlaşdıracaq. Təlim görmüş “Nasional İran” şirkətinin işçiləri burada olduqlarından, sizə ehtiyac olmadığını deyəcək.

Onun sözlərindən belə çıxırdı ki, nə qədər səni qovmayıblar, özün çıx get. Hiddətlənib özümü müdafiə edərək dedim:

-“İran Nasional”ın işçiləri montajçılardılar, təmirçi deyillər ki! Hissələri dəyişməyi bacarsalar da, bizim qədər texniki işləri bilmirlər. Hətta bəziləri, maşının arxa və qabağı haqda heç nə anlamır.

Əmin halda dedi: “Özün bil!”

Ürəyimə qovulmaq qorxusu düşmüşdü. Ondan soruşdum:

-Qardaş, bazada ən azı 15 gün qala bilmək üçün nə etmək lazımdır?

-Burada qalmağın və ya qovulmağın öz zirəkliyinə bağlıdır!

“İran Nasional” şirkətinin işçilərini mənə nümunə göstərdi. Bu zaman günorta azanının səsi hər tərəfdə eşidilirdi. Döyüşçülərdən biri həyətin küncündə dayanıb azan verirdi. Bizim dəstə namaz qılmaq üçün dəstəmaz aldı. Hamı camaat namazına durdu.

Namazdan sonra, günorta yeməyini payladılar. Qarnım acından quruldayırdı. Döyüşçülər, əllərində yemək qazanı önümüzədən keçdilər. Biz dörd nəfərdən başqa, hamıya yemək verdilər. Sanki biz orada deyildik. Bilmirəm niyə heç kim bizi görmürdü?!

Qiymə-plovun ətri məni dəli edirdi. Nə edəcəyimi bilmirdim. İnsanın qarnı ilə bacarması çox çətindir. Özü də, məni kimi çox yeyən! Hər yeməkdə, iki çörəklə bir qab düyü yeməliyəm ki, doya bilim. Radyator ustası Xəlilə dedim:

-Xəlil, biz bura dəvətsiz gəlmişik? Niyə bizi saya salan yoxdur? Ay müsəlman! Biz də acıq!

Çiyinini yellədi. Məndən də çox ac olduğu aydın idi. Udquna-udquna yemək yeyən qardaşlara baxıb, öz-özümə deyirdim: "Ay namüsəlmanlar! Biz heç, bəs qarınlarımızdan da utanmırsız? Bədbəxtçilikdən, burada market və ya yeməxana yox idi ki, bir şey alıb yeyək. Dava edim? Yoxsa yeməklərini dağıdım? Ən yaxşısı budur ki, qarşılarında oturub, onları utandıranadək gözümü onlardan çəkməyim!"

Sanki bir mələk mənə dedi: "Yox, Abbasəli! Səbirli ol. Axı sən buraya qarınına görə yox, vətəni düşməndən qorumaq üçün gəlmisən. Madam burdasan, çətinliklərə də dözməlisən. Uşaqlıq çağından işləyib, zəhmət çəkənin dözüümü dağ qədər böyük olmalıdır!"

Bəli, mən dağam! Ağac deyiləm ki, hər əsən külək məni silkələsin! Elə bu döyüşçülərə yardım etməyə gəlmişəm. Bunların da, qarınları tox olmalıdır ki, düşmənlə döyüşə bilsinlər. Maşınları da xarab olsa, mən düzəltməliyəm. Kürəkənimiz hacı Həsənə dedim: "Eybi yoxdur. Qoy biz ac qalaq. Elə bir şey edəcəyəm ki, gəl görəsən!"

Yemək yeyəndən sonra, işə başlayan “İran Nasional”ın işçilərinin yanına getdim. Təmir səsleri get-gedə ucalırdı. 30 yaşlı və digərlərindən daha mehriban görünən birinə yaxınlaşdım. Başı işə qarışmışdı. Əyilib ondan komandir Şahbazinin xasiyyətinin necə olduğunu və burada qalmağın mümkün olub-olmadığını soruşdum. Təəccüblə mənə baxıb, bu nə sözlərdir danışırsan qardaş?! Cəbhə belə sözlərin yeri deyil...

Yenə dedim:

-Buna görə soruşuram ki, komandir bura gəlib nəyə desə xətrimizə dəyməsin və hər şeyi buraxıb getməyə. Burada qalıb döyüşçülərə kömək etmək istəyirik. Bu qədər yol gəlmişik. Hələ çantamızı açmamışıq!

Həmin gənc komandirin sərt xasiyyətli, lakin eyni zamanda mehriban qəlbli olduğunu dedi. Dedi ki kimi olsa, komandir Şahbazi işi və zamanı dəyərləndirməlidir. Bu, da, bizim burada qalmağımız üçün yetərlidir. Saat 13:30 idi. Həmin şəxs dedi:

-Ora bax!

Əli ilə göstərdiyi yerə baxdım. Davamında dedi:

-Oradadır, gəlir.

İşçiyə əl yelləyib, dedim:

-Oldu, sağ ol!

Dostlarımın yanına qayıtdım. Payızın zəif günəşi bizi isitməyə çalışırdı. İstiliyinin təsiri az olsa da,

yaxşı idi. Günəşin zəif işıq saçması, gecənin qaranlığı ilə vahiməli sükutundan daha yaxşı idi. Dostlara komandirin yanına getməyi təklif etdim. Razi oldular və dördümüz də bir yerdə baza komandirinə yaxınlaşdıq. Qarşı-qarşıya dayanmışdıq. Hələ hər şey öz qaydasında idi. Maraqlı siması vardı. Orta boylu, qalın və kaman qaşları, xırda burnu, ətli yanaqları, qara qalın saqqalı var idi. Çox soyuqqanlı davranırdı. Eynilə həmin işçinin iki dəqiqə öncə dediyi kimi. Üzümü işçiyə tərəf çevirib, ona göz vurdum. Başımı aşağı salıb, komandirə salam verdim. O, da, cavab olaraq dedi:

-Aleykum salam, sizi buraya kim göndərib?

-Tehrandan maşın ustalarının birlik idarəsi bizi göndərib. Məsulu hacı Nikayindir. Əvvəl Kirmanşaha getdik və orada bizi qruplara bölüb buraya göndərdilər.

Mənə baxıb soruşdu:

-Cənab! Nə etmək istəyirsiniz?

Saqqalıma əl gəzdirib dedim:

-İşləməyə gəlmişik. Dəmirçi və çilingər istəmirsiniz? Hətta lazım olsa, yer də, süpürə bilərik!

Soyuq baxışlarla məni aşağıdan yuxarı süzüb dedi:

-Bizə süpürgəçi lazım deyil, hacı! Bura silahlı qüvvələr, hərbi təlim görmüş döyüşçülər və...

Sözünü kəsdim. Bir an göz-gözə gəldik və sonra, yenə başımı aşağı salıb dedim:

-Biz də bu döyüşçülərin və müharibənin ehtiyac duyduğu qüvvələrin yanında olmağa gəlmişik. Şükür ki, insanıq. Heyvan deyilik ki, bizə ehtiyacınız olmasın. Müharibə yalnız orduya məxsus deyil ki, kiçik-böyük, cavan-yaşlı və rütbəliyə ayırd etsin! Biz eşitmişdik ki, cəbhədə hər cür adama ehtiyac var. Amma sizin bu dediklərinizi eşitməmişdik. Cənab Şahbazi! Bağışlayın, divar, ayaqyolu, zallar və sizin bazanın həyəti, bunların təmizliyə ehtiyacı yoxdur?! Gündəlik təmizlik olmur?!”

Narahat olub dedi:

-Bu nə sözdür, hacı? Ayıbdır!

Yenə başımı qaldırıb dedim:

-Cəbhədə işləməyin yaxşı-pisi yoxdur! Biz sizdən pul istəmirik! Təmənnəsiz işləyəcəyik. Hara getsən, arzu edərlər ki, onlar üçün havayı işləyəsən!

Əlini saqqalına çəkdi. Sanki fikirləşməyə və qərara gəlməyə zaman istəyirdi. Bir az fikirləşdikdən sonra, dördünüz də ardınca gəlin - dedi. Biz də, arzumıza çatmış kimi, sevinərək onun ardınca getdik. Bizi böyük bir qaraja apardı. İçində çoxlu sayda işdən düşmüş minik maşınları və mikro avtobuslar vardı. İndi artıq işimizin nədən ibarət olduğu məlum olmuşdu. Düşündüm ki, bunları təmir etməyimizi istəyir. Orada “İran Nasional”ın işçiləri də işləyirdilər. Hər biri bir maşını təmir edirdi. Yanlarından keçib qarajın sonuna çatdıq. Orada pis

vəziyyətdə və üstünü toz basmış bir cip maşını vardı. Komandir onu göstərib dedi:

-Bu, Məşhəd camaatının cəbhəyə hədiyyəsidir. Təzə maşın idi, cəbhəyə gətirərkən yolda qəzaya düşüb və sonda gördüyünüz kimi bir metal parçasına çevrilib. Bacarığınız varsa, Bismillah! Qollarınızı çırmalayın və onu düzəldin. Yox, əgər bacarmasanız, qayıdın Tehrana. Siz sağ, biz salamat! Gördüyünüz kimi, burada usta və mexanik az deyil. Burda işləyənlərdən üstün olduğunuzu sübut etsəniz, qalıb işləyə bilərsiz. Əks halda, əl-ayağa dolaşıb, artıq yük olacaqsız!

Bir az maşının o tərəf, bu tərəfinə baxdıq. Sanki müştəri gözü ilə baxırdıq. Mən bu maşını iki günə düzəldə bilərdim. Özümü sübut etmək üçün, bu, ən yaxşı fürsət idi! Ürəyimdə deyirdim: "İndi mən necə usta olduğumu sənə göstərəcəyəm, komandir! Sən hərbiçilərin komandirisənsə, biz də özümüzdə görə komandirik. Maşın komandiri!

Metal parçasını ona göstərərək, bu dəfə mən dostlarımın yerinə danışmış dedim:

-Mənə bax, qardaş! Biz ömrümüzü Xavəran prospektinin qarajlarında yağ və yanmış tüstü ilə keçirmişik. Biz bunu yenidən işə sala bilməsək, yaxşısı budur ki, hissə-hissə edib metallarından istifadə etməyə göndərəsiz! Deməyim odur ki, bizdən elə də böyük bir iş istəməmişən. Amma biz bu, istəyini yerinə yetirəcəyik ki, xətrimizə dəydiyini

sübut edək! İki gün sonra, bir nəfəri göndər ki, gəlib maşını aparsın. Mənim ləğəbimin nə olduğunu bilmirsən, haqlısan da. Mənə qızıl əl dəmirçi Abbas, Xavəran Benzi deyirlər! Xavərlər¹ yox ha, Xavəran!”

Gözünün ucu ilə məni süzərək dedi:

-Nə deyirsən, ay kişi?! “İran Nasional”ın işçiləri bunu düzəldə bilmədilər! Əgər 10 günə də təhvil versəniz, eybi yoxdur! Kimliyinizi sübut etsəniz, burada nə qədər istəsəniz qala bilərsiz!

O, hələ də ətrafda işləyən “İran Nasional”ın işçilərini göstərüb nəsə deyirdi. Kürəkənimiz təəccüb içində mənə baxırdı. Yəni ki, hacı bu, bizlik deyil. Abrımızın getməməsi və yanında üzüqara olmamaq üçün qardaşla çox bəhs etmə!

Sadiq Casibə verdiyim kişi sözü yadıma düşdü. Komandir sağollaşmış getdikdən sonra, bir neçə nəfərdən Sadiqin yerini soruşdum və soraqlaşmış onu tapdım. Bazanın bir küncündə dayanıb iş üçün sifarişlər alırdı. İş bitdikdə, onu çağıraraq dedim:

-Səninlə işim var.

-Hacı Baqiri, xeyirdir inşallah. Nə iş?

-Sabah səhər iki saatlığa kranını istəyirəm. Qaraja gedib bir maşının qabağını qaldırmalısan.

Sağ əlini “baş üstə” anlamında sağ gözünün üstünə və sol əlini də ürəyinin üstünə qoydu.

¹ Yük maşını.

Bura qədər işlər öz qaydasında idi. İnsan aclığını yalnız belə unuda bilər. Sadiq getdikdən sonra, həyat yoldaşım gözümün önündə canlandı. Qərara gəldim ki, gedim görüm bazada telefon varsa, evə zəng vurub sağ olduğumuzu bildirim.

-Salam.

-Aleykum salam.

-Necəsən?

-Yaxşıyam.

-Uşaqlar necədir?

-Hamımız yaxşıyıq.

-Siz nə edirsiniz?

-Hələ bir xəbər yoxdur?!

-Özündən müğayət ol.

Bu sözlərin hamısı müharibə saati ilə 3 dəqiqə olur. Axşam yeməyini yedikdən sonra, əsgərlərin yatdığı yataqxanaya getdik. Yataqxana böyük və hündür tavanlı bir zal idi. Ətrafı 2-3 mərtəbəli taxtlarla döşənmişdi. İşçi dostlarımla giriş qapısının yaxınlığındakı iki mərtəbəli yatağa uzandıq. Zal çox soyuq idi. Tünd rəngli bir adyalı üstümə atıb burnumun ucuna qədər çəkdim. Adyaldan çox pis iy gəlirdi. Sanki onu düşmən cəsədinin üstündən götürmüşdülər. Az qaldı ki, qusam. Bir an düşündüm ki, pis iy özümdən gəlir. Öskürməyə başladım. Kürəkənimiz soruşdu:

-Nə oldu, hacı?

Səs salmayım deyə, bir söz demədim. Sonra adyalı üzündən kənara çəkdim. Yuxum gəlmirdi.

Hacı Həsənlə Xəlil də, eyni vəziyyətdə idilər. Qalxıb yerimizdə oturduq. Saat 9 olardı. Az sonra işıqları söndürdülər. İşıqlar sönəndən sonra bir nəfər dillənib dedi:

-Yatmaq vaxtıdır. Gecəniz xeyrə.

Başqa birisi də, o tərəfdən dilləndi:

-Əmirəlmöminindən (ə) başqa heç kim yuxuma gəlməsin!

Hər yer qaranlıq idi. Qışqırıb dedim:

-Bu nədir, göz-gözü görmür, işıqları niyə söndürdünüz? Allah xatirinə bir lampa və ya başqa bir şey yandırın!

Yatanlardan biri sözümlü kəsib dedi:

-Yatmaq vaxtıdır, ay qardaş, yat! Sabah işimiz çoxdur. Yuxunuz gəlmirsə çölə çıxın, digərlərinə maneəçilik törətməyin. Birinci gecənizdir, öyrəşəcəksiz.

Dördümüz də taxtlardan enib, kor kimi qaranlıqda yataqxanadan çıxdıq. Qapıdan çıxıb həyətin bir küncündə oturduq. Əsgərlərdən biri, komandir Şahbazi tərəfindən yanımıza gəlib dedi:

-Əsgərlərin otağında deyil, yandakı otaqda yatın.

Bu xəbərdən sevindik. Qərara aldıq ki, bir saat da həyətdə oturaq. Əsgər getdi. Səmada ayı dövrəyə alan buludlara baxırdım. Buludları dostlara göstərib dedim:

-Uşaq vaxtı deyirdilər ki, hərə öz ulduzunu tapsın. Mən həmişə ən böyük ulduzu seçirdim. Amma bu gecə heç bir ulduz görünmür. Axşam saat 9, bizim kimi iş adamları üçün hələ gecənin başlanğıcı sayılırdır. Axı bu nə vəziyyətdir?!

Ay buludların arasında itmişdi. Ürəyimə ağır bir qəm-kədər çökmüşdü. Hacı Həsən mütalihə əhli idi və həmişə yanında kiçik bir kitab gəzdirirdi. Kitabını çıxarıb dedi:

-İcazə verin sizə kitab oxuyum.

Gülüb dedim:

-Bəli, bu qaranlıqda yalnız kitab çatmırdı.

Hacı Mustafa ilə Xəlil də güldü. Hacı Xəlil bir az uşaqlıq günlərindən danışdı. Dostlar məndən də uşaqlığım barədə danışmağımı istədilər. Uşaqlıq xatirələrimi dəfələrlə danışdığımı dedim. Amma yenə əl çəkməyib danışmağımı israr etdilər. Gecənin qaranlığında üçü də qarşımda oturmuşdu, yalnız başları görünürdü. Onlara dedim:

-Əl çəkin!

Əl çəkməyib, yenə israrla dedilər:

-Qanımızı qaraltma, danış!

Özləri də usta olmalarına baxmayaraq, hər yerdə məni başçı təyin edirdilər. Nəhayət razı oldum. Dərindən ah çəkdim. Hamımızın ürəyi ay kimi tutulmuşdu.

Həşəratların səsi bazanın yeganə davamlı musiqisinə çevrilmişdi. Qaraj və mağazam yadıma

düşdü. İki gün öncəyədək çəkiç, maşının mühərrkinin səsi və mexaniklərin qışqır-bağırması bir an da kəsilmirdi. Belə səssizliyə öyrəşməmişdim, ürəyim sıxılırdı.

Divara söykəniş dizlərimi qucaqlamışdım. Söykəndiyim divarda bir həşərat xışıldayaraq gedirdi.

Uşaqlıq günlərində həşəratlara verdiyim əziyyətlər yadıma düşdü. Bütün həşəratları bezdirmişdim. Kiçik yaşında bir daşyonma ustasının şagirdi idim. Atamın mənim üçün seçdiyi ilk iş idi və bununla güclü olmağımı istəyirdi. Sonralar isə Lorzadə prospektində corab toxuyan Rzanın yanına getdim və s. Uşaqlığım bir yuxu kimi idi.

Gözlərimi qıyış qaranlıqda mənimlə üzbəüz oturan kürəkənimizə və dostlarıma baxdım. Axırda sözə başlayıb dedim:

-Yeniyyəmə yaşında bir toxucu usta ilə - corabçı Rzayla - tanış oldum. O, məni öz yanında işə götürdü. Ürəyinə yatan qız tapmadığı üçün, hələ də subay idi. 7 yaşım olmağıma baxmayaraq, çox şey anlayırdım. Bir gün mənə iki cüt corab verdi ki, bir müştərinin evinə aparım. Corabları həmin evə aparıb qapının zəngini vurdum. Qapını gənc və gözəl bir qız açıb corabları məndən aldı. Mağazaya qayıdan kimi, ağa Rzaya dedim:

-Rza qardaş, sən evlənmək istəmirsən?

Əsəbiləşib dedi:

-Sənə nə, ay uşaq?!

Sonra bir qədər yumuşalıb dedi:

-Evlənmək istəyirəm, amma ürəyimə yatanını hələ tapmamışam.

Bir az bundan qabaq evlərinə corab apardığım qız haqda ona danışdım. Rza qızı görmədən ona aşıq oldu. Məndən soruşdu:

-Bəs indi mən qızı necə görə bilərəm?!

-Sabah mənim əvəzimə corabları sən apar onlara.

O, da razı oldu.

Ertəsi gün corabları götürüb yola düşdü. Elə birinci görüşdən, qızdan xoşu gəldi və evləndilər! Bu qədər rahat!

Lakin onların evliliyi bizim zərərimizə oldu. Rza evləndikdən sonra, corab mağazasını bağladı və biz də işsiz qaldıq. Rza bir müddət sonra, məni həyat yoldaşının dayısı, usta Həsənin yanına apardı. İki ilə yaxın usta Həsənin çilingər qarajında işlədim. Dəmiri pərçimlə saxlayırdım ki, işçilərdən biri (dəmir və daş yonmaq üçün olan) qələmi vursun. Sonra da bolt-qaykayla əzilən hissəni dartırdılar. Bir gün usta Həsən dedi:

-Abbasəli! Get, dərs oxu. Əgər məktəbə gedib dərs oxusan, 12-ci sinifədək özüm sənə xərcini ödəyəcəyəm.

Bu sözlərdən çox sevindim. Gedib usta Həsənin dediklərini atama dedim. Amma atam dedi:

-Yox! Dərs oxumağın xeyri yoxdur. İşləmək ondan yaxşıdır. Sən gələcəkdə böyük işlər görməlisən. O böyük işlər də, dərs oxumaqla həyata keçmir!

Dördümüz də əsnəyirdik. Başımız qarışsın deyə, uşaqlıq xatirələrimizdən danışırıdık. Lakin üzərimizə götürdüyümüz işin məsuliyyətinin iztirabı məndən əl çəkmirdi. Elə də çətin bir iş deyildi, lakin qürbət və bir qədər də təmir alətlərinin az olduğuna görə nigaran idim. Dostlarıma dedim:

-Olmaya bizi də, dükənçi Davud kimi Tehrana geri göndərələr! Burada qalıb bir az öz məharətimizi göstərmək pis olmazdı. Ehtiyatlı olun yatıb qalmayaq.

Hacı Həsən də mənim kimi əsgərliyə getməmişdi. O, dedi:

-Yatıb qalsaq, çox pis olacaq. Abrımız gedəcək!

Xəlil ilə hacı Mustafa güldülər. Sanki həmin gecə gülməkdən başqa bir işləri yox idi. Xəlil dedi:

-Artıq gecdir, gedək yataq. Əsgərlikdə olsaydız, bilərdiz ki, "qalxın" komandası verildikdə heç kimin yatmağa haqqı yoxdur. Burada da səhər proqramı keçirilir.

Ardınca da yataq otağımıza getdik.

Beşinci fəsil

Səhər saat altıda, hamı ilə birgə yuxudan oyanıb zala daxil olduq. Şahbazi önümüzü kəsib dedi:

-Gəlin səhər proqramında iştirak edin!

Fikirləşdim ki, həmişə bunların dediyi olmamalıdır ki! Məgər biz burada bunlar üçün nəyik?! Ucadan dedim:

-Biz gəlməyəcəyik. İşləmək istəyirik.

-Belə olmaz, hacı! Səhər proqramı beş dəqiqədən çox çəkmir. Bura hərbi qərargahdır, özünə məxsus qayda-qanunları var. Olmaz ki, ürəyiniz nə istəyir, onu da edəsiniz.

Heyf ki, burdan qovulmaqdan qorxurdum, geri qayıtmaq istəmirdim. Heyf! Yoxsa onlara kim olduğumu göstərərdim. Öz-özümə dedim ki, boş ver Abbasəli. Qəlblərini qırma. Qoy bunlar deyən kimi olsun.

Şahbazi ilə mübahisə etməyib hamı ilə birgə çölə çıxdım. Amma səhər proqramına getmədim. Düşünürdüm ki, bura da öz evimiz kimidir. Nə vaxt istəsəm işə gedər və nə vaxt istəsəm işi tətıl edə bilərəm. Onlar isə, hər işlərinin intizamla olduğunu və hamının səhər proqramında iştirak etməsinin vacib olduğunu deyirdilər. İdman etməyə hövsələm yox idi. Dördümüz də, bir küncdə yerdə oturduq. Digərləri isə səhər idmanı ilə məşğul idilər. İdman bitdikdən sonra, hamı sıraya düzüldü və bir nəfər Quran oxudu. Səhər proqramı başa çatdıqdan sonra, biz də onlarla birlikdə səhər yeməyi yemək üçün yeməxanaya getdik. Hamımız sırayla aşpazdan bir az pendir və çörək aldığımız. Sonra da stəkanlara çay süzüb, səhər yeməyimizi yedik.

Yeməxanadan çıxdıqdan sonra, Sadiq Casibin gəldiyini gördüm. Uzaqdan ona əl edərək salamladım. Məndən başqası da, onu çağırıldığını gördüm. Sadiq bilirdi ki, işim bitənədək yanımda qalmalıdır. Heç kimə etina etmədən mənimlə birgə təmir qarajına getdik. Kranı yaxınlaşdırıb cip maşınınu yuxarı çəkdi. Dostlarla birgə maşının təmirinə başladığımız. İngilis açarı və atverkaya

ehtiyacım vardı. “İran Nasional”ın işçilərindən açarları istədim. Ustalardan heç biri açarını vermədi. Onların bu hərəkətindən narahat oldum.

Maşının sürücü hissəsi çox pis əzilmişdi. Belə olmaz, hələ işə başlamamış alınımdan tər axırdı. Bura haradır?! - deyə özümə sual verdim. Çarəsiz qalıb ağa Şahbazinin yanına getdim.

Qarajdan çölə çıxdım. Komandir həyətdə öz işlərlə məşğul idi. Ona yaxınlaşıb yüksək səslə dedim:

-Axı biz maşının boltlarını əlimizlə açma bilmərik. Açar lazımdı. Yəni bu boyda bazada ingilis açarı ilə atverka tapılmır? Mən açarları öz işim üçün istəmirəm!

Şahbazi bazanın digər tərəfini göstərərək dedi:

-Anbar ordadır. İçi də alətlərlə doludur. Amma götürməyə icazəmiz yoxdur!

Hiddətlənib səsimi daha çox qaldıraraq dedim:

-Bəs niyə alıb anbara yığmısınız?

Bir addım geri çəkilib dedi:

-Hər nə istəyirsənsə, yazıb bildirməlisən.

Fikirləşdim ki, bununla danışmağın faydası yoxdur. Mən açarları almayınca əl çəkən deyiləm. Ona bir nəzər salıb dedim:

-Bəlkə sizin məktublaşmanız bir ay çəkdi! Mənim sizi gözləməyə vaxtım yoxdur. Bir maşın verin gedib şəhərdən öz pulumla açar alım gətirim.

Nəhayət bir sürücü gəlib bizi hacı Həsənlə birgə İslamabada apardı. Maşının radyosundan təhlükə signalı eşidilirdi. Düşmənin təyyarələri başımızın üstündə uçurdu. Birdən qorxulu bir səs eşidildi. Dərhal özümü gizlətdim. Bizdən daha təcrübəli olan sürücü dedi:

-Vay! Eşitdiz?

Soruşdum:

-Nə idi?

-Görməli deyildi. Səs baryeri idi.

-Səs baryeri?! O nədir?

-Nə bilim. Səs baryeri də!

Amma mən yenə də heç nə anlamadım. Düşmən qırıcıları şəhəri bombalayıb getdilər. Bomba səsləri hələ də eşidilirdi. Elə bil qiyamət qopmuşdu. Qara tüstü hər yeri bürümüşdü. Qorxmağıma baxmayaraq, təmir alətlərini almaqda ısrarlı idim. Yavaş-yavaş cəbhə həyatına adət edirdim. Şahbaziyyə söz vermişdim ki, iki günə maşını təhvil verəcəm. Abbasəlinin sözü ilə əməli birdir. Söz verdi, deməli yerinə yetirməlidir. Hələ bu vaxta kimi qarajımdan bir nəfər də olsun, narazı getməyib. İnşallah bunları da razı salacağam. Öz-özümə danışırıdım ki, sürücü ayağını tormoza basdı. Əsəbiləşib dedim:

-Niyə dayandın?! Gözləyirsən ki, bombalar başımıza düşsün?! Sür, vaxtımız yoxdur.

Zavallı yaman qorxmuşdu. Özünü itirmişdi. Yenə qışqırıb dedim:

-Qorxursansa, çəkil özüm sürüm!

Qırıq səslə dedi:

-Yox, yox... Heç nə olmayıb hacı. Özüm sürərəm...

Yenə yola düşdük. Sürücü haradan biləydi ki, mən bir işi görmək istəsəm, mütləq o işi nəyin bahasına olursa-olsun başa çatdırmalıyam. Hətta göydən bomba yağsa belə...

İslamabad şəhərinin girişində, bir raket batıb qalmışdı. Böyük bir ağacın kötüyünə bənzəyirdi. Bu səhnə mənə çox təəccübləndirdi. Eynilə maşının dinamosu kimi çoxlu simləri vardı. Sürücüdən soruşdum:

-Bu nədir?

Mənim əlimdən narahat olan sürücü könülsüz halda dedi:

-Ona raket deyirlər!

Bir anlığa ikimiz də sakit olduq. Düşmənin ağır bombardmanına baxmayaraq, hələ də şəhərdə həyat davam edirdi. Sanki əzizlərini əldən verən bunlar deyilmiş kimi, öz gündəlik işləri ilə məşğul idiləir. Səbr və istiqamətlərinə təəccüblənmişdim. Bəlkə də onların yerinə mən olsaydım, şəhəri tərk edib, təhlükəsiz bir yerə gedərdim. Hacı Həsənə dedim:

-Doğrudan da, qeyrətli xalqımız var. Bu millət üçün candan keçməyə dəyər!

Hacı Həsən səssiz başını tərpədənək sözümlü təsdiqlədi.

Nəhayət təmir alətləri satan bir mağaza tapdıq və lazım olanları alıb, bazaya qayıtdıq. Bazadakı insanların əlindən çox narahat idim. Həmən günü axşamadək maşının üstündə işlədim. Şam yeməyindən sonra, yenə həyəətə yığışdıq. Dostlar yenə də, xatirə danışmağı xahiş etdilər. Onlara dedim:

-10-11 yaşım olardı. Xavəranda, hacı Abbas Kaşinin yanında şagirdlik edirdim. Onun məndən başqa Ramazan adlı tərbiyəsiz bir şagirdi də vardı. Həmişə söyüş söyərdi. Atama dedim ki, Ramazan tərbiyəsizlik edib, həmişə söyüş söyür. Nə qədər ki, o, ordadı, mən bir şey öyrənə bilməyəcəm. Onunla birgə işləmək istəmirəm. Atam naçar qalıb razılaşdı. Qorxdu ki, yenə keçən ilki kimi olsun.

Dostlar soruşdular:

-Keçən il nə olmuşdu?

-Heç nə...

O qədər israr etdilər ki, axırda məcbur qalıb danışdım.

-9 yaşım vardı. Bir gün gördüm ki, böyüklər siqaret çəkirlər. İşimi bitirib evə qayıdanda, bir paket siqaret aldım. Evə qayıdana kimi bir paketin hamısını çəkdim. Qapının ağzına çatanda özümdən gedib, atamın qucağına yıxıldım. Başım gicəllənirdi və huşdan getmişdim. Atam çox qorxmışdu. Elə bilirdi narkoman olmuşam. Səhəri gün özümə

gələndən sonra, nə baş verdiyini anlayıb, məni çox danladı. Az qalmışdı döysün.

Dostlarım təəccübdən donub qalmışdılar. O vaxtadək heç kimə uşaqlıq dəcəlliklərimdən danışmamışdım. Davamında dedim:

-İşdən çıxıb, usta Əsgərin yanına getdim. Oranı da bəyənmirdim. Evə gəlib çox isrardan sonra, atamı işə getməməyimə razı saldım. Atamla İsfahana gedib, qayıtdıqdan sonra, yenə məcbur qalıb usta Əsgərin yanına getdim. Dükanı səliqəyə salmaqla məşğul idim. Hacı Abbas Kaşi usta Əsgərin yanına gəldiyimi öyrəndikdə, bir nəfər göndərir ki, məni onun yanına qaytarsın. Əgər qayıtmaq istəməsəm, işdən qovsun. Usta Əsgər məni çağırıb macəranı danışdı. Sonra soruşdu:

-Nə etmək istəyirsən?

-Bir daha hacı Abbasın yanına getməyəcəyəm. Əgər burda işləməyimi istəmirsənsə, gedə bilərəm. Amma onun yanına qayıtmayacam.

Allah rəhmət etsin hacı Əsgərə, çox yaxşı adam idi. Məni öz yanında saxladı. Qalıb bir həftə işlədim.

Bir gün səhər vaxtı işə gedərkən gördüm ki, məhəlləmizdən olan bir neçə nəfər fəryad edərək deyirlər: "Xomeynini həbs ediblər! Ay camaat! Xomeynini həbs ediblər!"

Dükən sahibləri bunu eşidən kimi narahat halda mağazalarını bağlayıb etirazçılara qoşularaq birgə süar verməyə başladılar: "Ya Xomeyni, ya ölüm!"

Çox keçmədi ki, böyük bir etirazçı izdihamı yarandı. Gedə-gedə hamını etiraz etməyə səsləyirdilər:

-Mağazalarınızı bağlayın, xiyabanlara çıxın!

Hələ usta Əsgər işə gəlməmişdi. Mən də, fürsətdən istifadə edib, mağazanı bağlayıb etirazçılara qoşuldum.

Bu vaxt batalyon komandirinin səsi eşidildi:

-Siz niyə yatmırsız?

Cavab verdim:

-Yuxumuz gəlmir.

Komandir yaxınlaşıb dedi:

-Buranın qayda-qanunları var. Hamı qanuna riayət etməlidir.

Dərindən nəfəs alıb yenə dedi:

-Hərçənd ki, siz iş götürüb, söz vermisiz! Unutmayın ki, sabah axırıncı gününüzdür. Görüm nə edəcəksiz! Kişi sözü vermisiz.

Sözünə davam edib soruşdu:

-Yəni o maşın düzələndir?!

Bizə danışmağa imkan verməyib dedi:

-Çalışın tez yatın.

“Baş üstə” dedik və komandir getdi. Amma onun əmrini yerinə yetirməyib, xatirəmin ardını danışmağa başladım.

-Hacı Əsgərdən sonra, bir il də Nasir Gilyayinin yanında işlədim. Sonra da, Əkbər qarajına gedib Əmir Süleymanın yanında günümüzü işləməyə

başladım. Bir günə nə qədər pul alsaydım da, həftənin axırına 500, ya da 1000 tümən borclu qalırdım. Pul yığmaq üçün saxsı kassa aldım. Pul yığmağa başlayandan sonra, hətta atama da verəməyə pulum qalırdı. Uşaqlıqdan evin xərcinə köməklik edirdim ki, evlənəndən sonra çətinliyə düşməyim.

17 yaşım olanda, atam məndən xəbərsiz elçiliyə getmişdi. Bunu eşitdikdə, çox narahat oldum. Atama dedim: "Elçilikdən qabaq mənimlə məsləhətləşmək lazım idi. Mağaza və maşın almadan evlənmək fikrim yoxdur".

Beləliklə, elçilik baş tutmadı. Hacı Həsən Naziri dedi:

-Seyid, gəl Mustafanın yanında işlə. Sən artıq işində peşəkar olmusan.

Seyid Mustafanın böyük avtoservisi vardı. Onun bir hissəsini satmaq istəyirdi. Hacı Həsənə dedim:

-Əgər avtoservisinin yarısını mənə satsa, onunla işləməyə razı olaram.

Beləliklə, üç ay orada işləyib yaxşı gəlir əldə etdim. Nəhayət avtoservisin yarısını aldım və sənədin yarısını mənim adıma vurdu. Bir müddət sonra, Vaksal, sonra da, Citroen maşını aldım. Şahın zamanında İranda maşın istehsal olunmurdu. Atama dedim ki, indi vaxtıdır, elçiliyə gedə bilərsiniz.

Babam mənim üçün bir qız bəyənmişdi. Elçi getdik, amma alınmadı. Qızın atası deyirdi:

-Nikah kağızında qızıma boşanma haqqı verməlisən!

Dedim:

-İndidən boşanmaq haqqında düşünən qız, mənim evimin xanımı ola bilməz.

Etirazımı bildirib, ayağa qalxıb dedim:

-Yox, mən istəmirəm. Bu evlilik mənlilik deyil.

19 yaşım vardı. Bir gün atam dedi:

-Abbasəli, sənin üçün bir qız bəyənmişəm, nə deyirsən!? Bir neçə dəfə mağazama neft almağa gələndə görmüşəm.

Anama dedim:

-Elə birini tap ki, sən və bacılarımla yola gedən olsun.

Anamla qonşumuz Məsumə xanım mənim üçün elçi getməyi qərara aldılar. Elçiliyə getdikləri qızın 14 yaşı vardı. Deyəsən çox bəyənmişdilər. İkisi də şad idilər. Kəbin kəsilənədək nişanlımın üzünü görmədim. Dua edirdim ki, gözəl qız olsun. Ağa Baqi kəbini oxuyandan sonra, həyat yoldaşımın üzünü gördüm. Ucadan dedim: "İlahi şükür!"

Yoldaşım səbəbini soruşduqda dedim:

-Həmişə üzünü çarşabla möhkəm tuturdun, səni görə bilmirdim. Düşünürdüm ki, indicə çarşabın açılar üzünü görərəm, amma heç vaxt görə bilmədim. Ona görə şükür edirəm ki, eynən mən istədiyim xanımsan.

Toy xərcimiz 14 min tümən oldu. Atam dedi:

-Deyəsən toydan sonra xeyli borca düşmüşsən. Saçının telləri qədər borc almısan.

Ona dedim:

-Belə getsə, saçımı dibindən qırxacam.

Bunu danışdıqdan sonra, əlimi başıma çəkdim. Artıq başımda tük qalmamışdı. Düşmənin təyyarələrinin nəriltiləri eşidilirdi. Yenə hava hücumları və partlayışlar oldu. Qorxudan titrəyirdim. Qorxu məndən əl çəkmək istəmirdi. Yerə uzandıq. Hacı Mustafa otağa qayıtmağımızı istədi. Razi olmayıb oradaca yerə uzandıq. Sanki burada qəlpələr bizə dəyməyəcəkdi! Düşmənin qırıcıları bombaları atıb qurtarana kimi, bu vəziyyətdə qorxu içində qaldıq. Dostlar bombardmandan sonra, yataqxanaya getmək istəyirdilər. Maraqlı bir xatirəmi də dinləmələrini istədim. Razılaşıb oturdular.

-Div Ramazan adlı bir qonşumuz vardı. İşıq idarəsi hər ay ona maaş verirdi. Bir gün ondan soruşdum:

-Axı sən elektrikdən baş açmırsan. Necə olur ki, onlar sənə aylıq maaş verir?!

Div Ramazan dedi:

-Gənc olanda ingilislərə məxsus bir fabrikdə işləyirdim. Bir gün məni maqnet mədəninə aparıb bədənimə bir su yaxdılar. Sonra da xüsusi bir məhlulu içirdib, məni elektrik kabelinə qoşdular. Amma elektrik cərəyanı məni vurmadı. Bir gün

Tehranda Şah meydanından keçərkən, gördüm ki, elektrik işıqlarının açıq kabelləri su kanalının içinə düşüb qalıb. Heç kim cürət edib kabelləri yerdən götürə bilmirdi. Bir neçə cəsəd də suyun içinə düşmüşdü. Su kanalına girib kabeli götürdüm və elektrik poçtunun yanına qoydum. İşıq idarəsinin işçiləri məndən xahiş etdilər ki, qırılan kabelləri yerinə bağlayım. Bacarmadığımı dedim. Başqa bir kabelin üzərində mənə necə bağlamaq lazım olduğunu öyrətdilər. Mən də onların dediyi kimi etdim və məsələ tamamlandı. Ondan sonra, hər ay mənə maaş verirlər. Çünki məni elektrik cərəyanı vurmur və nə vaxt problemlə üzləşsələr məni köməyə çağırırlar. Bədənimdə həmişə 300 volt elektrik var! Bir dəfə öz gözlərimlə gördüm ki, açıq kabeli götürdü və heç nə olmadı. Nə isə, gedək yataq. Gec oldu.

Təzəcə yerimizə uzanmışdıq ki, pulemyot və bombardman səsləri eşidildi.

Altıncı fəsil

Qrupla birgə bazadan çıxıb bir az aralıda yerləşən maşınların qarajına doğru getdik. Qaraja çatanda bir gəncin məni çağırdığını eşitdim.

-Hacı Abbas Baqiri sizsiz?

Ona tərəf baxdım. Əli ilə mənə bura gəl deyirdi. Dostlara dedim:

-Siz gedib işə başlayın. Mən də gəlirəm.

Bazanın o başında yerləşən anbara baxıb öz-özümə dedim:

-Bu gün onun qapısını açmasam, mənə Abbas deməsinlər!

Məni səsləyən gəncə yaxınlaşdım. Ləhləyirdi, sanki 2 km yolu qaçmışdı. Balaca cüssəli və arıq idi. Özünə gəldikdən sonra dedi:

-Mən Rzayam. Qonşuluqdakı bazadan gəlirəm. Komandir əmr etdi ki, bu təcili tibbi yardım maşınını təmir edəsən.

Ona baxıb dedim:

-Sizin komandirin əmri öz yerində, amma indi başqa maşını...

Sözümü kəsib sinəsini irəli verib dedi:

-Bu gün ön cəbhəyə getməliyəm. Çox sayda yaralı məni gözləyir.

Bir az fikirləşib dodaqaltı dedim: "Hələ get maşına bax. Bir şey olmaz".

Palçıqlı təcili tibbi yardım maşınına doğru getdim. Maşının hər tərəfi qəlpə yeri idi, bir-iki hissəsi də qopub düşmüşdü. Maşının altına baxmaq üçün, yerə uzandım. Yer palçıqlı idi. Sürücü dilləndi:

-Ay hacı! Palçığa batdın!

Dedim:

-Bəs səni göndərməli idim maşının altına? Elə bilirsən ki, maşınları həmişə ayaq üstə təmir edirlər? Cavan oğlan, biz çox vaxt yağa-palçığa batırıq!

Maşını diqqətlə yoxlayıb, sürücüyə dedim:

-Qardaş! Əyləc şlanqın ikiyə bölünüb.

Əyilib dedi:

-Əgər bacarırsızsa, təmir edin.

Onu yamsılayıb dedim:

-Bacarırsızsa, təmir edin. Ay qardaş! Təmir üçün açar lazımdır, məndə yoxdur.

Öz-özümə dedim: "Sən məgər cəbhəyə işləməyə gəlməmişən? Bu da işdir də! Sən ki, işdən qorxan deyildin!

Yenə dedi:

-Hacı, mümkünsə təmir edin!

Maşının altından çıxıb üst-başımı təmizlədim. Sonra dedim:

-Yaxşı qardaş, təmir edərəm, narahat olma!

Qaraja qayıtdım. Şahbazi "İran Nasional"ın işçilərindən birinə bir maşını göstərib nəsə deyirdi. Yaxınlaşıb qulağına pıçıldadım:

-Əgər mümkünsə, anbarın qapısını açardın, içərisində mənim dərdimə dəyən bir şey olub-olmadığını bilərdim.

Həç nə deməyib diqqətlə mənə baxırdı. Bu dəfəki baxışları öncəkindən daha mehriban idi. Çünki həmin gün səhər onun xarab maşınını təmir etmişdim. Zənnimcə özünü borclu hesab edirdi. Nəhayət, rəhmə gəlib anbarı açdı. Öz-özümə dedim: "Əhsən sənə, Abbasəli!

Lazım olan təmir alətlərini götürüb təcili tibbi yardım maşınının yanına getdim. Maşının altına girib yırtılmış şlanqı açmaq istəyirdim ki, qəfildən atəş səsi eşidildi. Bir anlığa iraqlıların buranı işğal etdiklərini sandım. Maşının altında donub qalmışdım. Sürünərək maşının digər tərəfinə

keçdim. Maşının ətrafına düşən güllələri görürdüm. Sürücü Rza da, maşının arxasında gizlənmişdi. Uca səslə dedim:

-Balaca! İraqlılar bazanı ələ keçirib?!

Öz-özümə deyirdim ki, indi cəbhəyə gəlmək vaxtı idi?! Çıxış yolu axtarırdım. Rza maşının altına baxıb dedi:

-Yox, öz qüvvələrimiz bazanın içindən atəş açırlar. Əsəbdən az qalmışdı beynimə qan sızsın.

Qışqıraraq dedim:

-Öz qüvvələrimiz?! Səhv edirlər bizi vururlar! Bacarırlarsa, gedib iraqlıları vursunlar!

Rza da qışqıraraq deyirdi:

-İranlıyıq! Vurmayın!

Ardınca mən də dedim:

-Bunlar nə qəribə insandırlar! Bizi nə hesab edirlər? Başınıza elə bir oyun açacağam ki, gəl görəsən!

Başımı qaldırmaq istədikdə, Rza çıxmağıma mane oldu. Qapıdakı gözətçi və döyüşçülərdən iki-üç nəfər gəlib bizdən soruşdular:

-Kimsiz? Niyə bazadan çöldə işləyirsiniz? Kimdən icazə almısınız?

Qışqıraraq dedim:

-Ay bala! Bizik. Rəhminiz və kişiliyiniz harda qaldı? Düşmənlə özümüzükünü ayırd etməyi öyrənməmişiz?

Onlardan biri cavab verdi:

Sizə kim icazə verib ki, özbaşına bazaya girib-
çixırsız!

Onun cavabını verə bilərdim, amma... Bir də buraya işləməyə gəlmişik, davaya yox. Səbirli olmalı idim. Rzayla mübahisə etməyə başladılar. Rza onları razı salanadək, maşının altına girib şlanqı dəyişdim ki, xırda bir şeyə görə maşın yatmasın. Sonra maşının altından çıxıb yırtıq şlanqı Rzaya uzadıb dedim:

-Bu da sənin maşının, gedə bilərsən.

Amma o, hələ də o iki nəfərlə mübahisə edirdi.

Ucadan səsləyib dedim:

-Balaca! Maşını aparırsan, ya yox?! Tez ol!

Səs-küyü eşidən Şahbazi bazadan çölə çıxdı. Gözətçi və o iki nəfər onu görən kimi sakit oldular. Elə bil bir az bundan öncə bizi öldürmək istəyənlər bunlar deyildilər! Ona dedim:

-Şahbazi qardaş! Bu nə vəziyyətdir? Bir saniyə öncəyədək döyüşçülərin az qala bizi öldürəcəkdilər!

Şahbazi xüsusi bir sükutla mənə baxıb, "bağışlayın" deməklə kifayətləndi. Sonra da kənara çəkilib gözətçilərə nəsə deyib getdilər.

Qaraja qayıtdıq. Yenə də, təmir alətlərinin çatışmazlığından gileyləndim. Şahbazinin diqqəti məndə idi. Çoxlu israrlardan sonra, nəhayət razı olub anbarın qapısını açıb dedi:

-Səninlə bacarmadım, hacı! Qapını açıram. Gir hər nə istəyirsən götür. Sabah anbarda bir şey əskik olsa, sən cavabdeh olacaqsan!

Bunu eşidən kimi, geri çəkildim. Lakin təmir alətlərini görüb özümü saxlaya bilməyib, Şahbazinin sözlərini qulaqardına vurub içəri girdim.

10 metrlik bir anbar idi. İçərisi təkər, ingilis açarı və s. ilə dolu idi. Həqiqətən də, orada nə istəsəydin tapma bilərdin. Təmir alətlərinin hamısını toz basmışdı.

Bir ədəd yonma maşınını götürüb tozunu üfurdüm. Boğazım göynədi. Sanki kükürd tozu udmuşdum! İkimiz də öskürməyə başladıq. Az qalmışdı boğulam!

Heyrət içində idim ki, indiyə kimi buranın qapısı niyə bağlı qalıb. Məlumdur ki, çoxdandır kimsə bura girməyib. Şahbaziyə dedim:

-Bunlar neçə ildir burdadır? Niyə bunlardan istifadə etməmişiz? Yoxsa bunları muzeyə göndərmək fikriniz var?!

-Hacı Abbas! Bu vaxta kimi kimsəyə lazım olmayıb. İndi də sizə lazım olduğu üçün qapını açdım. Səbəbsiz yerə onları götürə bilmərik ki.

Mənə lazım olan alətləri götürüb getdim. Anbarda köhnə əşyalar da çox idi. Özləri onlardan istifadə etmərdilər, bizə də götürməyə icazə vermədilər. Çöldə başqa üç maşın da təmirə dayanmışdı. Dostlarla birgə, birinci maşın kimi çöldə dayanan o

üç maşını tez bir zamanda təmir etdik. Bizim işçi dəstəmiz işdən boyun qaçıran və tənbel deyildi. Onlardan xahiş etmişdim ki, işimizi Allaha xatir görək.

Dəmir döymənin necə də gözəl səsi var! İndiyədək duyduğum ən gözəl ahəngdir. Çəkicin tak-tak səsi, mənə bülbül səsi kimi ləzzət edir. Nədənsə həmin gün, çəkicin səsi qoyun səsini xatırladırdı. Dostlara dedim:

-Qoyun səsi gəlir, hə?

Məni qəribə baxışlarla süzüb işlərinə davam etdilər. Düşündüm ki, yəqin yorğunluğun əlamətidir ki, kənd həyatı, təbiət və heyvanlar ağıma gəlib. Yenidən maşının kapotuna bir zərbə vurdum. Yenə həmin səsi hiss etdim. Bu dəfə bir deyil, sanki bir sürü qoyun səsi idi. Şahbazi də yanımda dayanmışdı. Dönüb arxaya baxdıqda, həqiqətən də, uzaqdan bazaya doğru qoyun sürüsü gəlirdi. Dostları çağıraraq uca səslə dedim:

-Heey! Bura gəlin. Gördünüz ki, düz deyirəm?!

Çoban məni görən kimi, istiqamətini dəyişdi. Dostların yanına qayıtdım. Şahbazi bir neçə əsgərlə çoban və qoyunları dövrəyə alıb, sürünü bazanın qarşısına gətirdilər. Ətrafımız özünü maşınlarla sirtən arıq və kök qoyunlarla doldu. Keçilər xarab maşınların içinə girmək və yuxarı dırmanmaq istəyirdilər. Güclə özünü cipin oturacağına altına salan qoyun oradan çıxıb bilmirdi. Onu çıxardım.

Ayağına nəşə dolanmışdı, açıb qoyunlara tərəf yönəltdim. Qoyunlar sağ-solumdan keçirdilər. Quzulardan birini qucağıma götürdüm. Onlardan ikisinin ayağına yaşıl parça bağlamışdılar. Başlarını sıgalladım. Qoyun və keçilərin səsi bazanı bürümüşdü. Susuz qoyunlar bazanın qarşısındakı axar çaydan su içirdilər. İki əsgər Şahbazi ilə söhbət edir, bir neçə əsgər də qoyunların arasında gəzərək sanki nəşə axtarırdılar. Onların bu rəftarı düzgün deyildi. Amma heç nə demədim. Şahbazi də qoyunların arasına gəldi. Ona dedim:

-Görünür ki, işini bacaran və diqqətli çobandır. Bəzi qoyunların ayağına nişan bağlayıb ki, itməsinlər.

Şahbazi maraqla sual verdi:

-Göstər hələ. Hansı qoyunlara?

-Ayağına yaşıl parça bağlanan qoyunlardan birini ona göstərdim. Bundan başqa, bəzi quzuların da ayağında nişan var. İşini bacaran çobandır. Xoşuma gəldi.

Şahbazi hiddətlənərək qoyunun ayağındakı parçanı açıb mənə göstərib dedi:

-Bu şəxs çoban deyil, casusdur! Münafiqdir! Bu da, nişan deyil, yolun məsafəsini bildirir və məlumatı qeyd edir. Quzular haradadır? Onların parçalarını açaq.

Şahbazi dayanmadan casusluqdan danışdı. Mən də qorxu içində gözümü çobanla qoyunlarına

zilləmişdim. Quzuların yanına getdik. İkisini də, özüm tapıb Şahbazinin qucağına verdim. Parçaları quzuların ayağından açdıq. Çobanı tutub bazaya apardılar. Komandir Şahbazi mənə təşəkkür etdi. Ürəyimdə onları alqışladım ki, bunu tez anladılar.

Şahbazidən xahiş etdim ki, maşını bazadan çıxarıb çöldə təmir etməyimizə icazə versin. O, da razı oldu. Sadiq kranı ilə gəldi. Maşını çölə çıxarıb yenə işə başladıq. Birdən düşmən təyyarələri yenə peyda oldu. Hər birimiz bir yerdə pənah aldığımız. Mən də su kanalının içində uzanıb, su tankerinin tərəf baxırdım. Başımı qaldırırdıqda, tankerin altına benzin yazıldığını gördüm.

Şiddətlə döyünən ürəyim, amanımı kəsmişdi. Bu dəfə kəlmeyi-şəhadətimi oxudum. Vəziyyət yaxşı deyildi, hər an bombalar başımıza endirilə bilirdi. Daş kimi çayın dibinə yapışmışdım. Sürünə-sürünə tankerdən uzaqlaşmaq istəyirdim. Bir qədər getmişdim ki, bir şüşə qırığı şalvarımı cıraraq budumun dərisini qopardı. Budumdan axan qan çayın suyunun rəngini dəyişdi. Düşmən təyyarələri nəhayət ki, hər yeri bombaladıqdan sonra, rədd olub getdilər. Bombalar hər yeri dəlik-deşik etmişdi. Vəziyyət bir az düzələndən sonra, cəld ayağa qalxıb kanaldan çıxdım. Üst-başım palçıq içində idi. Ayağımdan da qan axırdı. Hacı Həsən elə bildi ki, yaralanmışam. Çox qorxmuşdu. Dayanıb bir-birimizə baxırıdığımız. Bu vəziyyətə düşməyimizə

ikimizin də gülməyi tutdu. Benzin tankerini ona göstərib dedim:

-İkimiz də benzin tankerinin yanında pənah almışdıq. Başa düşürsən?! Bir qəlpə yetərdi ki, ikimiz də yanıb külə dönək.

Üzündəki təbəssüm qorxuyla əvəz oldu. Geriyə qaçmağa başladı. Sanki hələ də, təhlükə vardı.

Əllərimi göyə qaldırıb dedim:

-İlahi, şükür ki, bu təhlükəni də adladıq!

Günorta namazını qılıb, qalan vaxtımızı da, yeni cipin təmiri ilə keçirdik. Gün hələ batmamışdı. Komandiri səslədim ki, gəlib maşını təhvil alsın. Mayor Şahbazi gəlib maşının hər tərəfini gözdən keçirdi. Maşını bu tezliyə təmir edəcəyimizə inana bilmirdi. Nəhayət ki, gözlərindəki sevinci gizlədə bilməyib dedi:

-Öz gözlərimlə görməsəydim, inana bilməzdim. Həqiqətən də, gözəl sənətkarsız! Allah sizdən razı olsun!

Yararsız cipin iki gün ərzində təmir olma xəbəri bütün bazada bomba kimi yayıldı. "İran Nasional"ın işçiləri cipi əhatəyə aldılar. Sevinirdim ki, işimizi təhsin edirdilər. Onlardan biri dedi:

-Çox fərqli üslubda və gözəl işləyirsiniz. Bizim gördüyümüz iş, sizin işinizlə çox fərqlidir. İnana bilmirik ki, bu həmin yararsız, metalloma yarıyan maşındır?

Maşını sürüb komandirin qarşısında dayandırıb dedim:

-Bunun yalnız rəngə ehtiyacı var, buyurun.

Maşından endim. Cənab Şahbazi, maşına çəkdiyim xərcin siyahısını ona verməyimi istədi. İstəyirdi ki, xərclədiyim pulları özümə qaytarsın. Bu işin elə də asan başa gələcəyinə ümid etmirdim.

Ona dedim:

-Yəqin ki, idarə işləri bir ay çəkəcək. Axırda da, məni borclu çıxaracaqlar. Xərclədiyim pulları istəmirəm.

Dincəlmək üçün bir kənarda oturdum. Çox keçməmiş, təmir üçün 6 ədəd minik maşını gətirdilər. Altısı da pis vəziyyətdə idi. İstehza ilə dedim:

-Deyəsən, səs-sədamız bazada yaman yayılıb.

Dostlardan biri dedi:

-Səni daha çox bəyənilir.

-Nə bəyənməsi?! Hələ ki, cibimizdən xərcləyirik. Bu məharətimizlə hələ ki, həm cibimizdən xərcləyirik, həm də canımızdan. Allah yolunda xərclə, eybi yoxdur!

Eşidirdim ki, hər gələn məni soruşurdu: "Usta Abbas kimdir, usta Abbas!"

Öz-özümə dedim: "Usta Abbas! Yavaş-yavaş məşhurlaşıb, dillər əzbəri olursan. Qürbətdə məşhurlaşmağın da ayırı ləzzəti var".

Gecənin qaranlığı hər yeri ağuşuna almışdı. Hacı Həsən kitab oxumağın və mütalənin nə qədər şirin olduğunu deyirdi. Sonra da, məndən yenə xatirə danışmağımı istədi. Dedim:

-Ay qardaş, bu gecə çox yorğunam. Danışmağa halım yoxdur, yatmaq istəyirəm.

Dostlar əl çəkməyib israr etdikdə, dedim:

-Sizinlə nə edim mən? Yaxşı, qəlbinizi qırmayacam. Amma yalnız bir xatirə danışib gedəcəm. 7 yaşında bir ustanın yanında işləyirdim. Evdən iş yerimə 5 saata gedirdim. Yol uzaq olduğundan atamdan xahiş etdim ki, gecəni ustanın evində qalım. Atam da razı oldu. Hər səhər onlara çörək alırdım. Bir müddət sonra, - oranı sil, buranı təmizlə, həyəti süpür, güllərə su ver – deməyə başlamışdılar.

Onların bu işindən narahat oldum. 7 yaşlı uşaqdan bu qədər iş tələb edirdilər. Mən yalnız mağazada işləməli idim. Nə inki evin bütün işlərini mənə gördürsünlər. Yalnız çörəyi öz istəyimlə alırdım. Məni hambal kimi işlətdiyini görüb, onunla sağıllaşmış, bir dəfəlik oranı tərk etdim. Evimizə qayıdıb baş verənləri atama danışdım. Baş verənlərdən təəccüblənib deyirdi ki, axı niyə belə oldu?

Atama dedim:

-Onun yanına nökrçilik etməyə getdiyimi düşünürdü. Sən dəfələrlə deməmişən ki, nökrlə şagird fərqlidir.

Onların mənimlə necə davrandıqlarını başa saldıqdan sonra, daha heç nə deməyib mənimlə razılaşdı.

Artıq yuxusuzluq mənə qələbə çalmışdı. Gedib yatmaq lazım idik ki, səhər işlərimizi görə bilək. Məlum deyildi sabah neçə ədəd yararsız maşın gətirib deyəcəklər ki, bunları da öz pulunuzla iki günə təmir edin.

Yerimdən qalxıb əsnəyə-əsnəyə yataqxanaya tərəf getdim. Gözümə dəyən ilk boş taxta uzanıb yatdım.

Bir neçə saat sonra, suyun şırıltı səsinə yuxudan oyandım. Ayağa qalxıb dəstəmaz almaq istəyirdim. Zəlin o biri başında üç su krantı vardı. Dəstəmaz almaq üçün krantın birini açdım. Su çox təzyiqlə gəldiyindən üst-başımı islatdı. Dəstəmaz alıb məscidə getdim. Bir qədər sonra sübh azanının səsi eşidildi. Əsgərlər də azandan sonra, bir-bir yataqlarından enib, namaz qılmağa gəldilər. Dostlardan biri dedi:

-Dünən gecə çoxlu sayda əzilmiş maşın gətiriblər ki, doktor Abbasəli Baqiri onları müayinə edib resept yazsın!

Bazada mənə "doktor" ləğəbi vermişdilər.

Bu maşınları 15 gün müddətində təmir etməli idik.

Sübh proqramından sonra, səhər yeməyini yemək üçün, yeməxanaya getdik. Əsgərlər və "İran Nasional"ın işçilərinin hamısı gəldi. Hamı bir-bir mənimlə salamlayıb, görüşürdü. Bir-birlərinə deyirdilər: "Peşəkar usta gəlib. Qəzalı maşınınız varsa, verin düzəltsin. Çox gözəl və təmiz təmir edir".

Döyüşçülərdən beş nəfəri də maşınlarını gətirmişdi. Hamısını gözdən keçirib, təmir etdim. Sonra da qaraja əzilmiş maşınların yanına getdik. Çox pis vəziyyətdə idilər. Allahın köməyiylə yorulmaq bilmirdim, işlədikcə işimdən zövq alırdım.

Bütün maşınları 15 gün müddətində təmir etdik. Nəhayət getmək vaxtı çatmışdı. Çantalarımızı yığıb Tehrana yola düşmək istəyirdik. Orada bizə bir neçə qutu Kirmanşah şirniyyatı verdilər. Cənab Şahbazi gəlib dedi:

-Sizə təşəkkür edirik. Bizim bir ilə görəcəyimiz işləri, siz 15 gün müddətində bitirdiz. Hər ehtiyata telefon nömrənizi verin, təcili işimiz olsa, sizə xəbər verək.

Mən öz telefon nömrəmizi verib, daha sonra sağollaşdıq maşına mindik.

Yol boyu ağıma belə bir fikir gəlmişdi. İstəyirdim ki, özüm bir ofis açıb, cəbhəyə yardım etmək üçün işçilər aparım. Sonra fikirləşdim ki, mən bu işin öhdəsindən gələ bilmərəm. Müharibənin öz qayda-qanunları var.

Yenə özümü danlayıb dedim: “Ay Abbasəli! Qeyrətli oğul! Sən müsəlmansan axı! Cip maşınları döyüş meydanında eynən rusların MiQ qırıcıları kimidir. Əgər onlar işdən düşsə, bilirsənmi nələr olar?! Düşmən bir az da cəsarətlənəcək. Onsuz da, ölkəmizə olan qanunsuz embarqolar sayəsində bir şey tapmaq olmur. 15 günlük təcrübədə gördün ki, maşınları yararsız hesab edib atmışdılar bir küncə. Bu işi yalnız sən bacararsan, Allaha da xoş gedər. Ən yaxşısı budur ki, özüm işçi qüvvəsi toplayıb cəbhəyə aparım. Hə, hə özüm aparacağam. Görək nə olur”.

Yeddinci fəsil

Bir ay yarım olardı ki, Tehranın avtoservislərini gəzib könüllü işçi qüvvəsi axtarırdım. Birdən elektrik və dəmirçi dostlarım yadıma düşdü. 7 nəfər idilər. Bu vaxta qədər necə ağıma gəlmədiklərinə təəccüblənmişdim. Birbaşa onların yanına getdim. Əvvəl mənə çox yaxşı qarşıladılar. Bir az söhbətləşəndən sonra, onların yanına gəlməkdə məqsədimin nə olduğunu açıqladım. Cəbhəyə... Müxalifətçilik edib dedilər:

-Deyəsən cəbhədən yaxşı qazanc əldə etmisən. Yenə də adam yığıb getmək istəyirsən!

Onların sözlərindən narahat oldum. Amma bir təhər özümü saxlayıb dostluğumaza xatir heç nə demədim. Lakin onlar hələ də, atmacalı sözlərinə davam edirdilər. Axırda dedim:

-Elədirsə siz də gəlin, bəlkə yaxşı qazanc əldə etdiz!

Çox çətinliklə də olsa, heç olmasa bir dəfə cəbhəyə getmələri üçün onları razı sala bildim. 10 nəfər idilər. Getmək vaxtı çatmışdı, amma bizi cəbhəyə aparacaq kimisə tapma bilmirdim. Dostlar hər gün yanıma gəlib deyirdilər:

-Hacı Abbas, bəs nə oldu? Nə vaxt gedirik?

Adam çox olduğunu, növbəmizin hələ çatmadığını deyib, bugün-sabaha salırdım. Amma mən getmək üçün bir yol axtarırdım. Bir nəfər bizi doktor Mustafa Çəmranın qərargahına getməyimizi məsləhət gördü. Mən də həmin qərargaha gedib soruşdum:

-Biz avtomobil ustalarıyıq. On nəfərlik işçi qüvvəylə cəbhəyə getmək istəyirik. Bizə hansı bölgədə ehtiyac olduğunu kimdən öyrənə bilərəm?

Orada olan işçilərdən biri cavab verdi:

-Siz qrupunuzu hazırlayın. Biz sizə deyərik.

Demək olar ki, bütün günü şirkətlərə, dost-tanış və dükançılara baş çəkib hamısına bu sözləri deyirdim:

-Zamanımızın Hüseyini kim dəstəkləmək istəyir? Cəbhə bölgəsində maşın xarab olursa, onu

yalnız bir avtomobil təmirçisi düzəldə bilər. Avtomobil çilingəri, maşın pəncərələrini təmir edən, mexanik və mühərrik ustalarına çox ehtiyacımız var. Tələsin, cəbhə sizi gözləyir! Mən gedirəm, siz də gəlibsiz?

Bütün günü gəzib, avtoservis və qarajlara baş çəkib təbliğat aparırdım. 40 günlük təbliğatdan sonra, nəhayət 25 nəfər cəbhəyə getməyə razı oldu. Adlarını dəftərə qeyd etdim. Aralarında peşəkar olmayanı da vardı. Onlara da yüngül iş tapşırmaq olardı. Nəhayət, 25 nəfərlik qrupu qışın ən soyuq çağında toplayıb bir döyüş qərargahına apardım. Hamısı bir küncdə dayanıb gözləyirdilər. Bəzən də, nə iş görəcəklərini bilmədikləri üçün, səbirsizlənidilər. Vaxtı çatanda özüm hər şeyi başa salacağam.

Qərargah məsulunun masasının yanında dayanıb dedim:

-Demişdiz ki, könüllü qüvvə yaradın. Bu da 25 nəfərlik qrupumuz. Şəhərin aşağı məhəlləsinin uşaqları cəbhəyə getməyə hazırdırlar. Təqribən hamısı peşəkardır. İndi söz sizindir. Harda bizə ehtiyac varsa, ora getməyə hazırıq.

Məsul işçi əlimdəki siyahını nəzərdən keçirdi. Astadan dedi:

-Baş üstə, təşəkkür edirəm. Bir az gözləyin, xəbər verəcəm.

Sonra telefonun dəstəyini götürüb harasa zəng vurdu. Məlum idi ki, cəbhəyə yaxın bir yerlə təmas tutub. İki saata yaxın danışdılar. Əvvəl elə sandım ki, bizi yubatmaq istəyir. Telefonu kəsib başqa bir yerə zəng etdi. Telefonda danışanların buna nə dediyini bir Allah bilirdi. Bizə heç nə demirdi. Amma baxışı ümitsizlikdən xəbər verirdi. Qrupumu namazxanaya aparmağımı istədi. Dostlar gözləməkdən yorulmuşdular. Onlar iş adamlarıdır, bir yerdə oturmaq onları yorurdu. Hər biri özünə görə peşəkar usta idi. Özüm də artıq bezmişdim. Onlara yaxınlaşıb dedim:

-Narahat olmayın, bir az səbirli olan. İdarə işlər belə olur.

-Hələlik namazxanaya gedək.

Radiodan azan deyilirdi. Səsi zəif hər tərəfindən eşidilirdi. Dostlarla namazxanaya gedib namaz qıldıqdan sonra, yenə həmin məsulun yanına qayıtdıq. Hələ də telefonla danışdı. Arada telefonu yerə qoyub bir qədər fikirləşdikdən sonra, yenə nömrə yığırdı. Mənə də göz-qaşla səbirli olmağımı bildirdi.

Axşamüstü saat 4 idi. Dostlar artıq deyilməyə başlamışdılar. Haqlı idilər. Təxminən beş saat idi ki, gözləyirdilər və hələ də ezamiyyətdən bir xəbər yox idi. Ustalardan bir neçə nəfəri daha dözə bilməyib çıxıb getdilər. Biri də qışqırıb dedi:

-İdarələri belədirsə, cəbhədə Allah bizi qorusun!!
Bəsdir, biz daha getmək istəmirik.

Sonra da siqaretinin kötüyünü qərargahın həyatına atıb getdi. Onun ardınca da digəri dedi:

-Hacı Abbas! Bu nə vəziyyətdir? Dolamısan? Yəqin ki, boşuna gəlmişik və cəbhənin bizə ehtiyacı yoxdur. Hanı bizi istəyənlər, hanı bizi aparmağa gələn maşın?

Məsula gileylənib dedim:

-Yəqin ki, bölgələr hamısı avtomobil ustası ilə doludur. Bizə ehtiyac yoxdur.

Əlində olan qələmlə kağızı cızma qara edib dedi:

-Elə deyil. Mən cəbhədə olmuşam. Bunların niyə usta istəməməsini anlaya bilmirəm.

-Ay qardaş! Uşaqlar cəbhəyə getməmiş, gözləməkdən yorulub əldən düşdülər. Bilirsiniz bunları nə çətinliklə bir yerə yığmışdım? Əlbəttə ki, bilmirsiniz.

Dərindən nəfəs alıb, yenidən söhbətə başladım.

-Eşitmişdim ki, münafiqlərlə kommunistlər inqilaba problemlər yaradırlar, amma öz gözlərimlə görməmişdim.

Məsul çox hiddətlənib dedi:

-Bu nə sözlədir bizə deyirsiniz? Cəbhə bölgəsindən kimin sizə ehtiyacı olduğunu deməsələr, mən sizi hara göndərə bilərəm?! Sizin təhlükəsizliyinizi təmin etmək, qalacaq yeriniz, yeməyiniz və s. Bunların

hamısı mühümdür. Gedin evinizə, ehtiyac olanda mən sizə xəbər verərəm.

Ümitsiz bir “inşallah” deyib dostların yanına qayıtdım. Məsulun davranışını özlərinə təhqir və vaxt itkisi sayırdılar. Bir az deyindikdən sonra, çölə çıxdılar. Ustalardan yalnız 9 nəfəri qaldı. Onları hansı çətinliklə bir yerə yığdığım yadıma düşdü, çox əsəbiləşmişdim. Yenə qayıdıb məsul şəxsin qarşısında dayanıb, əllərimi masanın üstünə möhkəm vurub dedim:

-Mən qayıtmayacağam. Bu dəfə korpus tərəfindən getməyə gəlmişəm. Zəhmətlə topladığım igidlərdən yalnız 9 nəfəri qaldı. Səhərədək burada qalacağım. Bizi cəbhəyə yolamalısın! Bir ay yarım öncə mən oradaydım. Nə xəbər olduğunu bilirəm. Hara adam lazım olduğunu bilməyən qərargahın beş qəpiklik dəyəri yoxdur. Yaxşı bilirəm ki, bizim kimi ustalara çox ehtiyac var. Hər nə olursa, olsun bizi cəbhəyə yollamalısın!

Əsəbiləşməyimin xeyri oldu. Çox keçmədi ki, bir mikro avtobus bizi aparmağa gəldi. Bir nəfər yaxınlaşıb dedi:

-Gedəcəyiniz yerlə danışdıq. Gedə bilərsiz. Allah amanında.

Dostlar dedilər:

-Əhsən sənə, hacı! Bir az tez özündən çıxsaydın, yəqin ki, bu qədər məəttəl olmazdıq.

Dodaqaltı “əstəğfirullah” deyib, qalan dostlarla mikro avtobusa mindik. Qəlbim qəm-kədərlə dolmuşdu. Amma Allahın razılığına razı idim.

Səkkizinci fəsil

İkinci ezamiyyətin könüllü qüvvələri: Abbasəli Baqiri, Həsən Qulami, Mahmud Əmani, Rza Əfsəhi, Həsən Nikayin, Müctəba Bəsayiri, Əbülfəzl Sadiqinejad, Seyid Kazim Hüseyni, Mürtəza Xakbaz.

Maşına mindik. Dəftərimə ezamiyyət tarixini yazıb yola düşdük - 1981-ci il, yanvar ayının 10-u.

Maşın yellənirdi deyə, başqa bir şey yazı bilmədim. Günlərlə zəhmət çəkib topladığım 25 nəfərdən yalnız, bir neçə nəfərin qaldığına görə çox narahat idim. Elə peşəkar sənətkarları itirdilər ki, hər biri 20 nəfərin əvəzinə işləyə bilərdi. Hamısını yaxşı

tanıyırdım. Onlardan bəziləri 20-30 ilin halal çörək qazanan sənətkarları idilər. Daha təəssüflənməyin heç bir faydası yoxdur. Gedək görək, nə olur. Yəqin ki, belə məsləhət imiş.

Yol boyu beynimə cürbəcür fikirlər gəlirdi. Nəhayət axşam vaxtı Kirmanşah şəhərinə daxil olduq. Mikro avtobus böyük bir plakatın yanında dayandı. Qaranlıq olsa da, yazılarını oxumaq olurdu: "Müharibə dəstək mərkəzinin baş qərargahı".

Sürücü siqnal vurdu. Bir nəfər yavaş və ehtiyatla qapını açdı. Qərargaha daxil olduq. Sürücü gözətçiylə hal-əhval tutub, yeni gələn qüvvələrin harada qalacağını soruşdu. Görünür gözətçinin bizim gəlişimizdən xəbəri yox idi. Sürücü - gedim soruşum, tez gəlirəm - dedi.

Gözlədiyimizdən tez bir zamanda qayıdıb narahat halda dedi:

-Gecələmək üçün yer təyin edilməyib. Dedilər ki, meydanın küncündə yerləşən parkın içində kinoteatr var. Gedib orada gecələyə bilərsiniz.

Çarəsiz qalıb oraya getməli olduq. Maşını parkın içinə salıb dayandırdı. Parkın hündür ağacları insanın qəlbinə vahimə salırdı. Külək ağacların hamısını yelləyirdi. Kəskin soyuq sümüklərimizin iliklərini də üşütmüşdü. Şəhəri şiddətli soyuq ağuşuna almışdı. Maşından enib səssizcə kinoteatra girdik. İşıqları yandırdım. Rəngi qaçmış boz oturacaqlar sıra ilə düzülüb, sanki dörd gözlə bizə

baxırdılar. Rütubət nəticəsində tavandan mel axırdı. Dostlarla birgə yerə oturduq. Hamımız yorğun və ac idik. Sürücü də, harasa getmişdi. Birdən atəş səsi eşidildi. Hacı Hüseyin Nikayin kinoteatrdan çölə çıxdı. Tez onu səsləyib dedim:

-Yəqin münafıqlar hücum edib. Qayıt! Qayıt!

Hacı Hüseyin də, arxaya baxmadan dedi:

-Nigaran olma, hacı. Önəmli bir şey deyil.

Bir daha yorğun səsimlə dedim:

-Deyirəm qayıt. Hara gedirsən?

Nəhayət narahat olduğumu görən hacı Hüseyin qayıtdı. Düzə bilməyib özüm ayağa qalxıb kinoteatrın qapısına tərəf gedib, çölə nəzər saldım. Qaranlıqda yalnız bir neçə kölgə görünürdü. Ağacların arxasından bizə tərəf atəş açırdılar. Tez içəri girib, qapını bağladım. Bir qədər sonra, qapı döyüldü.

-Şoferəm. Açın qapını.

Tez qapını açdım. O, da, cəld özünü içəri atdı. Dəmirdən olan böyük qapını bağladım. Sonra qışqıraraq dedim:

-Dadımıza yetişəcək kimsə yoxdur?! Bunlar səhərədək hamımızı öldürəcəklər!

Şofer dedi:

-Demişəm, indi yemək gətirəcəklər.

-Yeməkləri başlarına dəysin! Bizim təhlükəsizliyimizi kim təmin edəcək!? Bu atəşin altında necə yemək gətirəcəklər?

-Korpus qüvvələri özləri münafıqların öhdəsindən gələcəklər.

Hamımız narahat halda uzandıq. Çöldə atəş səsləri səngimirdi. Öz-özümə fikirləşirdim ki, münafıqlar bizi burada ya həbs edəcəklər, ya da, şam yeməyi bəhanəsi ilə içəri girib hamımızı öldürəcəklər. Cəbhə, müharibə, xarab maşınlar... İlahi, özün dadımıza yetiş!

Təqribən bir saatdan sonra, kimsə qapını yumruqla döyməyə başladı. Qapının arxasına keçib səssiz dayandım. Bir qədər sonra, qapıya təpik vurmağa başladı. Ac olduğumdan yemək iyini hiss edirdim. Astadan soruşdum:

-Kimsən?

-Dəstək qərargahından gəlmişik. Qapını açın.

Qapını açdım. Doyunca yemək yeyənə kimi, bizdən heç nə soruşmadılar. Yeməkdən sonra, işçilərin siyahısını istədilər. Qrup üzvlərinin adları yazılan ezamiyyət vərəqəsini ona göstərib dedim:

-Bu vərəqəni sizə verə bilmərəm. Çünki, burada dostların ev ünvanları yazılıb. Hardan bilim ki...

Bu sözü onları əsəbiləşdirdi. Cibindən bir kağız çıxarıb adları bir-bir oxudu. Hamısı düz idi. Dedi ki, telefonda adlarımızı və Tehrandan çıxış saatımızı onlara bildiriblər. Bizə yer verə bilməmələrinin səbəbi də, könüllü qüvvələrin sayının çox olması və münafıqların hücumları olduğunu bildirdilər.

Bir neçə saatdan sonra, kinoteatrın damına dəyən yağışın və qapı-pəncərələri bir-birinə vuran küləyin səsinə yuxudan oyandım. Üşüyürdüm. Gecənin yarısına kimi oyaq qalmışdıq. Heç kim yata bilmirdi, canımıza qorxu düşmüşdü. Dostlar da, yuxudan oyandılar. Hamı soyuqdan titrəyirdi. Səhər saat 05:30 idi. Artıq qorxulu gecə arxada qalmışdı. Süh namazını qıldıq. Sərpol Zəhaba getmək istəyirdik, amma ehtiyat edirdik ki, birdən münafıqlər parkda pusquda dayanmış olsunlar. Odur ki, bir az gözləməli olduq ki, hava tam açılsın. Şofer də qorxurdu. Nə edəcəyimizi bilmirdik. Axırda qərara gəldik ki, yavaşca qapını açıb mikro avtobusa minib Sərpol Zəhaba gedək. Yolu səhv gedib, günorta vaxtı Baziderazdakı dağların ətəyində yerləşən ordu bazasına çatdıq. Bizi hündür mərtəbəli bir binaya apardılar. Ordu, korpus və cihad qüvvələrindən olan qardaşlar get-gəl edirdilər. Koridorda gözləməli olduq. Dostlardan bəziləri çantalarını yerə qoyub üstündə oturdular. Mən də bir guşəyə çəkilib, yerdə oturdum. Bir az sonra, bir nəfər yanımıza gəlib dedi:

-Salam. Korpusdan gəlmişəm, Səadətferəm. Hacı Baqiri kimdir?

Hörmət əlaməti olaraq hamımız ayağa qalxdıq. Əlimi uzadıb salamının cavabını verərək dedim:

-Buyur, qulluğunuzdayam qardaş.

-Ezamiyyət vərəqənizi verin.

Vərəqəni əl çantamdan çıxarıb ona göstərdim.

Bizi bir otağa aparıb, bir az dincəlməyimizə göstəriş verdi. Sonra da, günorta yeməyi gətirdilər. Yeməkdən sonra, yenə gəlib bizi bazanın binasının yanında olan avtoservisə apardı. Orada bir neçə yararsız maşın var idi, onları təmir etməli idik. Axşamüstü idi. Dostlarla birgə işə başlamaq istəyirdik. Lakin sabahadək gözləməyimizi istədi. Bizə istirahət etmək üçün bir otaq verdilər. Orada yaxşıca dincəldik. Hava qaralandan sonra, cənab Səadətfer gəlib dedi:

-Bizim sudaşyan maşının şoferi həmədanlı gənc bir oğlandır. Zalın axırındakı otaqda zorxana düzəldib və axşam dostlarla orda məşq edir. Siz də, istəsəniz buyura bilərsiz?

Öz-özümə dedim: “Zorxana?! Maşallah! Xoşuma gəldiz!

Yol yorğunluğunu adladıqdan, çətin gecə və gün keçirdikdən sonra, sevinərək zorxanaya daxil olduq. Su maşınının sürücüsü bir zınqırovu iplə tavandan asmışdı. Ayağımızı zorxanaya qoyan kimi zınqırovun səsi eşidildi. Yerə oturub nağaranı götürdü. Ətrafıma baxdım. Dostlar da, heyrətlənmişdilər. Bunu onların təəccüblü baxışlarından anlamaq olurdu.

Birdən bir neçə cüssəli gənc ortaya gəlib birgə “Ya Əli” dedilər. 20-30 nəfər olan döyüşçülər, əyinlərində enli balaq şalvar və fərqli köynəklərlə bədənlərini isitmək üçün fırlanırdılar. Səadətfer də bir künçdə

dayanıb idman hərəkəti edirdi. Həmədanlı mürşid də çuğun qazanın arxasına vuraraq deyirdi: “Ölkəmiz müharibə halındadır, ya Əli mədəd! Səndən başqasından almarıq kömək, ya Əli mədəd!”

İdmançı gənclərin bədənləri isindikə daha çox atılıb düşürdülər. Mürşid də ipi çəkib zınqırovun səsini çıxarır və yenə çuğun qazanına vururdu. 14-15 yaşdan tutmuş, 60 yaşa qədər olan döyüşçülər, 20 metrlik otaqda iki dairə düzəldilər. Ardınca yenə fırlanmağa başladılar. Ayaq barmaqlarının ucunda gəzirdilər. Bəziləri də, ayaqlarını yerə dirəyib aşağı-yuxarı atılırdılar. Bir nəfər də, mil ilə idman edirdi. Onların mili silah idi; qatlanan kalaşnikov! Bir-iki nəfər də, yağ qablarından özlərinə mil düzəltmişdilər. Ya Əli zikri bir dəqiqə də olsun, dillərindən düşmürdü. Həm mürşidlə birgə, həm də tək təkrarlayırdılar. Dairənin ortasında 60 yaşlı bir kişi zorxana dövrü vururdu. O qədər fırlandı ki, daha saymaq mümkün olmadı. Mat-məəttəl ona baxırdıq. O, dayandıqda bir gənc ona əl uzatdı və yerini onunla dəyişdi. Bizim qrupdan hacı Rza Əfsəhi ilə Əbülfəzl Sadiqinejad da dairəyə daxil oldular. Bədənlərini qızısdırıb “ya Əli” deyərək fırlanır və aşağı-yuxarı tullanırdılar. Gənclik vaxtlarım yadıma düşdü. Dayım Əbülfəzl Rəşidi ilə birgə Moləvi zorxanasına gedib tamaşa edərdik. Mil vurub çiyinlərimizdə əzələ çıxarardıq.

Ertəsi gün, sübh tezdən işə başlayıb maşınları təmir etməyə başladıq. Əzilmiş maşınların gövdəsini düzəltmək çox yorucu işdir. Amma vaxt itirmədən hamısını bitirdik. Təmir alətləri də vermişdilər, elə də çətinliyimiz yox idi. Beş gün olardı ki, səhərdən axşam kimi 12 maşının üzərində çalışırdıq.

Bir gün səhər cənab Səadətfər yanımıza gəlib dedi:

-Su maşını aşaraq, dərənin dibinə düşüb.

Həmədanlı sürücünün vəziyyətinin necə olduğunu soruşdum:

-Şoferin halı necədir?

-Maşını su ilə dolu vəziyyətdə ön cəbhəyə gedirmiş ki, bu, hadisə baş verib.

-Bəs özü necədir? Ona nəşə olub?

-Şükür Allaha ki, özünü maşından çölə ata bilib. Amma maşın dərənin dibinə düşüb.

Saqqalımı sığallayıb soruşdum:

-İndi vəziyyəti necədir?

-Deyilənlərə görə, sürücünün vəziyyəti ağırdır. Bazanın xəstəxanasına aparıblar və qana ehtiyacı var.

Dostlarla birgə xəstəxanaya gedib ona qan verdik. Səadətfər dedi:

-Sizcə, maşını dərədən çıxara bilərik?

-Bəli, Seyid. Sabah bizi həmin yerə aparın, inşallah lazım olan işləri görüb, maşını dərədən çıxararıq.

-Qısa zamanda maşını oradan necə çıxaracaqsız? Mənə elə gəlir, kran lazımdır.

Hacı naümid halda başını yelləyib getdi.

Namazı qılıb maşının aşdığı yerə getdik. Cənab Səadətferin işi olduğundan, bizimlə gələ bilmədi. Bir neçə bələdçi və kranla ora çatdıq. Maşının düşdüyü yerə baxıb dedim:

-Çox çətin işdir. Maşını ən azı 20-30 metr yuxarı çəkməliyik.

Döyüşçülərdən iki nəfər dərəyə düşüb, məftilləri maşına bağladılar. Sonra da kran onu yuxarı çəkməyə başladı. Kran şoferinə maşını yuxarı necə çəkməyini əlimlə işarə edirdim. O, da mənim əlimə baxaraq yük maşını yuxarı çəkirdi. Hamılıqla su maşınının yuxarı qalxmasına tamaşa edirdik. Ortaya kimi qalxmışdı ki, birdən məftil qırıldı. Məşhədli bir gənc qışqıraraq dedi:

-Məftil qırıldı! Məftil qırıldı!

Yük maşını yenidən dərənin dibinə düşdü. Fikirləşdim ki, maşından salamat bir şey qalmaz.

İki əlimlə başımı tutub oturdum. Dostlardan biri dedi:

-Dərənin dibindəki gənclər məftili yenə maşına bağladılar. İnşallah bu dəfə qırılmaz.

Düşünürdüm ki, iki dəfə dərəyə yuvarlanan maşını düzəltmək elə də asan olmayacaq və çox zaman aparacaq. Bir nəfər arxamda Ayətəl-kürsü oxuyurdu. Dostlar bu dəfə maşını çəkmək üçün daha qalın məftillərdən istifadə etdilər. Kran ikinci dəfə, yük maşını yavaş-yavaş çəkməyə başladı. Belə bir

səhnəylə qarşılaşacağım ağılıma belə gəlməzdi. Uca səslə deyirdim:

-Gəl artıq, gəl!

Su maşını yavaş-yavaş yuxarı qalxırdı. Birdən maşının arxası qopub yenə dərənin dibinə düşdü.

“Ya Əli mədəd!” deyə qışqırdım. Əlimin arxasına möhkəm vurub dedim:

-Ey vay! Axı bu maşından daha nə qaldı ki, onu əvvəlki halına qaytara bilək?!

Şofer dedi:

-İnşallah ki, qaytararsız.

Su maşını yuxarı çəkib çıxarmağımız 6 saat çəkdi. Maşının tam şəkildə çıxarıldığına görə, Allaha şükür etdik. Kran sürücüsü dedi:

-Artıq, növbə sizindir!

Su maşını bazanın avtoservisinə apardıq. Seyid və digər qardaşlar maşından əllərini üzmüş kimi baxırdılar. Yararsız vəziyyətdə olan yük maşınına baxıb dostlara dedim:

-Kabinası yararsız hala düşüb, şassisi əyilib, şüşələri qırılıb, tankeri də əzilib və s.

Səadətfer bir daha maşına baxıb, başını aşağı salıb naümid halda getdi. Bir qədər getdikdən sonra, bir anlıq dönüb uca səslə dedi:

-Heyif, boşuna vaxt itirdik!

Ona yaxınlaşıb dedim:

-Hacı seyid! Maşını düzəldəcəyəm. Bu maşını ilk günki kimi düzəltməsəm, mənə də qızıl əl dəmirçi Abbas deməsinlər!

-Əgər düzəltəsən, deməli sən dəmirçi yox, zavod Abbassan!

Dostlarla günortaya kimi dayanmadan işlədik. Saat 12:30 da otağımıza qayıdıb günorta yeməyini yedik. Çox yorğun və halsız idim. Dostlar da, mənim kimi yorğun idilər.

Əhval-ruhiyyəmin dəyişməsi üçün, nəşə bir şey etmək istəyirdim. Pəncərədən həyəətə baxırdım. Gözümə boş şəkər kisəsi dəydi. Dostuma dedim:

-Bəsayiri, yadımdadır uşaqlıqda boş kisələrlə şah-vəzir oyunu oynayırdıq.

Təbəssüm edib dedi:

-Olmaya indi də, oynamaq istəyirsən?!

Qəmli halda dedim:

-Bilmirəm, bəlkə də.

Ayağa qalxıb həyəətə getdim. Şəkər kisəsini götürüb otağa qayıtdım. Ağa Seyid su kranının yanında dayanıb dəstəmaz alırdı. Təəccüblə mənə baxıb soruşdu:

-Boş kisəni neynirsən?

-Şah-vəzir oynamaq istəyirik. Siz də buyurun.

Köynəyinin qolunu aşağı çəkib başını yellədi. Səsimizi eşidən əsgərlərdən iki-üç nəfəri də bizim otağa gəldi. Bir az sonra, bir neçə nəfər də gəldi. Hamımız birlikdə dairəvi şəkildə oturduq. Seyid və

10-12 nəfər döyüşçü də, dayanıb təəccüblə bizə baxırdılar. Oyuna başladıq. Şah olub kisənin içinə girdim. Uca səslə dedim:

-Bəsayiri, sən!

Bəsayiri gəldi. Əsgərlərdən birini vəzir elan edib, ona dedim ki, qulluqçumun nə edəcəyini əmr etsin. Vəzir dedi:

-Şah sağ olsun, atınızın həyətdə neçə dövr vurmasını istəyirsiniz?

Saqqalımı sıgallayıb, bir qədər fikirləşdim. Cənab Səadətfer uzun və qara saqqalını sıgallayıb, hələ də, dayanıb oyunu izləyirdi. Şirniyyat həvəsinə düşmüşdüm. Ona görə də dedim:

-Yox, ona deyir ki, 2-kq şirni alsın.

Verdiyim hökmə görə, əl çaldılar. Biz Tehranda öz qarajımızda olanda şirniyyat çox yeyərdik. Amma burda elə şey yox idi. Otağımızın qapısı açıq idi. Binaya get-gəl edən hərbcilər də bizə baxırdılar. Bəsayiri qapıya tərəf getdi. Seyid ona yaxınlaşıb dedi:

-Yaxşı olar ki, şah fikrini dəyişsin?

Seyidin də oyuna qoşulduğunu görüb sevinib dedim:

-Vəzir! De ki, qayıtsın.

Vəzir səsləndi və Bəsayiri qayıtdı. Qarşımda dayanan Seyiddən soruşdum:

-Nə əmr edim?

Səadətfer təbəssüm edib dedi:

-Əgər namazını düz qılırsa, əmr et ki, yüksək səslə namaz qılsın.

-Namaz qılmasını əmr etdim.

Bəsayiri də Həmd və Tövhid surəsini düzgün qaydada oxudu. Seyid yenə dedi:

-Zöhr vaxtıdır. De ki, uca səslə azan desin.

Əmr etdim:

-Uca səslə azan oxu!

-Uca səslə, Allahu əkbər, Allahu əkbər dedi...

Elə yüksəkdən azan deyirdi ki, hamı otağımızın önündə dayanıb bizə baxırdı. Seyid məscidə getdi. Biz də oyunu qurtarıb onun ardınca məscidə gedib, arxasında namaza dayandıq. Namazdan sonra, Seyid mənə dedi:

-Doğrudan da, o maşın düzələcək?! Düzünü desəm, bayaqkı oyununuzu gördükdə, düşündüm ki, bunlar bura oyun oynamağa gəlirlər, maşın ustasına oxşayırlar. Hər gün otaqda bir oyun çıxarıb döyüşçüləri ətrafınıza toplamaq istəyirsiniz? Hacı, bura Xorasan meydanı deyil ha! Biləsiniz!

Qarşısında dik dayanıb əminliklə dedim:

-Seyid can, Allaha and olsun ki, Abbasəli verdiyi sözə cavabdehdir. Sizin şəraitiniz yoxdur. İcazə verin gedib Tehrandan kabina gətirim. Öz qarajımda bir dənə var. Onu 6 ay öncə almışam. Bu gün almaq istəsəniz çox baha başa gələcək. Əlavə yenə nəşə lazım olsa, pul verin Tehrandan alım gətirim.

Seyid bir qədər fikrə daldı.

Bir saat sonra, cənab Sədətferin icazə məktubu əlimdə idi. Bir qədər pul da verdi. Mürtəza Xakbaz və Hüseyin Nikayinlə bir yük maşınına minib Tehrana yollandıq.

Doqquzuncu fəsil

Qarajımdakı kabinanı götürüb yük maşının arxasına yerləşdirdik. Hacı Əbülfəzl Ğəfuri də orada idi. Ona cəbhə və oradakı çətinliklərimizdən danışdım. Kabinanı cəbhə üçün apardığımı bildikdə, mağazasına gedib avtomobilin üç qabaq, üç arxa və altı ədəd qapı şüşəsi gətirib maşının arxasına qoydu. Dükənçi hacı Kazim də, bir yük maşını tavanı verdi. Çox sevindim. Ayrı dostlardan da cəbhə üçün yardım topladım. Bütün həmkarlarıma xəbər verib dedim:

-Nəyə imkanınız çatırsa - təmir alətləri və əlinizdə olan əşyalara qədər - vətənimizə xatir cəbhə və cihad uğrunda hədiyyə edin.

Həmkarlarımız və mexaniklər də sözumüzü yerə salmayıb, yardım etdilər. Bir qədər də xalq yardımları toplandı. Yaddaş dəftərimə nəzər saldım. Cəbhə üçün alacağım əşyalardan hələ də, bəzilərini tapmamışdım. Qalan şeyləri əldə etmək üçün, iki gün vaxt lazım idi. Kifayət qədər vaxt olduğunu görüb, evə baş çəkmək qərarına gəldim. Evə girəndə həyat yoldaşım məni görüb, təəccüblənib sevincdən güldü. Həmişə gülürüz idi və təbəssümü ilə könlümə sevinc bəxş edirdi. Həmişəki kimi məndən qabaq salam verdi. Çox zirəkdir, indiyədək ondan öncə salam verə bilməmişəm.

Dedi:

-Salam. Deyəsən müharibənin işi bitdi?! Şükür Allaha!

-Aleykum salam. Bir dəfə də, imkan ver birinci mən salam verim.

-Hacı can! Sən həmişə birincisən. Birinci nədir ki? Sən əlasan, bizim qəhrəmanımızsan!

Bu sözləri deyəcəyini bilirdim, amma yenə təkrar eşitmək istəyirdim. Təbəssüm edib dedim:

-Komandirlər və ağa Seyidin dediyi kimi, inşallah bitəcək. Yük aparmağa gəlmişəm.

Anam da otaqdan çıxıb yanımıza gəldi. Ayağa qalxıb salamladım. Mən olmayan günlərdə bizdə

qalır. Əziyyət çəkib gəldiyi üçün, ona təşəkkür etdim. Evdəkilər hamısı məni dövrəyə alıb, cəbhədən danışmağımı istəyirdilər. Hüseyn hamıdan çox israrlı idi. Tez-tez deyirdi: “Ata! Döyüşçülərdən danış”. Amma mənim buna vaxtım yox idi. Cəbhədəki dostları xatırlayıb dedim:

-Evdə bir saatdan artıq qala bilmərəm. Orada bizə ehtiyac var, yardım aparmağa gəlmişəm. Tez qayıtmalıyam.

Əşyalarımı topladım. Həyat yoldaşım çirkli paltarları götürüb, yerinə təmizlərini gətirib çantama qoydu. Bir daha cəbhə üçün alacaqlarımın siyahısına baxıb dedim:

-Ana can, əziz xanımım, nəyəsə ehtiyacınız var? Nəsə istəyirsiniz? Pul lazımdır?

-Hələ pulumuz bitməyib, var. Çox sağ ol.

-Sağlıqla qalın. Haqqınızı halal edin. Mən getdim.

-Cəbhəyə gedirsən?

-Hələ yox. Çatışmayan şeylər qalıb, almalıyam. Axşam yenə evə qayıdacam. Zənnimcə hamısını bu gün ala bilməyəcəm.

Həmişəki kimi, su kasası ilə Quran əlində idi. Hamilıqla arxamca qapıya qədər gəldilər. Uşaqları öpüb, onlara tapşırıdım ki, mən bazardan qayıdanadək analarını incitməsinlər. Yoldaşım dedi:

-Məni fikirləşdiyiniz üçün, çox sağ ol, hacı can.

Həyat yoldaşımın bu xüsusiyyəti həmişə məni utandırırdı. Anam, gecəni evimizdə qalacağımı

bildikdə, mənimlə sağollaşıb evinə gedəcəyini dedi. Onu da öpüb getdim.

Axşam evə qayıtdıqdan sonra, Hüseyin gəlib əlimdən öpüb, yanımda oturub dedi:

-Ata, mən də sənənlə gedə bilərəm?

-Hüseyin can! Müharibə uşaq yeri deyil!

İnad edib yenə dedi:

-İcazə ver, mən də sənənlə gəlim. Məgər arxa cəbhədə işlədiyini demirdin? Sənənin yanından ayrılmaram.

-Get anana de, nə desə o da olacaq.

Dayanmadan yalvararaq, israr edirdi.

Yenə dedim:

-Get anandan icazə al. Əgər icazə versə, mən də razıyam, mənimlə gələrsən.

Anasının heç vaxt icazə verməyəcəyinə arxayın idim. Gedib, cəbhəyə getməsi üçün anasına yalvarmağa başladı. Anası da, davamlı "yox, olmaz" deyirdi. Hüseyin o qədər yalvarıb, ağladı ki, özümün də ona yazığı gəldi. Səsini eşitməmək üçün otağa girdim. Astadan həyat yoldaşım dedim:

-Hüseyinə de ki, bu dəfə keçdi. Amma gələndə dəfə, atan gəldikdə məktəblər də tətill olacaq və qiymətlərin əla olsa, getməyinə icazə verəcəyəm.

Yoldaşım da, mənim bu fikrimlə razılaşıdı. Ertəsi gün səhər, çatışmayan şeyləri almaq üçün, özümə 50 min pul götürüb, yola düşdüm.

Onuncu fəsil

Bir neçə dəqiqə olardı ki, Sərpol Zahabın Əbuzər bazasına çatmışdıq. Gətirdiyim yükləri Səadətfər qardaşa göstərdim. Seyid maşını görüb təəccübdən donub yerində qalmışdı. Heyrət içində soruşdu:

-Bu qədər qısa zamanda gedib gəldin?! Üstəlik verdiyim az pulla bu qədər şey gətirdin?!

Əlimi çiyinə qoyub dedim:

-Yox, Seyid can. Bunların çoxu hədiyyədir. Özümlə bir qədər pul da, gətirmişəm ki, nəsə lazım olsa, iş dayanmasın və özüm gedib alım.

Özünü eşitməzliyə vurub soruşdu:

-Nələr gətirmisən?

-Öz əşya və təmir alətlərimlə, xalq yardımlarını.
Məni hələ yaxşı tanımamısan.

Ertəsi gün, səhər tezdən dostlarla birgə su maşınının yanına getdik. Hacı Həsən Qulami və Müctəba Bəsayiri maşının şassisini, mən də kabinasını təmir etməyə başladıq.

Sonradan bombardman nəticəsində dəlik-deşik olan 20 maşın, bir də kabinası olmayan mikro avtobus gətirdilər. İşə başlayıb, onun üçün kabina düzəldib, lazımı əşyaları da bağlayıb normal vəziyyətə gətirdik. Bəh, bəh! Çəkiclərin tak-tuk səsləri mənə ləzzət edirdi. Doğrudan da, heç bir musiqi bunun qədər ürəyəyatan deyildi. Günorta namazımızı qılıb, yeməyimizi də elə maşınların yanında yedik. Əsgərlərdən biri yanımda dayanıb lazım olan əşyanı istəyən kimi, dərhal verirdi. Həmin gün su maşınını təmir edib Seyidə təhvil verdik. Maşını gördükdə təəccüblənib dedi:

-Qızıl əl Abbasəli! Beş qiymət düşür sən! Bu maşının üç aya da təmir olunacağına inanmazdım. Allaha şükür! Çox sağ ol, qardaş!

Hava qaralanda, qarajda işıq olmadığından, işi dayandırıb otağımıza gedirdik. Şam yeməyi gətirdilər. Seyid də bizimlə idi, birlikdə yedik. Seyid dedi:

-Hacı, heç inanmazdım ki, gündə 14-15 saat dincəlmədən işləyəsən. Yorulmursan?

Dərhal dedim:

-İş mənə güc, qüvvə verir. Çəkiclə, ingilis açarını əlimə aldıqda enerjim 100 qat artır. Uşaqlıqdan ağır işlərə adət etmişəm. Bir şey olmaz. İşləyəndə halım yaxşı olur. Eynilə bu döyüşçülər kimi.

Ertəsi gün başqa maşınlar gətirdilər. Dostlar mənim yorulmadan çalışdığımı gördükdə, onlar da dincəlmədən zəhmət çəkib işləyirdilər. Bəzən bazaya get-gəl edən döyüşçülər mənə “arada dincəl” deyirdilər. Onlara əl yelləyib deyirdim:

-Maşınların hamısı təmir olandan sonra, dincələcəyəm.

Digəri də deyirdi:

-Allah köməyin olsun.

Tanıyan, tanımayan hamı mənə “qızıl əl Abbas” deyirdi. Belə adlandırılmağım mənə ləzzət edirdi. Amma ehtiyatlı olmalı idim ki, təkəbbür mənə qələbə çalmasın!

Yenə axşam oldu və şam yeməyini yedikdən sonra, yorğun olduğumdan, bir guşədə uzanıb yatdım. Yorğun olmağıma baxmayaraq, səhər yenə tezdən oyandım. Otaqdan çölə çıxdıqda gördüm ki, təmir üçün yenə bir neçə dağılmış minik maşını gətiriblər. Sonra da Seyid gəldi. Kabinası sıradan çıxmış mikro avtobusu göstərib dedi:

-Bunu yük maşınına çevirə bilərsiz?

Mikro avtobusu bir qədər nəzərdən keçirdim. Yalnız bir neçə oturacağı sağlamat qalmışdı. Bir az fikirləşib dedim:

-Oturacaqlardan ikisini - sürücü ilə yanındakı sərnəşin oturacağı qalar. Arxasına da oturacağı olmayan bir kabina düzəldərəm. Bəli, düzələr. Bizdə alınmayan iş yoxdur. Çalışırıdık ki, Seyidin bütün istəklərini yerinə yetirək.

Sübh tezdən Müctəba Bəsayiri ilə işə başlayıb, bir də axşam dayandıq. Bu maşına görə günün altında işləyib, çox zəhmət çəkmişdik. Ertəsi günün səhəri, kabinanı maşının üstünə salıb Seyidə təhvil verdik. Seyid "əhsən" deyib, bizə çoxlu dua edib dedi:

-Necə dəmir adam olduğunuzu bilirsinizmi?! İlk gün, sizi o kisənin içində görüb şah-vəzir oyununuzu izlədikcə, nə isə bir iş bacaracağınıza şübhə edirdim. Amma indi görürəm ki, heç kimin bacarmadığı işləri həyata keçirirsiniz.

Alnımın tərini əlimin arxası ilə silib dedim:

-Biz də Allah bəndələriyik.

Maşının ətrafını bir daha nəzərdən keçirib, yenə dua edərək dedi:

-Allahın imanlı və zəhmətkeş bəndələri! Allah sizdən razı olsun. Əllərinizə sağlıq.

Seyid yetərinə dua edib dedi:

Bir anbar silah-sursat partlayıb. Mənəmlə ora gedə bilərsiz?

-Bəli, dostlarla gələrik.

Elə bu zaman vahiməli bir partlayış səsi eşidildi və hər yeri titrətdi. Düşündüm ki, birdən yenicə təmir etdiyimiz su maşınıyla, mikro avtobusa nəşə olar və bütün zəhmətlərimiz hədəərə gedər.

Seyid dedi:

-Bir şey olmayıb, düşmən yenə bombardman edir.

Bir saatdan sonra, döyüşçülərlə birgə silah-sursat anbarına getdik. Anbarın divarları uçmuşdu və tüstü iki tərəfdən göyə qalxırdı. Hadisənin necə baş verdiyini bilmək istəyirdim. Kiminsə səhlənkarlığı ucbatından baş verib, yoxsa həqiqətən də düşmən hücumuna məruz qalıb?! Deyirdilər ki, anbarın içində irili-xırdalı otaqlar olub və silah-sursatlar da, orada yerləşibmiş. Partlayış güclü olduğundan hər yer uçub-dağılmışdı. Yerdə çoxlu sayda partlamış RPG 7 və 11 raketləri vardı. Yanmış, partlamış mərmilərin üstündən ehtiyatla keçirdik. Toz-torpağın içində olan bir nəfər qışqırıb dedi:

-Anbarın içinə nə üçün girmisiz? Yenə partlayış ola bilər. Tez çölə çıxın.

Dedim:

-Biz ustayıq.

Dedi:

-Hər kim olursuzsa, olun. Cəld çölə çıxın.

Onunla aramızda mübahisə düşdü. Səs-küyün arasından kimsə məni çağırırdı:

-Hacı Abbas Baqiri!

Başımı arxaya çevirdim. Anbarda olanların hamısı danışdığından, məni səsləyənin kim olduğunu bilmədim. Uca səslə dedim:

-Bəli?

-Çölə, qapıya tərəf gəl.

-Axı qapı yoxdur, hamısı yerlə yeksan olub.

Arxaya dönüb çölə tərəf getdim. Yaxınlaşdıqda, həmin şəxs dedi:

-106 tipli topun qundağı sınıb. Bax gör düzəldə bilərsən?

Öz-özümə dedim: "Bu nə danışır! Avtomobil təmirçisindən silah təmir etməsini istəyir! Mən indiyə kim silah təmir etməmişəm axı! Maşın təmiri hara, silah hara?"

Sözünü yerə salmayıb, birlikdə topun yanına getdik. Topu nəzərdən keçirdim. Döyüşçü mənə baxıb dedi:

-Qundağı sınıb. Düzələr?

Fikirləşmədən dedim:

-Yox! Düzəlməz.

Yox deyən kimi, qalxıb dedi:

-Onda vaxtını boşuna hədəərə vermə. Sonra da getdi.

Bu tezliyə naümid olub gedəcəyinə inanmazdım. Onu səslədim:

-Cənab! Qardaş! Hacı!

Nə qədər çağırısam da, səs-küy çox olduğundan, eşitməyib məndən uzaqlaşdı. Ardınca qaçıb ona çatıb dedim:

-Qayıt, ay qardaş! İcazə ver yoxlayım, bəlkə düzəltdi.

Heç o vaxta kimi 106 tipli topu yaxından görməmişdim. Öncə hər tərəfini gözdən keçirdim. Maraqlı qurğu idi. Sınan qundağına baxdım. Cəbhənin təcrübə əldə etmə mərkəzi olduğunu deyənlər, düz deyirmiş. Orda müxtəlif şeylərlə qarşılaşırsan və yeni təcrübələr əldə edib, öyrənirsən. Əslində pis deyildi. Topun xarab olun hissəsini o qədər qurdaladım ki, axırda nəyin işdən düşdüyünü anladım. Bir şeyin xarab olma səbəbini tapdımsa, onu düzəltmək mənim üçün asan olur və düzəltməyincə əl çəkmirəm.

Bir saatdan sonra, silahı təmir edib, ona təhvil verdim. Çox sevindi. Sonra, başqa bir topu da göstərib dedi:

-Bu, 126 tipli topun da, həmin problemi var. Düzəldə bilərsən?

Yeni işlə tanış olduğumdan həvəsli idim. Dedim:

-İnşallah, bəli.

Onun da qundağını düzəldib əsgərə verdim. Gülüb dedi:

-Fikirləşirdinmi ki, bir gün silah təmir edəsən?!

Məni də gülmək tutdu və beləliklə yorğunluğum çıxdı. "Xeyr, qətiyyəən" deyə cavab verdim.

Birlikdə silahların yanından uzaqlaşdıq. Ön cəbhə, top-tüfəng, tank və artilleriya atəşindən danışmağa başladı. Nəfəs almadan danışdı, sanki danışmaq yarışmasına girmişdi. Əmin idim ki, əsgərliyə getmədiyimi bilmirdi. Birdən dayanıb soruşdu:

-Atəş xəttini görmək istəyirsən?

Bəli. Əslində elə oranı görmək arzusundaydım. Məni artilleriya yerləşən bölgəyə aparmaq istəyirdi. Cip maşınına mindik. Yol boyu topdan necə istifadə edildiyini soruşdum. Hər nə dedisə, başa düşmədim. Maşını bir qayalıqın arxasına verib dayandı. Yerimdə sakit oturmuşdum. Süni qayalığa bənzəyirdi. Düşündüm ki, ola bilsin, buldozerlə istehkam düzəldiblər. Ön cəbhəyə çatdığımızı sandım. Ondan soruşdum:

-Qardaş, çatmışıq?

Başını əyib dedi:

-Artilleriya yerləşən məntəqə irəlidedi. Maşından düş.

Sürətlə maşından aşağı enib, bir az irəlidedə yerə uzandıq. Artıq, atəş xəttindəydik. Onlarla məsafəmiz elə də çox deyildi, davamlı atəş açırdılar. Düşmənlər də, bekar qalmayıb, cavab atəşi açırdı. Topların səsi həddən artıq möhkəm idi. Eşitmişdim ki, top atəşi zamanı ağzını açmalısən ki, qulaq pərdələrin yırtılmasın. Mən də ağzımı açmışdım, elə bu zaman toz-torpaq ağzıma doldu. Öskürək tutdu. Başıma vurub dedim:

-Vay! Ön cəbhə, müharibə budur?!

Yanımdakı qardaş sakit oturub, fikrə dalmışdı.

Mən həmişə arxa cəbhədə olduğumdan, müharibə haqda yalnız eşitmişəm. Ön cəbhədə nələr baş verdiyindən xəbərim yox idi. Amma yenə, qorxu hissi mənə qələbə çalmışdı, öz əlimdə deyildi. Qorxudur da! Həmin şəxsə dedim:

-Qardaşım! Mümkünsə, geri qayıdaq.

Razı oldu. Maşına minib sürətlə Abuzər bazasına qayıtdıq. Artıq ayağımın altı bombaların təsirindən titrəmirdi. Allaha şükür etdim ki, sağ-salamat qayıtdıq. Ön cəbhədəki igidlik və canfəşanlıqları görəndən sonra, yorulmadan, daha çox işləmək qərarına gəldim. Yalnız belə, döyüşçülərimizin tökülən qanlarının qarşılığını vermək olardı.

Bazaya gəlişimizdən iki həftə ötmüşdü və artıq ödəniş vaxtı idi. Təmir alətlərini təhvil verib, vərəqələrimizə imza atmalarını gözləyirdik. Abuzər bazasından mikro avtobusla Kirmanşaha getdik. Gəzinti üçün bizi Bisütun muzeyinə apardılar.

Axşamüstü saat 4 olardı. İlk dəfə idi ki, tarixi əsərləri yaxından görürdüm. İki nəfər gəlib muzeydəkilərə etina etmədən, bir küncdə oturub dərs oxumağa başladılar. Onlara yaxınlaşıb dedim:

-Əhsən sizin səy və iradə nizə! Dərs oxuyun, müharibə zamanı dərs çox önəmlidir.

Onlardan biri etiraz edərək dedi:

-Bəsdirində, bezdirdiz! Axı müharibəyə getmək üçün adamı həvəsləndirmək nə deməkdir?! Əgər heç kim getməsə, müharibə də olmaz!

Əsəbiləşib dedim:

-Əgər kimsə vətəni qorumağa getməsə, iranlı da qalmayacaq! O vaxt sənin Casim adlı bir qardaşın və Aişə adlı bir bacın olacaq! Bununla da, din və imanımız məhv olacaq.

İstehza ilə güldü. Yekə qarnına baxanda, ön cəbhədə şövq ilə döyüşüb şəhid olan qardaşlar yadıma düşdü. Hiddətlənib dedim:

-Bir ömür yeyib yatmışan, daha bəsdir. Artıq işləmək vaxtıdır. İki aydır övladım dünyaya gəlib. Ailə-uşaq və işimi buraxıb vətənə xidmət etməyə gəlmişəm. Hamı bir nəfər kimi vətən üçün əlindən gələni etməlidir.

Cavab verə bilməyib susdu. Sonra da, başını aşağı salıb kitab-dəftərilə məşğul oldu. Düşündüm ki, gör kimlər dərs oxuyur. Bu ki, vətən xainidir.

Gəzintimiz başa çatdı. Bilet alıb, Tehrana yola düşdük.

On birinci fəsil

Yenə yaddaş dəftərimə qeyd etdim:

1981-ci il, noyabr ayı. Üçüncü dəfə cəbhəyə işçi qüvvəsi aparmaq istəyirəm.

Hamıya elan etmişdim ki, kim cəbhəyə getmək istəyirsə, hacı Mehdi Punəkinin mağazasına gəlsin. O, tanınmış və xeyriyyəçi insan idi. Cəbhə üçün çoxlu yardımlar toplayıb bizə verirdi, biz də özümüzlə aparırdıq. Könüllü dostlar bir-bir elan edilən yerə gəldilər. Səhər saat 8 olardı, minik maşını da gəldi. Dəstək qərargahından ağa Reyhani ilə hacı Rza Nikayin gedənlərin adlarını siyahıya almaq

üçün gəlmişdilər. Hacı Mehdiyə dedim ki, cəbhə üçün nə yardım varsa gətirsin. O, da dedi ki, əvvəl get adını siyahıya yazdır sonra. Maşına minib birinci oturacaqda oturdum. Cənab Reyhani siyahını əlində tutub bir-bir adları oxumağa başladı. Dedi ki, hazır yerinə “Allahu-əkbər” deyin.

-Abbasəli Baqiri.

-Allahu-əkbər!

-Həsən Fereyduni, Rəsul Xirədiyan, İzzət Bəsayiri, Əli Dehkərdi Munfərid, Müctəba Bəsayiri, Rza Bədri, Qulam Hüseyn Xakbaz, Məhəmməd Kaşanifər...

Adları elə tez-tez oxuyurdu ki, Allahu-əkbəri axıra qədər demək olmurdu.

-Əbülfəzl Sadiqnejad, Məhəmməd Əli Zərduz, Əlirza...

Maşında səs-küy yarandı. Ağız deyəni, qulaq eşitmirdi. Bəzisi də deyib, deyirdi:

-Bəs mənim Allahu-əkbərim nə oldu?!

Hacı Rza Nikayin siyahının davamını oxumağa başladı:

-Qulam Hüseyn Salehi, Rzayi, Əkbər Faxiri Əmin, Həsən Kuzəgəri, Hacı Təqi Xakbaz.

Birdən hacı Mehdinin yardımları hələ gətirməməsi yadıma düşdü. Maşından enib onun yanına gedib dedim:

-Mömin! Bəs sənin yardımların harda qaldı? Bu dəfə nə verəcəksən, hacı can?

-Demişdin 20 ədəd cip radiator qapağı və ləvazimatı lazımdır, onları almışam. Bir qədər də xalq yardımını var. O kiçik yük maşınına görürsən?

Qarajın yanında dayanan maşına baxıb dedim:

-Əllərinə sağlıq qardaş!

-Neçə nəfərsiz?

-Bu ezamiyyətdə 33 nəfərik.

Nəhayət cəbhəyə yola düşdük. Korpus tərəfindən ilk dəfə idi ki, Əhvaza gəlirdim. 33 nəfərlik könüllü dəstəmlə birgə İcra hakimiyyətinin binasına girdik. Bir nəfər bizi qarşılayıb dedi:

-Siz qruplara bölünməlisiz.

Onunla razılaşmayıb dedim:

-Biz birlikdə gəlmişik, birlikdə də, qayıdacağıq.

Məsul şəxsə siyahını göstərib dedim:

-Bunlar mənim yeni gələn qüvvələrimdir və hamımız bir yerdə çalışacağıq.

-Sizi dörd nəfərlik qruplara bölmüşük ki, hər qrup bir bölgəyə getsin.

-Biz bir yerdə olmalıyıq. Onlar məndən ayrılmamaq şərtilə gəliblər. Mən onların başçısıyam. Onları sağ gətirmişəm, sağ da qaytarmalıyam. Əgər kiməsə nəsə olsa, daha heç kim mənimlə gəlməyəcək.

Bir neçə dəfə gedib-gəldi və hər dəfə də ısrarla bir-birimizdən ayrılmağımızı istədi. Yenə də qəbul etmədik. Bir yerdə qalmaq üçün, bu qədər ısrar etdiyimin səbəbini soruşdu. Axırda dedim:

-Qorxuram ki, kimsə yaralana və müalicə üçün başqa şəhərlərə göndərelər. Bunlar peşəkar və təcrübəli ustalardır. Daha bunlar kimisi tapılmaz.

Günorta radələrində müdir gəlib dedi:

-Sizin işləyəcəyiniz avtoservisdə gecə qalmaq üçün 33 nəfərlik yerimiz yoxdur.

-Problem yalnız budursa, eybi yoxdur. Biz həyətdə yatmağa da razıyıq, tək bizi ayırmayın.

Bir qədər fikirləşib dedi:

-Eybi yox, onda bir neçə nəfəriniz də avtoservisin namazxanasında yatar.

Məsul şəxsə dedim:

-Əgər rahat yer axtarsaydıq, isti evlərimizi buraxıb bura gəlməzdik. Bunların hamısı peşəkar ustalardı. Maddi imkanları çox yaxşıdır və rahat yerdə qalmaqdan da acıqları gəlmir. Amma yaxşı bilirlər ki, bura cəbhədir.

Razı olub hamımızı bazaya göndərdi.

Həddən artıq susamışdım. Bir nəfər deyirdi:

-Bazanın su paylayanı gəldi!

Yerimdən qalxıb onu axtardım. Döyüşçülər gəlib gedirdilər, lakin heç birinin əlində su yox idi. Əsgərlər bir-birlərilə pıçıladaşırdılar. Deyəsən bazaya təzə komandır gəlmişdi. Onlara dedim:

-Mən susamışam, su içmək istəyirəm.

Onlardan biri bazanın həyətidə olan su tankerini göstərib dedi:

-Su oradadır. Ya da, gözlə təzə komandirle salamlaşım, özüm sənə su gətirərəm.

Su tankerə tərəf getmək istədikdə, gördüm ki, hamı bir gənci dövrəyə alıb. Orta boylu, qaşığı-gözü qara bir cavan oğlan idi. Hamı onunla görüşürdü. Çöhrəsi tanış gəlirdi. Deyəsən İcra hakimiyyətində gördüyüm həmin şəxs idi. Öz-özümə dedim: "Yəqin bazanın su paylayanı budur!"

Sonra məlum oldu ki, o, cavan oğlan təzə komandir imiş. Özümü təqdim edib dedim:

-Mən və dəstəmdəki 33 nəfər, peşəkar avtomobil ustalarıyıq. Sizinlə öncədən idarənin binasında görüşmüşük.

Bizimlə çox səmimi salamlaşdı. Ürəyimə yatmışdı. Birlikdə əzilmiş təcili tibbi yardım maşınların və ciplərin olduğu yerə getdik. Xuzistan ərəblərinin ləhcəsi ilə dedi:

-Bəli, sizin fəaliyyətlərinizlə tanışam. Cəbhənin aktiv qüvvələrinənsiz. Qızıl əl Abbas ləğəbi ilə məşhursuz. Bilmək istəyirəm ki, bunları təmir etmək üçün nə qədər zaman lazımdır?

Maşınlara baxıb dedim:

-Çox tez düzəldərik. Ola bilsin iki günə.

Baxışlarından inanmadığı aydın olurdu. Ürəyimdə dedim:

-Eybi yox, əhvazlı balası! Yaxında inanacaqsan.

Birdən arxadan bir əl stəkanı mənə uzatdı. Dönüb baxanda, bir az bundan qabaq su istədiyim həmin

gənc döyüşçü olduğunu gördüm. Xəcalət çəkib dedim:

-Niyə zəhmət çəkdiniz qardaş, əllərinizə sağlıq.

Suyu içdikdən sonra, dostları çağıraraq birlikdə maşınların yanına getdik. İşə təcili tibbi yardım maşınlarından başladığımız - qəlpələrdən dəlik-deşik olmuş 5 ədəd maşın. Axşam saat 9-a kimi işlədik. Şam yeməyinin vaxtı idi. Süfrə başında oturandan sonra, başa düşdük ki, nə qədər tərlənmişik. Tər iyi bütün otağı bürümüşdü. Mənim corablarımın qoxusu hamısından pis idi, çıxarıb otaqdan çölə atdım.

Axşam yatmaq üçün bizə bir otaq verdilər. Səhər namazından sonra, saat 6-da yenidən işə başladığımız. Saat 8-də səhər yeməyinə getdik. Qardaşlardan hansısa zəhmət çəkib, corablarımı yuyub həyətdəki ipdən asmışdı. Hər kim yuyubsa, Allah köməyi olsun. Bir müddət sonra, bazaya "müdür" seçmək qərarına gəldilər. Baza "müdiri" seçmək üçün adları yazdılar. Bəsicilərdən biri dedi:

-Bəs hacı Abbas?! Yəqin ki, ondan yaxşı "müdür" olar. Otaqları yaxşı süpürür, qabları yumağı əladır, ayaqyolunu heç demirəm!

"Müdür"ün vəzifəsinin nə olduğunu indi başa düşdüm. Gülümsəyib təklifini müsbət qarşılayıb dedim:

-Uşaq qorxudursan, ay bala?! Mən öz evimdə də işləyirdim.

Əslində bu, belə deyildi. Vaxtım olmadığından, həyat yoldaşıma ev işlərində təsadüf hallarda kömək edərdim. Komandir etiraz edib dedi:

-Hacı Abbasın adını yazmayın, qətiyyəən olmaz. Onun bundan daha mühüm işləri var.

İki gün sonra, təcili tibbi yardım maşınlarını çox yaxşı təmir edib komandirə təhvil verdik. O, da sevinib təşəkkür etdi. Komandirlə çox səmimi olmuşduq. İş vaxtı çox ciddi olurdu. Hamı ondan çəkinirdi. Amma mən onunla çox rahat idim. Bəzən əzilmiş maşınları təmir edərkən, yanıma gəlir və saatlarla mənə baxardı. Bəzən də deyirdi:

-İnsanın belə iradə və bacarıq sahibi olduğuna heç vaxt inanmazdım. Bir-iki gün müddətində dəlik-deşik və sıradan çıxmış maşınları təmir edib, işə salırsan. Allahu-əkbər!

Tez-tez ustaların salamatçılığını üçün salavat zikr edirdi. Çox xoşuma gəlirdi. Məlum idi ki, qanacaqlı və işini bacaran gəncdir. Bir çatışmazlıq olanda da, o dəqiqə həll edərdi.

Axşamüstü saat 5 olardı, günorta yeməyini təzə yemişdik. Birdən gözüm komandirə sataşdı. Qırmızı rəngli şlanqı su kranına qoşub ayaqyoluna tərəf getdi. Həyətdə olan ümumi ayaqyolunu yumaq istəyirdi. Dostları səsləyib dedim:

-Hacı ayaqyolunu yumaq istəyir. Gedin əlindən alın, ayıbdır. Axı o, bizim komandirimizdir.

Dostlar tez qaçıb şlanqı hacının əlindən aldılar. Otaqda oturmuşduq, bir-iki nəfər də, süfrəni yığışdırırdı. Elə bu vaxt Əli Piyazi otağa daxil oldu. Fürsətdən istifadə edib, onu komandirlə tanış edib dedim:

-Əli Piyazi peşəkar mühərrik ustasıdır. Tək eybi budur ki, piyazdan² acığı gəlir. Dostlar çox vaxtı onunla zarafat edib, soğanı gözü önündə çiy-çiy yeyirdilər. Əli də, narahat olub onlara qarğış edirdi.

Birdən Cavad, arxadan gəlib Əlinin gözlərini tutub qulağına nəsə dedi. Ondan sonra, Əli yerə uzandı. Sanki huşdan getmişdi. Cavad başının üstə oturub ondan sual soruşmağa başladı. Dostlar da onların ətrafına toplaşmışdı. Komandirin baxışlarından məlum idi ki, işimizdən xoşu gəlməyib, amma heç nə demirdi. Cavad ardıcıl suallar soruşur, Əli də huşsuz halda cavab verirdi. Onlardan soruşdum:

-Nə etdiniz? Əli Piyazini öldürdünüz ki!

Dostlar məndən susmamı istəyirdilər.

20 dəqiqə keçdi. Hacı otaqdan çölə çıxdı. Cavad, Əlinin həyatı barədə müxtəlif suallar soruşurdu, o, da huşsuz halda cavab verirdi. Cavada dedim:

-Ailə və uşaqları barədə heç nə soruşma!

² Soğandan.

Yenə hamı sakit olmağımı istədi. Artıq hövsələm daralırdı. Yenə Cavada dedim:

-Bəsdir, oyandır. Birdən ölər!

Cavad bir neçə dəfə həmin cümlələri oxudu, amma Əli oyanmırdı. Qışqırıb dedim:

-Bəlkə ölüb! Tez ol, oyat!

Bir saatdan sonra Əli oyandı. O, oyananadək bir təhər oldum. Dostlar, Əlinin huşsuz vəziyyətdə dediklərini təkrarladılar, amma o, inkar edirdi. İnana bilmirdi ki, bu sözləri özü deyib. Dostlara dedim:

-Dostlar, bundan sonra, Cavadı “şər-xəta Cavad” adlandırmaq! Ehtiyatlı olun ki, sizə çox yaxınlaşmasın. Cümlələri adamı yatızdırır!

Otaqdan çıxdım. Hacı bir küncdə yerdə oturmuşdu. Ona yaxınlaşıb, yanında oturdum. Bilirdim ki, dostlarımdan inciyib. Amma mənim üçün, bu iş çox da önəmli deyildi. Bir balaca zarafat etmişdik. Ona dedim:

-Hacı can! Bunlar səhərdən axşamadək, ya ayaq üstə işləyirlər, ya da maşının altında yağa boyanırlar. Arada bir az zarafat etsələr, bir şey olmaz. Nigaran olmayın.

Hacı alnının tərini silib dedi:

-Buna bilirsən nə deyirlər?!

Cavab verməyə aman verməyib dedi:

-Gipnoz. Yaxşı iş deyil.

-Yəni Allahın işinə müdaxilə etmək?

Yenə dedim:

-Yaxşı, hacı can. Dostlara tapşıracağam ki, bir daha Allahın işinə müdaxilə etməsinlər. Belə yaxşıdır?

Dərhal ayağa qalxıb, dostları bir araya toplayıb dedim:

-Bura cəbhədir. Belə zarafatlar buranın yeri deyil. Zarafatlaşmaq istədikdə də, ətrafınıza baxın ki, komandir yanınızda olmasın! Cəbhədə ürəyimiz istədiyi hər bir işi görə bilmərik. İndi gedin və işinizə başlayın.

Yenə maşınların yanına gedib, gecə saat 12-yə kimi işlədik. Bostan şəhərini görmək istəyirdim. Odur ki, hacı və bir neçə ustayla birgə mikro avtobusla oraya getdik. Bostan şəhərini görmək çoxdankı arzum idi. Hacı dedi:

-Çoxlu sayda minaatan və mərmiyə məruz qalmış maşınlar var, onları təmir etməlisiz.

Şəhərə daxil olduq. Hər yer xarabalığa çevrilmişdi. Bütün evlərin divarları sökülmüş və qalanları da dəlik-deşik olmuşdu. Böyük zəlzələ belə, şəhəri bu vəziyyətə sala bilməzdi. Günorta namazı qılmaq üçün şəhərin cümə məscidinin həyətinə daxil olduq. Məscidin damında sönmüş bir havadan müdafiə cihazı vardı. Bir nəfər də arxasında oturub müşahidə edirdi.

Bir ruhaninin imamlığı ilə namaz başladı. İkincə rükətdə idik ki, birdən düşmən təyyarələri başımızın üstündə peyda oldular. Havadan müdafiə silahı işə

düşdü. Səsi bizi arxayın etsə də, eyni zamanda qorxuya da salırdı. Nəriltisi təyyarələrin səsindən daha bərk idi. Ruhani qunutun zikrini oxuyurdu. Namazı niyə bu qədər uzatdığını anlamırdım. Bir küncə qaçıb pənah almaq istəyirdim. Amma heç kim yerindən tərpənmirdi. Ürəyimdə dua edirdim ki, ruhani namazı tez bitirsin. Havadan müdafiə silahının səsi elə bərk çıxırdı ki, imamın səsini artıq eşitmirdim. Namazı necə bitirdiyimizi anlamadım. Namazdan sonra, təyyarələr getdi. Sanki namazımızı xarab etməyə gəlmişdilər. Dostlarla birgə, viranə qalmış şəhərdə gəzirdik. Camaat şirni və şərbət paylayırdı. Ordu qüvvələri, korpus keşikçiləri və bəsicilər - hamı bir yerə toplaşmış əllərini göyə qaldıraraq şəhərin azad olunmasına görə Allaha şükür edirdilər. Mən də onları bu münasibətlə təbrik etdim. Hamısı sevinc göz yaşlarına qarq olmuşdular. Qardaşlardan biri dedi:

-Allahın bizə əta etdiyi bütün nemətlərinə görə şükür edirəm. Bu çətin vəziyyətdə suyun olması bir nemətdir. İnsanlar şərbət düzəldib paylaşırlar, bu bir möcüzədir.

Şəhərin bir çörəkxanası da açıq idi və çörək bişirirdi. İsti çörəyin ətri hər yeri bürümüşdü. Mən də 10 ədəd fətir aldım. Pulu ona tərəf uzatdım, geri qaytarıbd dedi: "Çörək salavatadır".

Nə qədər israr etsəm də, çörəyin pulunu almadı. Hacı arxadan çiynimə vurub dedi:

-Gəlin şəhərin avtoservisinə baş çəkək.

Orada da, bizə bir neçə günlük iş hazırlamışdılar. Qalib, onların da maşınlarını təmir etdik. Düşmənlər üzərində məhz belə qələbə çalmaqlar olar. Gəzib dolandıqdan sonra, Əhvaza qayıtdıq.

Bir gün hacı diqqətimi cəlb etdi. Səhərdən bizi izləyirmiş. Biz də dayanmadan işləyirdik. Hacı günortaya yaxın bir stul gətirib qarşımızda qoyub oturdu. Bəlkə də birinci dəfəydi ki, onu istirahət edən görürdüm. Diqqətlə bizə baxırdı, ağılından keçənləri bilmirdik. Bekar olması hamını təəccübləndirmişdi. Həmişə kiminsə onunla nəsə işi olurdu. Gah telefonla danışar, gah da harasa ya minik maşını, ya da yük maşını göndərirdi.

Ürəyimə çox yatmağına baxmayaraq, bir şey məni narahat edirdi. O da başına qoyduğu papaq idi. Fikirləşirdim ki, bir gün ondan nə üçün həmişə papaqla gəzməsinin səbəbini soruşum. Bəlkə elə indi soruşum, öz-özümə dedim. Qəlpəyə məruz qalmış bir cipin üzərində işləyirdim. Dostlar da hərəsi bir işlə məşğul idilər - biri çilingərlik, o biri metal qaynağı və digəri isə avtomobilə şüşə salmaq və s. Qarajda cürbəcür səslər eşidilirdi. Yanmış təkər iyi də bir tərəfdən. Yeri gəlmişkən, qarajdakı iylər bizim tər qoxusundan daha yaxşı idi. Yaxşı ki, bazanın hamamının isti suyu vardı. Yoxsa iylənərdik. Qarajın içində o qədər səssizlik vardı ki, düşmənlər təyyarələrinin bombardmanının səsi eşidilmirdi. Çəkici yerə

qoyduqdan sonra, əllərimdəki suluqların partladığını gördüm. Göynəyirdi, amma mənim üçün önəmli deyildi. Suluqlara fikir vermədən işimi davam etdirirdim. Bir az istirahət etmək üçün, komandirlə söhbətləşmək istədim.

Avtoservisdən çölə çıxdım. Gözüm ona sataşdı. Bu isti havada başına qoyduğu papaqdan bezmişdim. Papağın altında nə xəbər olduğunu mütləq anlamalı idim. Belə yaraşığı gənc, nə üçün papaq qoysun ki! Ona tərəf getdim. Uzaqdan məni görüb, əl yelləyib “yorulmayasan” dedi. Ona yaxınlaşan kimi, cəld papağını başından götürdüm. Gözlərimə inana bilmirdim, qalın və uzun saçları başının ətrafına yayıldı. Hacı Abdəhəndə əlini başına qoyub, narahat halda mənə baxdı. Bilirdim ki, məni çox istədiyindən, bir söz deməyəcək. Heyrət içində dedim:

-Vay, vay hacı! Bu qədər gözəl saçların var, nə üçün papaq altında gizlədirsən?! Hamının arzusudur ki, belə gözəl saçları olsun. Bu qədər də, təvazökarlığımı olar! Elə bilirdim keçəl olduğun üçün, papaq qoyursan. Gözəl tellərini niyə papaq altına salmışan? Qorxursan göz dəyə?!

Papağını istədi. Mən isə vermədim. Qalın saç, iri göz və qara qaşları ilə Hindistan kinolarındakı aktyorlara bənzəyirdi. 25 yaşı olmasına baxmayaraq, gözəl saçları onu cavan göstərirdi. Üzünün nuru,

ədəb və tövazökarlığı ona həyalı və gözəl sima bəxş etmişdi. Saatlarla dayanıb ona baxmaq istəyirdim.

Narahat halda dedi:

-Papağımı ver, papağımı ver, Baqiri can! Əvəzini çıxacağam ha! Hər adamın başında belə saç yoxdur. Məni belə saçla görsələr yaxşı olmaz. Günahdır!

Bu sözü dedikdə, ağ dənləri olan saçıma əl çəkib dedim:

-Hacı can, burda naməhrəm yoxdur, narahat olma.

Hələ də narahat idi. Heyrətlə sözümə davam etdim:

-Nə deyirsən, ay hacı?! Günah nədir? Məgər özün başını qalın və buruq saçla doldurmusan?!

-Yox, irsidir. İstəmirəm kimsə işini yarımçıq qoyub mənə baxsın. Bax, elə sənin kimi. İşini buraxıb, mənim saçımdan danışırsan. Bu günahdır. Papağımı qaytar, get işinlə məşğul ol!

Papağını qaytarıb, boynuna saldığı dəsmal haqda ondan soruşdum:

-Hacı! Bu dəsmal nədir? Döyüşçülərin çoxunda bu dəsmaldan var.

Dəsmalı əlinə götürüb dedi:

-Bu, könüllülərə məxsus çəfiyədir.

Çəfiyəsini boynundan açıb mənə verdi. Çəfiyəni ondan alıb ağ-qara cızlarına baxdım. Öz-özümə dedim: "Elə danışırsan ki, sanki birinci dəfədir çəfiyə görürəm. Görməmiş deyilik ki. Mənim işimə

yaramır, yalnız tərımı onunla silə bilərəm. Avtoservisə qayıdıb, çəfiyəni küncdəki maşının üstünə qoydum. Hacının dedikləri hələ də, qulaqlarımda cingildəyirdi. Allahın ona bəxş eştirdiyi neməti, başqaları görüb narahat olacaq deyə, gizlədir. Bunu heç cürə qəbul edə bilmirdim. İlahi! İnsan necə də, təvaözkar olarmış...

On ikinci fəsil

Mikro avtobusla Həmid bazasından Susəngerdə doğru yola düşdük. Düşmən təyyarələri yenə də şəhərə hücum etmişdi. Maşını dayandırıb aşağı endik. Bombalar ətrafımıza düşürdü. Fəryad etdim:

-İndicə neft borularını vuracaqlar!

Ürəyimə dammışdı ki, bizim maşını vuracaqlar. Qışqırdım:

-Tez maşına minin! Buradan uzaqlaşmaq lazımdır, növbə bizimdir!

Hamı maşına mindikdən sonra, sürətlə oradan uzaqlaşdıq. Arxaya baxdıqda, bir an öncə

olduğumuz yerdən havaya toz-torpaq qalxmışdı. Allah bizi saxladı. Öz-özümə dedim:

-Halaldı, hacı Abbasəli! Əhsən sənə!

Artıq Susəngərdə çatmışdıq. Bir neçə gün olardı ki, şəhər düşmən işğalından azad edilmişdi. Bura da, Bostan şəhəri kimi xarabalığa çevrilmişdi. Çəfiyəni boynuma atıb bir az irəliyə getdim. Bir yaşlı kişi ilə rastlaşdım. Məlum idi ki, müharibə başlayandan, bu günə kimi evini tərk etməyib. Evi xarabalığa bənzəyirdi. Otaqların tavanı uçub dağılmışdı. Ağ və uzun paltarı çirkədən qaralmışdı. Gün üz-gözünü yandırmışdı, alını da qırıq-qırıq idi. Əlimi çiyinə qoyub dedim:

-Əhsən sənə, ata can. Buna "Qeyrət" deyərlər. Şəhərdə baş verənlərdən bizə danışa bilərsənmi?!

Asta addımlarla bir az aralıda olan yanmış ağaclara tərəf getdi. Mən də onun arxasıya. Ərəb-fars ləhcəsi ilə dedi:

-Axı nə danışım ay bala?! Bu məzlum əhalinin başına nələr gəldiyini bir Allah bilir. Düşmən - böyük-balaca, kişi-qadın – baxmadan hamını qır-qıra şəhəri işğal etdi. Bir müddət sonra da, qəhrəman, imanlı döyüşçülərimiz onları məhv edərək, şəhəri azad etdi. Allaha şükürlər olsun.

Yaşlı kişiyyə qibtə edirdim, səbirli, ixləsli olduğuna görə. Əsl mərdlik nümunəsidir. Ən ağır günlərdə doğma şəhərini atıb qaçmamışdı.

Susəngərdli mərd qoca, dayanmadan Allaha şükür edirdi.

Atamın bir sözü yadıma düşdü. Deyərdi: “Əlində olan nemətə görə şükür etsən, Allah nemətlərini bir az da artırar”.

Şəhər əhalisinin şad olduqlarını gördükdə, orada, döyüşçülərlə qalmaq istəyirdim. Bizimlə olan komandirə dedim:

-Hacı can, görün bunlar şəhərin azad edilməsinə necə də, şükür edirlər. Müharibə çox pisdir.

Papağını başına basıb, bir qədər susdu. Sonra dilləndi:

-Xarabalıqları görürsən, bunlar hamısı həqiqətdir. Düşmənin qətliaamları, vəhşilikləri, insanlıqdan uzaq rəftarları - bu fədakar əhalinin məruz qaldığı həqiqətlərdir...

Bu söhbətlərdən sonra, narahat olduğumu görən hacı, söhbəti dəyişmək üçün, üzün yerli əhalinin alış-veriş etyi səmtə çevirib, ucadan dedi:

-Qardaşlar! Gedin onlarla alver edin. Hərə bir şey alıb onları sevindirsin.

Bir gün axşamüstü, həmişəki kimi avtoservisdə təmir işi ilə məşğul idik. Birdən döyüşçülərin səsi eşidildi: “Xürrəmşəhr azad oldu!”

Avtoservisdə çalışanlar sevinc və həyəcan içində idilər. Xürrəmşəhrin azad edilməsinə inana bilmirdim. Hacıнын yanına gedib, ondan soruşub

əmin olmaq istəyirdim. Korpus keşikçilərindən biri hacıya deyirdi:

-Bəlkə gedək Xürrəmşəhrə?

-Qalsın, sabah gedərik inşallah.

Azad olmuş Xürrəmşəhri görəcəyimə çox sevindim.

Ertəsi gün səhər, bir neçə buz parçasını və iki böyük çəlləyi suyla doldurub yük maşınının arxasına qoydum. Şərbətlə doldurulan digər çəlləyi də, o biri maşının arxasına qoyduq. Hacı və dəstə üzvlərimlə birlikdə Xürrəmşəhrə yola düşdük. Günortadan sonra, saat 2-də Xürrəmşəhrə çatdıq. Maşını döyüşçülərin yanında saxlayıb, aşağı endim. Arxadakı maşın da, gəlib çatdı. Öncədən hazırladığım plastik stəkanları şərbətlə doldurub, döyüşçülərə verirdim. Onlar da şərbəti içdikdən sonra salavat deyirdilər.

Maşının yanından keçən hər kəsə şərbət paylayırdıq. Bəziləri deyirdi:

-Salavata şərbət paylayan hacı! Allah köməyin olsun. İnşallah Kərbəlada şərbət paylayasan. Hacınin salamatçılığına salavat!

-İçin, nuş olsun. Necə də gözəl duadır bu! Allahdan istəyirəm ki, Kərbəlaya gedim.

Şərbət çəlləyi və plastik stəkanları əsgərlərin ixtiyarında qoyub, şəhəri gəzməyə getdik.

Şərbət paylamaq başımızı elə qarışdırmışdı ki, şəhərin xarabalıqlarını görməmişdim. Dostlara dedim:

-Burada şəhərdən əsər-ələmət qalmayıb. Artıq şəhərə deyil, xarabalığa bənzəyir?! Mənə elə gəlir bura - qanlı və ya viranələr - şəhəri adlanmalıdır.

Dostlar da, mənim fikrimlə razı idilər. Xürrəmşəhrin xarabalıqlarında gəzdikcə, ürəyim ağrıyırdı. Çox narahat idim. Yerli əhəlinin nələr çəkdiyini təsəvvür belə etmək olmurdu. Küçə və prospektlərin hamısını səngərə çevirmişdilər. Soyuduculardan səngərlər arası körpü düzəltmişdilər.

Hacıyla xarab olan maşınlara tərəf getdik. Özümə söz verdim ki, bu dəfə işimi daha tez bitirim. Sanki içimdən bir səs davamlı deyirdi: "Abbasəli tez ol, tez ol!"

On üçüncü fəsil

1983-cü il, mart ayının 21-i idi. Həmin gecə qonağımız vardı. Əhvaza getmək istəyirdilər. Səbh tezdən onları Əhvaza yol saldıq.

Yeni ilin girməsinə bir neçə saat qalırdı. Həyat yoldaşıma dedim:

-Xanım, əgər razısansa, yeni il tətilinə Əhvaza gedək.

Razı oldu. Qalxıb qısa müddətdə çamandarları hazırladı. Uşaqlarla birlikdə maşına mindik. Ona dedim:

-Bu dəfə komandirin evinə gedəcəyik.

Hacı Əsədin topladığı xalq yardımlarını da, maşına yükləməli idim. Həyat yoldaşım və uşaqlara dedim:

-Xalq yardımlarını maşına yükləməyə kömək edin. Ön cəbhəyə çatdırmalıyam.

Onların köməyilə yükləri mikro avtobusun arxasına yığıb, cənuba tərəf yola düşdük. Mikro avtobusun kabinini özüm düzəltmişdim. Hacınin verdiyi çəfiyəni də özümlə götürmüşdüm. İlin təhvil olmasına az qalırdı, biz isə hələ də Tehrandaydıq. Qərara aldığımız ki, əvvəl Behişt Zəhra məzarlığına gedək. Şəhid Behiştinin məzarını ziyarət edib, fatihə oxuyaq. Məzarlıq çox qələbəlik idi. O qədər adam var idi ki, iynə atsaydın yerə düşməzdi. Şəhid ailələri məzarların üstündə bayram süfrəsi açmışdılar.

Elə bu zaman radiodan yeni ilin daxil olması xəbəri elan edildi. Yeni ilin daxil olması münasibətilə, yaylın top atəş səsləri eşidildi. Uşaqları yeni il münasibətilə təbrik edib, öpdüm. Şəhidləri ziyarət etdikdən sonra, cənuba tərəf yolumuza davam etdik. Nərgiz bir yaş yarım olmuşdu, çox şirin dilli idi. Anası ona salavat çəkməyi öyrətmişdi. Kəlmələri düz tələffüz edə bilməsə də, anasıyla bərabər təkrarlayırdı.

Artıq Xürrəməbadı geridə qoyub, ondan 20 km uzaqlaşmışdıq. Bir az da sürəti çoxaltdım. Yol boyu çoxlu maşın get-gəl edirdi. Yəqin ki, səhər yola saldıığımız qonaqlar, indi Əhvazın girəcəyində

olarlar. Onları aparan maşını bir neçə gün öncə, cəbhədən təmir üçün göndərmişdilər. Mən də sevə-sevə onu təmir etdim. Sevinirdim ki, Tehrandan boş qayıtmadı. Yolda olan səs-küyü bir tərəfdən, Nərgizin də salavat deməsi bir tərəfdən məni yormuşdu. Başım ağrıdığı üçün, “daha bəsdir” demək istəyirdim. Elə bu vaxt, qəfildən maşının rolu əlimdən çıxdı və aşdı. Maşın asfaltdan çıxıb yolun kənarına düşdü. Mən maşından çölə düşüb ağzı üstə yerdə qalmışdım. O anda yalnız yoldaşım və uşaqları fikirləşirdim. Bir-bir səslədim:

-Xanım, Rza, Nərgiz, Munir, Hüseyin. Salamatsız?

Maşının təkərləri havada fırlanırdı. Təpiklə qapıya vurub açmaq istəyirdim. Amma açılmırdı. Qapılar qıfıllanmışdı. Sınmış şüşədən içəri girib, uşaqları çıxarmaq istəyirdim. Bir anlığa maşının içinə dizelin qoxusu doldu. Az qala boğulacaqdım. Uşaqların qışqırığı səsinə eşitdim. Maşında ilişib qalmışdıq, çıxa bilmirdik. Dizel sürətlə axırdı, maşın alışıb yana bilirdi. Fəryad etdim:

-Ya imam Zaman! İndi bu dəqiqə maşın od tutacaq. Xanım, uşağı tut!

Yoldan keçənlər maşınlarını saxlayıb bizə köməyə gəldilər. Ya Hüseyin fəryadları altında nəhayət ki, bizi maşından çölə çıxara bildilər. Çox şükür ki, hamımız sağ idik. Nərgiz çox qorxduğundan dili tutulmuşdu. Nə soruşurduqsa, cavab vermirdi. 12

yaşlı oğlum Hüseyin isə yerə dağılan qatıqlara baxırdı. Bizi güldürmək üçün dedi:

-Qatıqlar yerə dağılıb toz-torpağa qarışaraq mayonezə dönüb. Qablara doldurub Səddama göndərmək lazımdır!

Üst-başımız palçıqlı idi. Hətta bayram paltarlarımız da palçığa batmışdı. Allaha şükür edirdim ki, hamımız salamatıq. Həyat yoldaşıma dedim:

-Hacı Əsədin yığdıqları yardımlar gör nə hala düşüb! Maşının birdən-birə aşması hələ də, mənim üçün bir müəmma olaraq qalırdı.

Yoldaşım dedi:

-Əgər Nərgizin salavatları olmasaydı, özümüz də öləcəkdik.

Düz deyirdi. Allah bizi yenidən dünyaya qaytardığı üçün şükür edib, salavat çəkdim. Maşını bir təhər düzəldib işə salıb, yola düşdük. Qalan yardımları Dezfulun birlik qərargahına apardıq. Məhəmməd adlı dostum üst-başımı palçıqlı görüb soruşdu:

-Salam hacı. Xeyirdir inşallah. Nə olub?! Bu üst-başla burada nə edirsən, özü də ailənlə?

-Yolda maşın aşdı, şükür bir şey olmadı.

Həyat yoldaşım və uşaqlarla qərargaha girib bir guşədə oturduq. İsti aş iyi gəlirdi. Bir nəfərdən soruşdum:

-Nəzir yemək bişirirsiniz?!

-Cəbhə üçün aş nəziri bişiririk.

Yaşlı qadın əlində bir kasa yeməklə yaxınlaşıb dedi:

-Döyüşçülərə göndərmək üçün, yalnız buna gücüm çatdı. Aşın içinə tökün.

Qadının əlindəki qabı alıb dedim:

-Bu yemək təbərrikdir. Qazana tökün.

Aş bişdikdən sonra, onu qazanlara çəkdik. Sonra da maşına yükləyib ön cəbhəyə yola saldıq. Günorta yeməyini yeyib, bir az istirahət etdikdən sonra, yenə Əhvaza tərəf yola düşdük. Yol kənarında maşın yuyulan yer gördüm. Palçıqlı maşınımızı orada yuduzdurub, yolumuza davam etdik. Artıq hava qaralmaq üzrə idi. Daha maşın sürməyə taqətim qalmamışdı, yuxum gəlirdi. Bir çayxananın kənarında dayanıb, maşında yatdıq.

Yaxşıca istirahət edib, səhər tezdən yenə yola düşdük. Axşamüstü Əhvaza çatdıq. Seyid Abdəhəndənin evinin qarşısına çatdıqda, anasını gördük. Taksidən enirdi. Eşitmişdim ki, hər gün döyüşçülərin paltarlarını yumağa gedir. Bizi evə dəvət etdi. Hacı da, evdəydi. Bizi bu vəziyyətdə görüb, təəccüblə soruşdu:

-Allah qorusun, nə olub?!

Yolda başımıza gələnləri və Nərgizin dilinin tutulmasını ona danışdım. Hamı narahat oldu. Bir az dincəlib şam yeməyini yedikdən sonra, maşının yanına getdik. İşıqlarını təmir edirdim. Nərgiz də

yanımda dayanmışdı. Maşının işıqları yanan kimi, salavat çəkdi. Sevincdən qışqırdım:

-Xanım! Allaha şükür, Nərgizin dili açıldı!

Qızımı qucaqlayıb öpdüm. Evdəkilər hamısı həyəətə gəldilər.

Ertəsi günün səhəri hacı ilə Şəhid Kərduni avtoservisinə getdik. Tehrandan yola saldıgım dostlardan ötrü nigaran idim. Hacıya dedim:

-İnşallah ki, salamatdırlar.

-Allah səndən razı olsun. Sizdən azca qabaq çatıblar.

Qaraja daxil olduqda, həmin maşını gördüm. Allaha şükür etdim ki, salamat gəlib çatıblar.

Qərara gəldim ki, dostlarla birgə 20 gün qalıb avtomobilləri təmir edək. Hava qaralan kimi düşmən təyyarələri hücumə keçdi. Bir-birinin ardınca partlayış səsləri eşidilirdi. Uşaqlar qorxurdular. Hüseyn və balaca oğlum onlara ürək-dirək verirdi. Zarafat edib hamını güldürürdü. Hacı dedi:

-Qorxmayın, mühüm bir şey deyil. Qonşumuz ustadır, yenə damda nəşə düzəldir. Gecələr dama çıxıb ustalıq edir, o yana-bu yana qaçanda ayaq səsləri gəlir.

Hüseyn gülüb dedi:

-Sizin necə də bacarıqlı qonşunuz var. Həm qaçır, həm də ustalıq edir. Özü də gecənin qaranlığında.

Hacı dedi:

-Bu oğlun çox biləcəkdir!

Mən də dedim:

-Damarlarında atasının qanı axır.

Hamımız güldük. Hacınin anası, şəhid Ələmulhuda qərargahındakı işlərindən - səhərdən-axşamədək yuduğu qanlı libaslardan söhbət açdı. Tuba xanıma dedim:

-İstəsən, sən də onunla get.

Hacınin anası şirin və qəliz Əhvaz ləhcəsi ilə dedi:

-Olmaz, sənin yoldaşın cavandır, qanlı libasları görməyə tab gətirə bilməz. Orda əsgərlərin qanlı paltarlarından savayı bir şey yoxdur.

Qəzada dağılıb xarab olan xalq yardımlarının xəsarətini necə ödəyəcəyim barədə hacıya sual verdim. O, da dedi:

-Hal-hazırda bazarda o malların qiyməti neçəyədisə, həmin miqdarda pul ödə. Ya da, özün alıb yerinə qoya bilərsən.

Hesabladım, 5 min tümənlik mal xarab olmuşdu. Həmin miqdarda qatıq və fənər alıb cəbhəyə verdim.

On dördüncü fəsil

Bir neçə ay idi ki, Tehranda, öz qarajımda işləyirdim. İşim başımdan aşdı, amma cəbhəyə getmək zəhnimi məşğul etmişdi. Hərdən cəbhədə tanış olduğum insanlar mənə baş çəkməyə gəlirdilər. Çox vaxtı Məşhədə ziyarətə getmək istəyən karvanları bir gecəlik qonaq saxlamaq üçün evimizə dəvət edirdik. Həmin karvanlardan birini 1-2 günlük evimizdə saxladım. O vaxt Əhvazdan da, iki maşın qonağımız vardı. Paltarlarını sərmək üçün həyətdə bir neçə ip asmışdım. Hamam həyətin axırında idi. Növbəylə hamama gedir, sonra da paltarlarını

yuyurdular. Hüseyin də paltarlarını sərməkdə onlara kömək edirdi. Gah onlarla zarafatlaşır, gah da cəbhə xatirələrini danışmalarını istəyirdi. Qonaqlar bir saat onu görməyəndə soruşurdular ki, Hüseyin hardadı?! Evə girən kimi ab-hava dəyişirdi. Hamıyla deyir-gülür, zarafatlaşır. Birdən evin zəngi çalındı. Qapını açdıq, amma heç kim həyəətə girmədi. Yoldaşım çarşabını başına atıb qapıya çıxdı. Bir qədər sonra, bacısı qızı və yoldaşı ilə birlikdə içəri girib dedi:

-Zavallılar bir saatdır ki, qapıda gözləyirlər.

Salamlaşib hal-əhval tutduq. Yoldaşımın bacısı qızına dedim:

-Məgər yad adamın evinə gəlmisiz? Niyə qapının arxasında gözləyirdiz?

-Qapı açıq idi. İçəri boylandıq. Həyətdə çox adam vardı və iplərə çox sayda korpus və bəsic formaları asılmışdı. Səhv gəldiyimizi düşündük. Qapını bağlayıb getmək istəyirdik, dedim ki, yox, düz gəlmişik, xalamın evi elə buradır. Qədim pəncərələrinizdən tanıdım.

Qonaqlarımız barədə bir qədər söhbət etdik. Qonaqlar rahat olsunlar deyə, çox qalmayıb getdilər. Ertəsi gün qonaqlarımızın hamısı getdi. Bir neçə gündür qonaqlı, səs-küylü ev, indi səssizliyə qərğ olmuşdu. Tehranda qalmağa səbrim çatmırdı. Cəbhə dostlarımı görəndə daha da, həvəslənirdim.

Dözməyib, yenə də, cəbhəyə getmək üçün işçi toplamağa başladım. Hüseyn dedi:

-Nə olursa, olsun bu dəfə mən də sizinlə gedəcəyəm.

Anası narazılığını bildirmək istədikdə, göz-qaşla başa saldı ki, işin olmasın, söz vermişik. Yoldaşım razılaşıb dedi:

-Get, amma çox ehtiyatlı ol.

Hüseyn sevindiyyindən bilmirdi nə etsin. Usta dostlarımın hamısına cəbhəyə getmək təklifi etdim. Onlar dedilər:

-Bu dəfə gedə bilmərik, amma gələn dəfə mütləq gedərik.

Yenə xalq yardımlarını maşına yükləyib özümlə aparmaq qərarına gəldim. Dostum hacı Qulamrza oğlundan ötrü çox nigaran idi və deyirdi:

-Oğlum Məcid ön cəbhədə vuruşur. Çoxdandır onunla əlaqəmiz kəsilib, xəbər bilmək üçün, ön cəbhəyə getmək istəyirəm.

Yaxşı oldu, bir yerdə gedərik. Mən də cəbhəyə gedirəm. Ofisi Ziba prospektində yerləşən hacı cənab Ələmulhudaya dedim:

-Cəbhəyə yük aparıram. Sizdə də, xalq yardımını varsa, verin aparım.

-Bəli, Məhəmməd Rəsuləllah qəsəbəsinə tibbi ləvazimat toplamışıq. Hacı Adilianla danışaram, gedib götürərsən. Allah sizdən razı olsun.

Hacı Adilianın yanına gedib, maşının arxasını tibbi ləvazimatla doldurduq. Orada hacı seyid Rza Miri və hacı Zülfüqari ilə tanış oldum. Seyid Rza ədviyyat, Zülfüqari isə xalça alverilə məşğul idi. Qədim dostlarımdan olan hacı Əli Münfərid də gəldi. Bir az cəbhə haqda söhbətləşdik. Ələmulhuda qərargahı və İttifaqiyyun dini heyət haqda da danışıb dedi:

-Çalış hər həftə gələsən. Bu əzadarlıq dəstəsi digərləri ilə fərqlidir.

-Mən ya cəbhədəyəm, ya cəbhə üçün adam yığıram, ya da müharibənin xarab avtomobillərini təmir edirəm. Hər həftə gəlməyi söz vermirəm. Amma vaxt tapan kimi mütləq gələcəyəm. Məgər bu dəstənin digərləri ilə nə fərqi var?

-Əvvəla, xətib hacı seyid Cavad Ələmulhudadır. İkinci, İttifaqiyyun heyətinin 120 illik keçmişi var. Üçüncüsü də ki...

Gördüm ki, dinməsəm səhərədək sadalayacaq. Odur ki, dedim:

-Yaxşı, yaxşı, başa düşdüm. İndi getməliyəm, cəbhəyə yük aparıram.

Maşının yükü hazır oldu. Qulamrza Xakbaz, Heydər Zənubi, iki oğulm Rza və Hüseynlə birlikdə yola düşdük. Hacı Mehdi Punəki ilə Hüseyn Əyyubzadə də, mühərrik yüklənmiş maşınla gəlirdilər. Hacı Əkbər Faxiri, hacı Əli Münfərid ayrılı

bir maşınla, hacı Hüseyn Hüseyni ilə hacı Həsən Əşkbarda başqa bir maşında arxamızca gəlirdilər.

Oğlum Hüseyn sevincdən qanad açıb uçurdu. Yük maşını onun gözündə sanki Boeing-747 samalyotu olmuşdu. Dezfula çatan kimi, Hüseynlə Rzanı dostlara təqdim etdim və onları özlərilə avtoservisə aparmalarını istədim. Hacı Qulamrza dedim:

-Gəl birlikdə Çənanəyə, Məcidi axtarmağa gedək.

-Çənanə haradır?

-Fəkkə yaxınlığında yerləşir.

Hacı Qulamrza, Çənanədə oğlunu axtarmağa başladı. Dostları Məcidi tapıb gətirdilər. Onunla birgə qəsəbəyə yola düşdük.

Hacının mənə verdiyi çəfiyəni götürüb yanımdakı oturacağın üstünə qoydum. Kərxə körpüsündən keçirdik ki, iki əsgərin yol kənarında dayandığını gördüm. Maşını saxlayıb onlardan soruşdum:

-Məhəmməd Rəsuləllah qəsəbəsi haradadır?

Elə biz də ora gedirik deyib, maşının arxasına tullandılar.

Yola düşdük. Təəccüblü idi, ön cəbhəyə yaxınlaşdıqca, müharibədən əsər-əlamət görünmürdü. Öz-özümə deyirdim: Bəlkə hələ çatmamışıq. Bir qədər getdikdən sonra, susadım. Gözüm yolun kənarında olan bir çadıra sataşdı. Döyüşçülər oturub çay içirdilər. Çadırdan mərsiyyə səsi eşidilirdi. Dostlara dedim:

-Nə yaxşı oxuyur! Ahəngəranın səsidir. Cəbhələr bülbülü! Deyəsən bura nəzir çadırıdır. Düşün bir şey içək, çox susuzam.

Bir az istirahət və su içmək üçün maşından endik.

Hacı Qulamrza ilə mən yerdə oturub bir az dincəldik. Məcid də yanımıza gəldi. Əsgərlər də gəlib şərbət içirdilər. Biz də şərbətdən içib, pendir çörək yedik. Ayağa qalxıb gedəndə, ucadan bir salavat çəkdim. Orada dayanan cavanlar təbəssüm edib dedilər: "Allah amanında".

Onlara dedim:

-Belə salavat çadırları çox yaxşıdır. Allah köməyiniz olsun. Yorğunluğumuz çıxdı. Mənə çox maraqlı gəlirdi, bu qədər şey yeyib-ıçır və pul vermədən salavat çəkib gedirlər.

Yolda mindirdiyimiz əsgərlərdən qəsəbənin ünvanını bir daha soruşdum. Bu dəfə də dedilər:

-Hələ bir saatlıq yolumuz qalır.

Maşına minəndən sonra, çəfiyəni döyüşçülər kimi boynuma atdım. Güzgüdə özümə baxdım, deyəsən adama oxşayırdım.

İki yol ayrıcına çatıb dayandıq. Gənclər sağollaşmadan cəld bizim maşından düşüb, ayrı bir maşına minib getdilər. Narahat oldum. Orada olan bir nəfərdən qəsəbənin yolunu soruşdum. Dedi:

-Hardan gəlırsən?

-Dehlerandan.

Təəccüb edib dedi:

-Gəldiyin yolu geri qayıtmalısan. Oranın yolu asfalt deyil. Salavat çadırının yanındadır. Ora çatanda üzünü aşağı get. Məhəmməd Rəsuləllah (s) qəsəbəsi oradadır.

İndi başa düşdüm ki, əsgərlərə bura gəlmək lazım imiş. Gəldiyimiz yolu bir saata geri qayıdıb, salavat çadırının yanından keçib, torpaq yolla qəsəbəyə tərəf getdik. Döyüşçülərdən biri bizə əl etdi. Maşını saxladım. Dedi:

-Getmə, maşının qırmızıdır. Düşmən görəsə vuracaq.

-Allah böyükdür, deyib yolumuza davam etdik.

Hacı Qulamrzaya baxıb dedim:

-Görürsən hacı! Qəsəbə burdaymış, qardaşlar bizi hara aparıb çıxarmışdılar!?

Qəsəbəyə çatanda, günorta azanı deyilirdi. Burada bombardman və partlayışlardan xəbər-ətər yox idi. Döyüşçülərlə birgə dəstəməz alıb, camaat namazına dayandıq. Namazdan sonra, gənc bir ruhani döyüşçülərin qarşısında dayanıb şəhidlik, şəhadətin məqamı və savabı barədə danışmağa başladı:

-Allaha xatir bir iş görmək qərarına gəldinsə, səhlənkarlıq edib, işdən boyun qaçırmaq olmaz.

Çox maraqlı danışdı. Bizi saatlarla fırladan həmin iki döyüşçü yadıma düşdü. Vaxtımız az idi. Yükləri boşaltmalıydıq. Sonra da, əzilmiş avtomobilləri təmir etməli idim. Acıyırdım, amma yeməyə bir şey yox idi. Bəziləri yemək olmadığına

görə gileylənirdilər. Bir az quru çörək gətirdilər. O tərəfdən kimsə qışqıraraq dedi: “Güllə gəldi!”

Özümü qorumuq üçün yerə uzandım. Deyəsən məndən başqa heç kim yerindən tərpənməmişdi. Mən də durub oturdum. Bir sini quru çörək gətirdilər. Sən demə bunlar quru çörəyə güllə deyirmişlər. Quru çörəyi niyə belə adlandırdıqlarını soruşduqda dedilər:

-Elə möhkəmdir ki, kimə vursan güllə kimi yaralayar.

Bir neçə kasa su da, gətirdilər. Döyüşçü qardaşlar quru çörəyi suda isladıb yeyirdilər. Mən də imtahan edib quru çörəyi suda isladıb yedim. Elə də pis deyildi, yemək olardı. Yəqin ki, cəbhədə olduğumuz üçün belə çörəklər yeyə bilirdik. İnanmıram kimsə ev şəraitində belə çörək yeyə bilsin. Ev yeməkləri yadıma düşdü. Xanımın bişirdiyi dadlı yeməklər aqlımı başımdan alırdı. Bəzi vaxtlarda mənim xoşlamadığım yemək bişirəndə deyinərdim. O, isə deyərdi: “Ac adam daşdan yumuşaq nə tapsa, yeyər”.

Doğrudan da, düz deyirmiş; az olduğundan quru çörək üstə dava edirdik. Hətta çoxlarına çatmadı da. Gənc döyüşçülərdən biri, bir qutu şirini gətirirdi. Hələ bizim yanımıza çatmamış, ayağı büdrəyib yıxıldı. Şirinilər yerə dağılıb toz-torpağa bulaşdı. Yeməyə bir şey tapa bilməyən döyüşçülər, şirinilərin

toz-torpağını üfürüb ləzzətlə yedilər. Mənə də həmin toz-torpaqlı şirinidən birini verdilər.

Nəhayət yükü maşından boşaltdılar. Yenə yük vurub, başqa bölgələrə aparmaqdan ötrü Vəhdəti bazasına qayıtdım. Bəzi döyüşçülər mənə ürəkləri yanıb deyirdilər ki, hara gəldi getmə, düşmən mərmisinə tuş gələ bilərsən. Onların sözlərini qəbul etməyib dedim: Hara lazım olsa, gedəcəyəm.

Vəhdəti bazasına tərəf yola düşdüm. Ora çatdıqda, günorta yeməyi paylayırdılar. Yemək çuğun qablarda verilirdi. Lorzadə məscidindəki güldanların altındakı qablara bənzəyirdi. Yemək mərci plov idi. Bir neçə nəfər qaşlarını çatıb dedilər:

-İlahi! Yenə daş plovu!

Bu dəfə mərci plovunu nə üçün daş plov adlandırdıqlarını soruşmayıb, gözlədim. Yeməkdən sonra, qablarında qalan xırda qara daşları göstərib dedilər:

-İndi anladız, nə üçün daş plovu adlandırmışıq?! Mərcinin içindən mərmə çıxmasa da, mütləq daş çıxacaqdır!

Yükü təhvil verib, Əhvaza qayıtdım. Hüseynlə Rzanı götürüb hacının evinə getdik. Gecəni onlarda qaldıq. Hüseyn çox həvəsli idi. Hacı ilə olduqca səmimiləşib, gecə yarısınıadək söhbətləşdilər. Sanki uzun illər idi ki, bir-birlərini tanıyırdılar. Hacı mənə dedi ki, yeni gələn avtomobilləri təmir etmək

lazımdır, yükü ayrılıarı daşıyar. Baş üstə deyib, sabahdan avtomobil təmiri üçün avtoservisə getdim.

Söz vermişdim ki, harada mənə ehtiyac olsa, orada olacağam. İstər ön cəbhə olsun, istər arxa. Bunu hacıya da demişdim. Bir neçə dəqiqə sonra hacı məni səsəyib dedi:

-Hacı Baqiri! Mənimlə Məcnun adasına getmək istəyirsən? Orada bir neçə xarab maşın var. On tonluq mersedeslərdən biri də, suda batır.

-Nə ilə gedəcəyik?

-Gəmi ilə.

Gəmini eşidən kimi dedim:

-Gəmi ilə getmirəm. Qorxuram, təhlükəlidir.

Axşamüstünə qədər axtarıb nisbətən böyük bir motorlu qayıq tapdı.

On beşinci fəsil

Bir qədər yol gedib həmin qayığa mindik. Müctəbanı gözləyirdik. O, çöldə dayanmışdı, gəlmək istəmirdi. Ona dedim:

-Müctəba, niyə gəlmirsən?

Bir neçə addım geriyə çəkilib dedi:

-Mən gələ bilmərəm. Ada düşmənlə doludur.

Başına qışqırıb dedim:

-Qorxmağa qalsa, mən səndən də çox qorxuram. Nə qədər israr etsəm də, gəlmədi. Özümüz yola düşdük. Məcnun adasına çatdıq. Hara baxırdınsa, cəsədlərlə dolu idi. Əsgər Bəsayiri dedi:

-Adam az qalır dəli olsun. Nə qədər cənazə var!

Hacı, Əsgər Bəsayiri, mən və başqa bir neçə nəfərlə birgə bir yük maşınının yanından keçdik. Maşının içi düşmən cəsədlərilə dolu idi.

Xarab avtomobillərdən birini Əsgər Bəsayiri ilə birgə itələyib işə salmaq istəyirdik. Amma alınmırdı. Rol arxasında oturub düymələrini qurdalamağa başladım. Çox çalışdım, amma onu yerindən tərpədə bilmədim. Maşından düşüb təkərinə bir təpik vurdum. Əsəbiləşmişdim, qışqıraraq dedim:

-Hissə-hissə edib Əhvaza aparmaq lazımdı.

Bir nəfər dedi:

-Bir az aralıda, bir neçə avtomobil və 10 tonluq mercedes də var. Onları da təmir edib geri aparmaq lazımdır. Amma ora getmək elə də asan deyil. Əgər onu qayıqla gətirsəniz, 99 faiz əsir düşəcəksiz.

Narahat halda dedim:

-Əsir düşmək nə deməkdir!

-Bəs nə edək? Onu necə geri gətirə bilərik? Burdan oraya maşın yolu yoxdur.

Başqa biri dedi: "Yalnız "Hoverkraft" qayığı ilə gətirə bilərsiniz".

Dostlara baxıb dedim: "Əsgər və Hüseyn Həmrazla birgə, gedib maşını geri gətirərik!"

Yenə də "Hoverkraft" qayığına minib adanın o biri tərəfinə getdik. Düşmən katyuşaları dayanmadan atəş açırdı. Hüseyn Həmraz dedi: "Deyəsən ön cəbhədəyik!"

Ön cəbhə eşidən kimi, həm sevindim, həm də narahat oldum! Əgər əsir düşsək və ya şəhid olsaq maşınların aqibəti necə olacaqdı?! Hətta ön cəbhədən də, bir azca irəli getmişdik. Atəş səsləri bir an da olsun kəsilmirdi.

Hacıya dedim: “Buraya gələcəyimizi deməmişdiz. Biz indi düşmənin mühasirəsindəyik. Bəlkə geri qayıdaq, qarajda görüləsi işimiz çoxdur!”

Hacı dedi: “Bu qədər yol gəlmişik, indi deyirsən qayıdaq?!”

Düz deyirdi. Odur ki, susub yolumuza davam etdik. Təmir üçün lazım olan hissələri gətirmişdik.

Nəhayət, aşmış yük maşınının olduğu yerə çatdıq. Hava qaralmışdı. Səmada bircə ulduz belə, yox idi. Hər yer düşmən atəşinə məruz qaldığından yanıb, külə dönmüşdü. Bir qədər sonra, atəş səsləri kəsildi. Məntəqəyə qorxulu sükut çökmüşdü. Qaranlıqda heç nə görə bilmirdim, gördüyümün də nə olduğunu bilmirdim. Özümü məzəmmət etməyə başladım: “Abbasəli! Axı sən burada nə işin vardı?! Kaş gəlməzdin. İndi də, qayıtsan gec deyil”. Ürəyimdə danışmaqdan da yorulmuşdum.

Əsgərlə, Hüseyin sürücü və yanındakı oturmaqlara qalın ip bağladılar.

Maşını çox çətinliklə sudan çıxarıb, geri yolladıq. Hacı bizi adanın digər tərəfinə apardı. Dostlar orada çadırdan avtoservis düzəltmişdilər. Mənimlə gələn ustalardan da, bir neçəsi orada işləyirdi. Onlarla

salamlaşib, hal-əhval tutduqdan sonra, soruşdum: “Bura nə üçün gəlmisiz?”

Gülüb, zarafat edib dedilər: “Mərçi polv yeməkdən yorulduq. Balıq, lobyə və badımcan konservi yemək üçün buraya gəlmişik”.

Təbəssüm edib, dedim: “Qarnınız başınıza bəla olacaq axırda”.

Şam yeməyinə balıq konservi yeyib yatdıq. Yuxudan sübh tezdən oyanıb, işə başladıq. Qaynaq aparatı gətirmişdilər. Qənimət götürülən maşınların hamısını təmir etdik. Maşınların içində oturmağa heç nə yox idi. Maşın hərəkət edərkən, yalnız bizim qaynaq etdiyimiz lülərdən tutub qalxa bilirdilər. Təqribən 20 maşına lülə qaynaq etmişdik. İraqlılar bu maşınlara yalnız sürücünün yanındakı pillədən qalxa bilirdilər.

Hacı dedi: “Yalnız bizim igidlərimiz maşın hərəkət halında olanda, harasından istəsələr dırmana bilirlər. Düşmən əsgərləri canlarını çox istəyirdilər. Yalnız sürücünün yanındakı pillədən qalxırdılar. Ona görə də bizim əsgərlərdən çox qorxurdular və onlara “beyni qan” deyirdilər”.

Məhəmməd Qumiyə dedim: “Kompresor nasosu yoxdur. Hacı deyirdi ki, buradan bir az aralıda irəqlilərin təmir bazası var, maşınlarını orada təmir edirmişlər. Mənimlə ora nasos gətirməyə gedə bilərsən?”

Bir az fikirləşdikdən sonra, razılıq əlaməti olaraq başını yellədi. Motosikletlə yola düşdük. İraqlılar təmir bazasını qoyub qaçmışdılar, heç kim yox idi. Tez bir nasos götürüb motosikletə minmək istəyirdik ki, düşmən təyyarələri peyda oldular. Motosikletədən düşüb yerə uzandıq. Düşmən qırıcıları dayanmadan bombardman edirdilər. Məhəmmədə dedim: "Burada çox qalsaq, növbəti bomba başımıza düşəcək!"

Ayağa qalxaraq nasosu götürüb, motosikletə minib oradan uzaqlaşdıq. Bir neçə dəqiqə sonra, olduğumuz yer vuruldu. Nəhayət öz qüvvələrimizin olduğu yerə çatdıq.

Təmir işimiz iki gün çəkdi. Ertəsi gün qayıtmalı idik. İraqlıların bombardanı səngimək bilmirdi. Bir yük maşınının arxasına minib oturdum. Dostlar məni səsləyib deyirdilər: "Hardasan? Nə edirsən?"

-Yük maşınının arxasında yam.

-Qorxmursan hacı!

Mənimlə zarafat edib güldülər. Qışqırıb dedim: "Ay bala, görmürsüz, hər iki tərəf Katyuşadan atəş açır. Əlbəttə ki, qorxuram!"

Ertəsi günün səhəri geri qayıtdıq. Oradan sağ qayıdacağıma inana bilmirdim. Hacıya dedim: "Doğrudan döyüşçülərimiz ölümün gözünə dik baxan igidlərdir!"

Hacı bir söz demədi. İstirahət vaxtı deyildi. Sübh namazını qılıb, maşınların təmirinə başladım.

Sabahı gün yenə də, dostlarla birgə sübh tezdən saat 12-ə kimi dayanmadan işlədik.

Bir gün, Əsgər Bəsayiri ilə birgə Əhvaza getdik. Yük maşını lazım olduğundan, İcra hakimiyyətinə getdim. Maşın alıb bir neçə əşyanı ön cəbhəyə aparmalı idim. İdarənin həyətində çoxlu sayda maşın dayanmışdı. Təəccüblənib Əsgərə dedim: “Qarşımıza çıxan bütün avtoservislərdən maşın istədim. Hamısı deyirdi ki, maşın yoxdur. Deyəsən şəhərin bütün maşınlarını bura toplayıblar! Nə xəbərdi?!”

Hacı da gəlib çatdı. Hər nə problemlə üzləşsəydik də, onu gördükdə insanın qəlbi təskinlik tapardı. Hacıya dedim: “Azuqə və əşyaları ön cəbhəyə aparmaq lazımdır. Bu nə vəziyyətdir?!”

-İnqilab əleyhdarları burada çox fəaldırlar. Yerli əhalini təhdid edib deyirlər ki, harada maşın görsələr, partladıb, sürücüsünü də öldürəcəklər. Ona görə də heç kim maşın sürmür.

Səsimi qaldırıb dedim: “Belə olmaz axı! Döyüşçülər azuqə yolu gözləyirlər. Hərbi təchizatları kürəyimizə yükləyib ön cəbhəyə apara bilmərik ki! Sürücülər ölüblər məgər?! Harda itib-batıblar?! Deyəsən, axırda özüm bunlardan birinə minib gedəcəyəm”.

İdarənin həyətindəki maşınlara baxdım. Qapılarının açıq olmasına əmin deyildim. Hacı

maşınlardan birini göstərib dedi: “Gülləylə qapısını aç və işə sal!”

-Yox. Əgər gülləylə açsam, maşın dəlik-deşik olacaq.

Bir mercedes yük maşını diqqətimi cəlb etdi. Pəncərəsi bir az açıq idi. Əlimi salıb qapını açdım. Rolun altındakı kabelləri bir-birinə vurub maşını işə saldım. Sevincimin həddi-hüdudu yox idi! Elə bu vaxt bir nəfərin qışqıra-qışqıra mənə tərəf gəldiyini gördüm. “Ay qardaş, nə edirsən! Əl vurma! Maşını nə hala salmısan!”

-Bu vaxta kimi hardaydın? Narahat olma, özüm düzəldərəm!

Sürücü çatıb maşına nəzər saldı. Onun bu hərəkətinə çox əsəbiləşmişdim. Hacı heyrət içində dedi: “Qapını necə açdın, maşını necə işə saldın?!”

-Bir ömür boşuna zəhmət çəkməmişəm ki!

Atamın sözü yadıma düşdü: “Abbasəli uşaqlıqdan zəhmətkeş olmalıdır ki, böyüyəndən sonra, böyük işlər görməlidir!”

Sonda, israrlarımdan sonra bizimlə getməyə razı oldu.

On altıncı fəsil

Yaddaş dəftərimə qeyd edirəm:

“Bu, dördüncü dəfədir ki, cəbhəyə könüllü qüvvə aparıram”.

Bu zaman hacı Hüseyn Xürrəmi qarajıma daxil oldu. Onunla salamladıqdan sonra, dedim: “Cəbhədə, bizə lazım olan ləvazimat yoxdur. Hər nə istəyiriksə, uzun-uzadı xahiş-minnətdən sonra, ya yoxdur, ya da məktub gətirməlisən deyirlər. Xalq yardımlarının köməyilə lazımı əşyaları alıb aparmaq istəyirəm. Gəl birlikdə camaatdan yardım toplayaq”.

Hacı Hüseyn təsbihini cibinə qoyub dedi: “Nələr çatmır?”

Dərhal dedim: “Əymə maşını, işlənmiş də olsa, eybi yoxdur. Karbid, kiçik alətlər, ingilis açarı, vintaçan və s. lazım olan şeylər. Hətta kiçik bir bolt da, işimizə yarıya bilər. Orada olan çatışmazlıqları gedib görməyincə, inana bilmirsən”.

Bir az da qalib söhbət etməyimizi istəsəm də, sağollaşib getdi. Məscidə gedib, məhəlləmizdə yaşayanlara müharibə və cəbhədə olan ehtiyacları onlara danışdım. Məscid əhlindən cəbhə üçün bir az pul toplaya bildim.

Hacı Hüseyn iki gündən sonra, ona sadaladığım ləvazimatları alıb gətirdi. Onun bu işindən çox sevindim. Cəbhədə o ləvazimatlara həddən artıq ehtiyac vardı. Onun gətirdiklərini maşına yükləyib, üstünə də xalq yardımını yazdım.

Öncədən qarajımda olan ləvazimatları da maşına yüklədim. Hamı yola düşməyə hazır idi. Ezamiyyət qərargahına gedib, hazır olduğumuzu bildirdim. Hacı Qulaməli Cəlalizad dedi: “Sərpol Zəhaba getməlisiz”.

Təəccüblə dedim: “Biz yük maşını ilə gedirik. Bundan qabaq orada olmuşuq, bizə ehtiyacları yoxdur. Maşınları təmir etməyə də, şərait yoxdur. Axı oraya gedib nə edəcəyik?!”

Hacı dedi: “İş, işdir. Baqiri can! Harada olduğunuz önəmli deyil. Maşın yalnız Sərpol Zəhab üçün

nəzərdə tutulub. Deyəsən, Əhvazdan xoş xatirələrin var?! Zəng et, Əhvazdan maşın yollasınlar”.

Çarəsiz qalıb dedim: “Yox, hacı can. Siz nə əmr etsəniz, onu da yerinə yetirəcəyik. Əhvaz və ya Sərpöl Zəhab, heç fərqi yoxdur”.

Ləvazimatları yük maşınından endirdim. Sərpöl Zəhaba yük maşınıyla gedə bilməzdik. Lazım olan bir neçə ləvazimat götürüb, könüllü qüvvələrlə birgə hacı Mehdi Pünəkinin mağazası önündə topladıq. Könüllüləri hazır-qayıb etdikdən sonra, maşınlara minib cəbhəyə yola düşdük. Dostlar, qərb cəbhəsində vaxtlarının hədəf gedəcəyindən və sonda da bir iş görmədən geri qayıdacaqlarından narahat idilər. Əksəriyyət deyirdi: “Cənuba getmək lazım idi! Biz cənub adamlarıyıq!”

Onlara təsəlli verib, əbəs yerə nigaran olmamalarını dedim.

Sərpöl Zəhaba çatıb, birbaşa baş qərargahın ofisinə getdik. Özümüzü korpus qüvvələrinə təqdim etdik. Dedilər: “Bizə maşın ustası lazım deyil! Quruluş cihadının qərargahına gedin!”

Oradan çıxıb, cihad qüvvələrinin ofisinə getdik. Orada da həmin sözü təkrarladılar. Məcbur qalıb, Ordu qüvvələrinin yanına getdim. Onlar da, bizə ehtiyacları olmadıqlarını dedilər.

Hacı Cəlalizadəyə zəng vurdum. Namaza getdiyini dedilər. Çox əsəbi idim. Ona demək

istəyirdim ki, ay kişi, gördün, bizi boşuna bura yollamısan?!

Bir az gözlədim ki, namazdan qayıtsın. Yenidən zəng edib dedim: “Hansı quruma müraciət etdiksə, maşın ustasına ehtiyacları olmadıqlarını dedilər. Məgər sizdən usta istəməmişdilərmi?! Mənim apardıqlarım hamısı peşəkar və təcrübəli ustalardı!”

Əsəbiləşib dedi: “Telefonu oradakılardan birinə ver!”

Dəstəyi məsullardan birinə verdim. Hacı çox əsəbiləşmişdi. Bir az danışdıqdan sonra, dəstəyi mənə qaytardı. Hacı dedi: “Eybi yox, gedin Əhvaza”.

Könüllülərə dedim: “Əhvaza gedirik”.

Nəhayət ki, istəyimizə nail olduq. Yola düşüb, Əhvaza çatdıq. Hacı Abdəhəndənin yanına gedib macəranı ona danışdım: “Cəbhə üçün yığılan xalq yardımlarıyla, lazım olan ləvazimatlar almışdıq, Sərpöl Zəhaba gəldiyimizə görə, özümüzlə gətirə bilmədik. Maşınımın nömrəsi yoxdur. Bir icazə vərəqəsi verin gedib onları gətirim”.

Hacı icazə vərəqəsini yazıb verdi. Dərhal qatara minib Tehrana qayıtdım. Qaraja gedib əymə maşınını və bütün yardımları götürdükdən sonra, Rza Faxiri, bacım oğlu Hüseyn və oğlum Hüseynlə birgə Əhvaza qayıtdıq. Oğlum Hüseyn də, bizə kömək edirdi. Vaxt tapan kimi, dərhal bir döyüşçü tapıb onunla söhbətləşərdi. Avtoservisdə

yorulmadan işləyirdik. 20 gün orada qaldıq. Əymə maşını işimdə mənə çox kömək etdi.

Payız fəsli artıq çatmışdı, amma Əhvazın havası hələ də isti idi. Qəlpələr dəymiş bir mikro avtobusu təmir edirdim. İsti olduğundan tez-tez tərləyirdim. Oğlum Hüseyn də yanımda idi. Əməlli-başlı şagird olmuşdu. Tehrandan gələn ustalar, Hüseynlə zarafat etmək istəyirdilər, gah lətifə danışırdılar, gah ayrı bir hərəkətlə onu güldürmək istəyirdilər. Amma o, qaşlarını çatıb gülmədən onlara baxırdı. Hüseynin 13 yaşı olmasına baxmayaraq, özünü kişi kimi aparırdı. Heç nə demədən bizim yanıımızdan uzaqlaşdı. Artıq, rəftarı məni nigaran edirdi. Keçən günlər yadıma düşdü. Çox zarafatçı, deyib-gülən uşaq olub. Cəbhəyə get-gəl edəndən, rəftarı dəyişmişdi və qəribə işlər görərək həm anasını, həm də məni təəccübləndirirdi. Tehranda olduğumuz müddətdə qohumların şənlik və ya toy məclislərinə getməzdi. Səbəbini bilmirdim. Ətrafındakı insanlarla çox da münasibət qurmurdu. Kitab oxuyurdu. Quran oxuyanda ağlayırdı. Bir dəfə ona dedim: "Quran oxuyanda, niyə ağlayırsan?!"

Sükut edib, heç nə demədi. Sanki mən naməhrəm idim. Hərdən cəbhə dostlarımla zarafatlaşıb deyib-gülürdük, Hüseyn isə bir küncdə oturub, var-gəl edən döyüşçülərə dua edərdi.

Öz-özümə danışırıdım ki, birdən Hüseynlə zarafat etmək istəyən həmin iki nəfərin səs-küyünə sanki

yuxudan ayıldım. Bir-birlərini söyürdülər. Bundan artıq nə pis hadisə baş verə bilərdi. Artıq müdaxilə etməli idim. Onlardan biri çantasını götürüb getmək istəyirdi. İkisindən də sakit olmalarını istədim. Getmək istəyənin çantasını əlindən alıb dedim: “Bir bu qalmışdı! Desinlər ki, Abbasəlinin ustaları bir-birini qırır! Hara gedirsən?”

İsrarla getmək istədiyini deyirdi. Əsəbiləşib dedim: “Əzilmiş bu 50 maşın düzəlməyənədək, kimsənin Tehrana qayıtmağa haqqı yoxdur! Mən ön cəbhədə olmuşam, orada nələr baş verdiyini yaxşı bilirəm. Təzə azad olmuş şəhərləri görmüşəm, düşmənin, məzlum insanların başına nə oyunlar açdıqlarını bilirəm. Ay qeyrətlilər! Camaatın balası ön cəbhədə canından keçir ki, siz buraya gəlib lətifə danışaraq savaşıb, sonra da, işi yarımçıq qoyub gedəsiniz?! Bəsicilərdən utanmırsız?!”

İkisi də, gördükləri işdən peşiman olub, öz işlərinin başına qayıtdılar. Hüseyn də gəlib işinə başladı. Necə də ağıllı uşaqdır ki, onlarla zarafat etməkdən çəkinmişdi.

Hüseyn yaxınlaşıb dedi: “Ön cəbhəyə getmək istəyirəm!”

Hələ üzündən bığ-saqqal çıxmayan çöhrəsinə diqqətlə baxdım. Baxışlarında bir dünya söz vardı. Ona dedim: “Bura da, ön cəbhədir!”

-Yox ata! Mən həqiqi döyüşə getmək istəyirəm.

-Oğlum, ürəyimin meyvəsi! Sənin gördüyün işin savabı, döyüşməkdən çox olmasa da, az da deyil.

Həyalı və məzlum baxışlarla mənə baxırdı, nə deyəcəyimi bilmirdim. Axırda dedim: "Yaxşı, indi əlimizdə olan işləri bitirək, sonra qayıdarıq Tehrana ananı razı salarsan. Həm də sentyabr ayı yaxınlaşır, məktəbin necə olacaq?"

Sanki dünyanı ona vermişdilər. Sevinc təbəssümü saatlarla üzündən getmədi. Bir söz deməyib işinin başına qayıtdı. Özüm də, Tehrana qayıdıb, lazım olan ləvazimatı alıb, Əhvaza apardım.

Nəhayət, 20 günlük səfərdə işimiz bitdikdən sonra, işçi qrupumu Tehrana qayıtdım. Evə çatdıqda, Hüseyin anasıyla salamlayıb, hal-əhval tutduqdan sonra, bəsi olmaq istədiyini dedi. Yoldaşım təəccübdən yerində donub qalmışdı. Bu işdə sanki məni müqəssir sanmış kimi baxırdı. Hüseyin özü qərara gəlib, mənlilik deyil. Həyat yoldaşım Hüseyinə dedi: "Oğlum, cəbhədən təzə qayıtmısan. Qoy hələ bir tərini soyusun, sonra!"

Hüseyin yenə dedi: "Bu dəfə işləmək üçün yox, döyüşmək üçün getmək istəyirəm".

Anası razı olmayıb dedi: "Yox, qətiyyətlə olmaz! Razı deyiləm. Bir neçə gün sonra dərslərin başlayır. Məktəbə gedib dərslər oxumalısan. Əgər gələn il, yaya qədər müharibə davam etsə, atanla cəbhəyə gedərsən!"

Hüseyn mənə baxdı. Dedim: “Mənim əlimdən bir iş gəlmir. Ananı razı salmalısan!”

Yenə cəbhədən təzə qaçıtmışdım. Paltarlarım çox çirkli idi. Bu dəfə cəbhədə üç həftə qalmışdım və bu üç həftə ərzində yalnız bir dəfə çimə bilmişdim. Yoldaşım çirkli paltarlarıma baxıb dedi: “Paltarların çox çirklidir, çıxar yuyum!”

Artıq bir söz deməyib, mətbəxə keçdi. Heç vaxt təkliyindən, uşaqların əziyyət etməsindən şikayət etməzdi. Bir stəkan çay gətirib, yanımda oturdu. Ona dedim: “Bu dəfə iş bir az çox idi. Əməliyyat olmuşdu, çoxlu sayda maşın əzilib, xarab olmuşdu. Orada olduğum müddət ərzində, gecələr 2-3 saat yatmışam. Daim ayaq üstə olurdum. Allah işimizə bərəkət, qollarımıza güc-qüvvət verirdi”.

Təbəssüm edib dedi: “Yorulmayasan qəhrəman!”

Çayı içib dedim: “Hüseyn barədə nə qərara gəldin?”

-Məktəb oxumalıdır. 15 yaşı hələ təzə tamam olub. Müharibəyə getməsinə icazə verə bilmərəm. Hələ uşaqdır.

-Nə deyirsən xanım?! Hüseyn özünə görə bir kişidir! İki ildir ki, israr edir. Çalış özünü razı salasan. İcazə ver, bizim bu balaca kişi də cəbhəyə getsin. Uşaqlar haradadır?

-Uşaqlar dünən gecədən babalarının evində qalıblar. Hüseyn bir aydır ki, ev işlərində mənə kömək edir. Qab yuyur, ev süpürür, zibilləri çölə

qoyur, bazarlıq edir və s. Bütün bu işlərə baxmayaraq, dərslərini də yaxşı oxuyur. Bunların hamısını, mənim razılığımı əldə etməkdən ötrü edir! Amma hacı, ürəyim razı deyil. Müharibədir, zarafat deyil ki, əsir düşə və ya yaralana bilər. Mənim belə şeylərə dözüümüm yoxdur!

Divara söykənib dedim: “İnşallah heç nə olmaz. Sağ-salamat gedib, qayıdar. Bir mələfə ver yerə sərrib, bir neçə dəqiqə oturum, yorğunluğum çıxsın. Yuyunmaq istəyirəm”.

Yaşıl rəngli mələfəni mənə verib dedi: “Bəli. Düzdür! Cəbhəyə getsə, inşallah bir şey olmaz. Çünki Hüseyn də, atası kimi zirəkdir! Ay hacı! Uşaqlığını xatırlamırsan?! 5 aylıq olanda evdə sünnət etdirdiyimizə görə ağır xəstələnmişdi. Huşdan gedib tərپənmirdi! Həkimə apardıq. Doktor uşağa baxıb - ölüsünü mənim yanıma gətirmisiz? – dedi. Evdə sünnət etdirmisiz?”

İkimizi də gülmək tutdu. Bir xatirə də mən danışdım. Hovuzdan yıxılmasını niyə demirsən? Hovuza tullanmaq istəyəndə ayağı sürüşüb yıxılıb, möhkəm əzilmişdi. Heç bir xəstəxana yiyə durmurdu. Dedilər ki, Sərxehesar xəstəxanasına aparın. Orada da qəbul etmədilər. Axırda iki nömrəli xəstəxanaya apardıq və əməliyyat olundu. Zavallı uşaq! Təzə 10 yaşı olmuşdu.

Yoldaşım saata baxıb dedi: “Saat birdir. Məktəbi tətıl olub. İndi harda olsa gələr”.

Bir neçə dəqiqə sonra, Hüseyin evə daxil oldu. Qucaqlayıb üzündən öpdüm. Üzü nurlu olmuşdu. Ola bilsin çoxdandır görmədiyim üçün, mənə elə gəlirdi. Amma dəyişilmişdi. Çox sakit idi, heç nə danışmırdı. Dedim: "Hüseyin can, anan səni çox təriflədi. Maşallah, böyük kişi olmusan!"

Çantasını evin bir küncünə qoyub, əllərini yudu, sonra da boş stəkanı önümdən götürüb mətbəxə gedib dedi: "Vəzifəmdir ata can".

Ayağa qalxıb ardınca gedib dedim: "Yəni kim anasına kömək etsə, üzü nurlu olur?!"

Həyat yoldaşım sözlərimə gülüb dedi: "Hüseyin ev işlərində mənə köməklik edəndən, Quran dərslərimə də, gedə bilirəm".

Hüseyin dedi: "Ana! O qədər sənə köməklik edəcəyəm ki, axırda cəbhəyə getməyimə razı olacan! İndi necə, icazə verirsən?!"

Yoldaşım plov qazanının qapağını götürdü. İran düyüsünün ətri otağı bürüdü. Anası dedi: "Yaxşıca fikirləşməliyəm. Sən getsən, bəs kim mənə kömək edəcək?"

Hüseyin qabları süfrəyə düzə-düzə dedi: "Cəbhəyə getsəm də, söz verirəm ki, nə vaxt məzuniyyətə gəlsəm, sənə ev işlərində köməklik edəcəyəm. Kişi kimi söz verirəm. Cəbhəyə getməzdən qabaq, Kərəcə bir aylıq təlim kursuna getməliyəm".

On yeddinci fəsil

Evdə olduğum bu iki-üç ay necə keçdi xəbərim olmadı. Cəbhəyə lazım olan şeylərin siyahısına baxırdım. Hər nə lazım idisə, alıb özümlə cəbhəyə aparmaq istəyirdim. Otağın şüşəsinə dəyən yağış damlalarının səsi eşidilirdi. Siyahını kənara qoyub, qaraja açılan pəncərəyə tərəf getdim. Həyət, təmirə gələn maşınlarla dolu idi. Bir guşədə də cəbhəyə aparacağım yüklər yığılmışdı. Pəncərənin şüşəsi tərlədiyindən, həyət görünmürdü. Əlimlə siləndən sonra, Hüseyini həyətdə gördüm. Papaqlı bir jaket geyinmişdi, mənə tərəf gəlirdi. Otağa daxil oldu,

paltarları islanmışdı. Salamlaşandan sonra, dedim: “Bəh bəh! Mübarəkdir! Papaqlı jaket də veriblər, döyüşə gedirsən, hə?”

-Bəli ata can. İcazənilə, vətənim və millətim uğrunda döyüşə gedirəm.

-İgid oğlum, gəl sobanın yanında otur ki, soyuqlamayasan. Təlimləri başa vurdun? Hər şeyi yaxşıca öyrənmişən? Silah versələr, məni öldürüb, əlimdən xilas ola bilərsən?

Narahat olub dedi: “Allah eləməsin ata can. Belə zarafat etmə”.

-Nə vaxt gedirsən?

Sobanın yanında oturub dedi: “Bu gün gedəcəyəm inşallah. Anam və uşaqlarla sağollaşmışam. Gəlmişəm ki, səninlə də sağollaşam. Dünən evdə deyildin. Ona görə deyə bilmədim”.

-Hə, bir neçə gündür ki, başım cəbhəyə ləvazimat toplamağa qarışıb. Peşəkar ustalardan yeni qrup düzəltməyə başlamışam. Yaxşı, bu gün getsən, nə vat qayıdacaqsan inşallah?”

-Qayıtmağım Allahın əlindədir. Mən deyə bilmirəm. Amma, fürsət düşən kimi, sizə baş çəkməyə gələcəyəm.

Əmin idim ki, anası onu Quranın altından keçirib, lakin mən də, o işi görmək istəyirdim. Hüseyinlə sağollaşıb dedim: “Dostlardan iki nəfər Şəhidlər meydanında məni gözləyirlər. Ora getməliyəm”.

Hüseyn bir söz deməyib getdi. Öz-özümə dedim: “Yaxşı olmadı, gərək Hüseyni özüm aparıb yola salaydım. Sonra da öz işimin dalıyca gedərdim”.

Bir qədər sonra, cəbhəyə lazım olan ləvazimat siyahısını götürüb Şəhidlər meydanına getdim. Səma da mənim ürəyim kimi tutulmuşdu və şiddətli yağış yağırdı. Maşının şüşətəmizləyəni dayanmadan işləyirdi. Yolda məndən başqa heç kim yox idi. Bomba səsləri eşidildi, deyəsən düşmən təyyarələri yenə də hücum etmişdi. Partlayış səsləri yaxından gəlirdi, amma həmişəki kimi həyəcanlı deyildim. Fikirləşirdim ki, bir gün inşallah bunların dərslərini verib, Səddamı da cəhənnəmə vasil edəcəyik. Cəbhədəki bombardmanlar və qətliamlar yadıma düşdü.

Şəhidlər meydanına çatdım. Birdən bu yağışlı havada Hüseyn və iki dostunu gördüm. Deyəsən taksi gözləyirdilər. Maşını onlara tərəf sürüb, qarşılarında dayandım. Üçü də mindi. Oğluma dedim: “Hüseyn can, oğlum. Bəlkə getməyəsən”.

-Heç nə olmayacaq ata. Nigaran olma.

Dostlarına baxdım. Hüseynlə həmyaşıd olardılar. Üçü də həyalı və tərbiyəli uşaqlar idilər. Onlarla zarafatlaşmaq istəyirdim, lakin reaksiya vermirdilər. Sanki kişi olduqlarına inanmışdılar. Bilmirəm, bəlkə də kişi olmuşdular, mənim xəbərim yox idi. Uşaqları qatar stansiyasına çatdırdım. Sağollaşarkən oğlumun gözlərinə diqqətlə baxdım. Mənalı baxışları sirlərlə

dolu idi. Tez-tez cəbhəyə gedib-gəldiyimdən, onunla doyunca oturub söhbətləşməyə fürsət olmamışdı. Həmişə, ya cəbhədə idim, ya cəbhə üçün könüllü toplayırdım, ya da lazımlı ləvazimatı alıb aparırdım.

Hüseyn getdi və ürəyimi də özü ilə apardı.

Üç gündən sonra, hacı Abdəhəndə zəng edib dedi ki, bir neçə əzilmiş maşını təmir etmək cəbhəyə getmək lazımdı. Dedim: "Hacı, gözlərim üstə!"

Müctəba Xakbaza xəbər verdim ki, cəbhəyə getmək üçün hazırlaşsın.

Həmin gün qarajında cəbhədən gətirilmiş maşınların üzərində işləyirdim. Hacı Azərəfşar zəng edib dedi: "İki ədəd təcili tibbi yardım maşını var. Hacı Səlimianla hacı Abdəhəndə onları Dezfula aparırlar. Sən də onlarla get ki, yolda yuxulamasınlar".

Müctəba Xakbaza xəbər verdim. Təcili tibbi yardım maşınının birinə Müctəbayla mən, o birinə isə Səlimianla Abdəhəndə mindilər. Azərəfşar dedi: "Əgər onlara nəşə olsa, müqəssir sənsən!"

Gülüb dedim: "Əgər Səddam hücum edib bizi öldürsə, onda da müqəssir mənəm!?"

Dezfula tərəf yola düşdük.

Sübh azanına bir az qalmış Dezfula çatdıq. Təcili tibbi yardım maşınlarını təhvil verdikdən sonra, avtoservisə getdik. Orada bir gənc bizə yaxınlaşıb özünü təqdim etdi: "Soyadım Cokardır, hacı Abdəhəndənin bacısı yoldaşıyam. Burada istirahət

edə bilərsiz. Maşınlar da buradadır. Gün çıxandan sonra, işə başlayarsız”.

Sübh namazını orada qıldıq. Hava çox soyuq idi. Yuxumuz gəlmirdi. Bizə verilən otaqdan çıxıb maşınların yanına getdik. Günün çıxmasını gözləməyib işə başlayıb, gün batana kimi işlədik. Cənab Cokar gəlib dedi: “Bu gecəni bizə qonaq ol”.

Tez cavab verdim: “Çox sağ ol. Dostlarımla yanında daha rahatam”.

Yenə dedi: “Heç olmasa gəlib Hüseynin əl işinə baxardın”.

Oğlum Hüseynin adını eşidən kimi dedim: “Hüseyn sizin yanınızdadır?!”

Cənublulara məxsus soyuqqanlıqla dedi: “Bir müddət bizdə qaldı. Evimizin bağçasına bir qədər əl gəzdirib getdi. İndi də əməliyyatın başlamasını gözləyirlər”.

Bu xəbəri eşitdikdə sevindim və işim bitdikdən sonra, onun Dezfuldakı evinə getdik. Hüseynin düzəltdiyi yaşıl və səliqəli bağçaya baxdım. Ağa Cokar dedi: “Görürsən necə gözəldir?!”

Bağçanın ortasında bir xurma ağacı da vardı. Onun ətrafına qırmızı və şam gülü əkmışdi. Deyirdi ki, bunlar yaz vaxtı rəngarəng çiçəklər açır.

Ondan soruşdum: “Oğlumdan bir xəbəriniz var?”

-Bəli, sabah Hüseynin yanına gedəcəyik. Vəhdəti qərargahının arxasında qalırlar.

Səhərin tez olmasını çox səbirsizliklə gözləyirdim.

Ertəsi gün Vəhdəti qərargahına gedib Hüseyini çağırmaqlarını istədik. Uzaqdan aram və ağır addımlar ataraq gəlirdi. Sanki yer üzündə gəzmirdi. Mülayim külək qərargahda asılan bayrağı yelləyirdi. Qərargahın həyətində, imam Xomeyninin şəkli olan böyük bir çərçivə asılmışdı. Nəhayət Hüseyin gəldi. Onu gördüyümə çox sevindirirdim. Yaxınlaşıb qucaqlayıb öpdüm. Ondan soruşdum: “Burada nə edirsən, oğlum?”

-Əməliyyata gedəcəyik.

Hüseyinə dedim ki, bir neçə saatlıq şəhərdə gəzmək üçün komandirindən icazə alsın. Karantində olduqları üçün, bunun mümkün olmadığını dedi. Ona dedim: “Mən belə şeylər bilmirəm, karantin nə deməkdir?”

-Yəni biz məxfi qüvvələrik. “Kərbəla-4” əməliyyatı keçirilməli idi, lakin əməliyyat faş oldu. İndi növbəti əməliyyata hazırlaşırıq. Bizə deyiblər ki, xəbər verilənədək burada qalın.

Sözünü davam etməyə icazə verməyib, başını sığallayaraq dedim: “Hər şey öz qaydasındadır? Bir şey lazım deyil ki? Nəsə lazım olsa, çəkinmə cənab Cokardan istə. Mən sonra onunla hesablaşaram. Qayıtmaq istəmirsən? Üç aydır ki, cəbhədəsən. Anan səndən ötrü çox darıxıb”.

Qısa cavab verdi: “Yox, heç nə lazım deyil. Burda hər şey var. Yeni əməliyyat başlamalıdır, qayıda bilmərəm”.

On səkkizinci fəsil

Qapının zəngi çalındı. Hacı Heydəri də bizdəydi. Şam süfrəsini təzəcə yığırdı. Qapını açmağa getmək istədim, amma yoldaşım məndən öncə qalxıb getdi. Hüseyinə görə çox nigaran idi. Hər an onun gələcəyini gözləyirdi. Hər qapının zəngi çalınanda, elə bilirdi Hüseyin gəlib. Mən də dözməyib qapıya tərəf getdim. Qapıda dayanan gənc soruşurdu: “Hüseyin bu evdə yaşayır?”

Yoldaşım nigaran halda cavab verdi: “Bəli, Hüseyin oğlumdur, cəbhədədir. Siz kimsiz?”

-Dostlarından birinin qardaşyam.

-Mənim Hüseynimdən bir xəbər gətirmisiz?

Gəncin dili dolaşaraq dedi: "Atası ilə işim var".

Pillələrdən aşağı enib yoldaşımı evə göndərüb dedim: "Sən qonaqların yanına get. Mən də görüm mənimlə nə işi var".

Üst-başı toz-torpaqlı, qısa saçlı və uzun saqqalı bir gənc oğlan idi. Ona dedim: "Buyur, eşidirəm".

Arxama boylanıb dedi: "Hacı Baqiri sizensiz?"

Bəli. Arxaya dönüb gördüm ki, yoldaşım hələ pillədə dayanıb. Ürəyi dözmürdü. Gənc oğlan əlimdən tutub çölə dartdı. Anladım ki, çölə çıxmaq lazımdı. Yoldaşıma dedim: "Sən get, mən də gəlirəm".

Həyəcanlı səslə dedi: "Hara gedim?! Mən dayanmışam, amma deyəsən siz gedirsiniz!"

Gənc oğlan məni yolda elektrik dirəyinin yanında saxladığı ağ Peykan maşınına mindirdi. Nəsə deməsini gözləyirdim. İçimdəki iztirab məni boğurdu, amma "danış" deməyə qorxurdum. Dolub qalmışdım. Ürəyimdə dua edirdim ki, heç nə deməsin. Amma danışmaq məcburiyyətində idi. Mütləq bir xəbər gətirmişdi. Bir neçə dəqiqə keçdi. Baxışları ağır və qəmli xəbər gətirdiyini söyləyirdi. Danışmaq istədi. Ürəyim, tez-tez çırpınmağa başladı. Gözlərimi ağzına dikmişdim. Nəsə demək istəyirdi ki, əlimlə ağzını tutub dedim: "Gözlə!"

Susub yenə mənə baxdı. Axırda dözməyib dilləndi: "Mən məsciddən gəlmişəm".

-Bəli.

Sözlərinə qırıq-qırıq səsle davam etdi:
"Oğlunuzun şəhadət xəbərini..."

Hələ sözünü bitirməmişdi ki, göz yaşlarım axmağa başladı. Sanki heç nə duymur və heç yeri görmürdüm.

O, sözünə davam etdi: "Oğlunuzun şəhadət xəbərini gətirmişəm. Cənazəsi Ədli tibb mərkəzindədir. Sabah gəlib təhvil alarsız. Sizi həm təbrik edirəm, həm də başsağlığı verirəm". Uca səsle ağlamağa başladım. Bu xəbəri anasına necə deyəcəyəm?!

Gənc, mənə təsəlli verməyə çalışırdı. Ondan soruşdum: "Necə şəhid oldu? Harada? Nə vaxt?"

-Cəbhə yoldaşları deyirlər ki, Şələmçədə, "Kərbəla-5" əməliyyatında, ölüm üç yolunda şəhid olub. DŞK gülləsi lazım olub. Hüseyin ayağa qalxıb güllə gətirməyə gedib. Komandir deyir ki, Hüseyin gedə-gedə - "məni çağırırlar, getməliyəm" - deyirdi! Kanalı keçib, bir neçə iraqını öldürəndən sonra, başına bir qəlpə dəyib və kanalın içinə düşüb.

Hüseyinin şəxsiyyət vəsiqəsini mənə göstərdi. Yaşını 16 yazmışdılar! Ona dedim: "Oğlumun 15 yaşının tamam olmasına hələ iki ay qalır! Niyə şəxsiyyət vəsiqəsində yaşı dəyişilib?!"

Nə deyəcəyini bilməyib, cavab vermədi. Bir az sonra dedi: "Bu gecə anasına deyin ki, Hüseyin

kimyəvi qazdan zəhərlənib. Sabah cənazəni təhvil alandan sonra, həqiqəti deyərsiz”.

Maşından endik. Qarıya qədər mənimlə gəldi. Sağollaşib evə daxil olduqda, yoldaşım çox iztirablı olduğumu gördü. Yaxınlaşıb dedi: “Qapının ağzına gəldim, yox idin. Nə olub?”

-Dostların maşınında idim.

Yenə soruşdu: “Nə olub, nə xəbərdi, bizə də de bilək!”

Fikirləşirdim ki, İlahi! Mən buna nə deyim?! Bir anlığa deyəcəklərimin hamısını unuttum. Sanki birdən yuxudan ayıldım. Maşınıni təmirə gətirmişdi. Tez söhbəti dəyişib - evdə qonaq var qulluq etmək lazımdır – dedim.

Daha bir şey soruşmağa macal verməyib, onu qızların otağına, anasının yanına göndərdim. Qonaq otağında oturan qayınatama baxıb, həyat yoldaşıma dedim: “Atan rayona zəng etmək istəyir. Evdən alınmır. Biz çölə çıxırıq!”

Ağa Heydəriylə çölə çıxıb, evin önündə bir az gəzişdik. Sonra da bir yer tapıb oturuq. Hüseyinin macərəsini ona danışdım. Birdə baxdım ki, həyat yoldaşım qapının ağzında dayanıb bizə baxır. Həddən artıq nigaran olması, məna dolu baxışlarından hiss olunurdu. Nəhayət qərara gəldim ki, Hüseyinin yaralandığını deyim! Ayağa qalxıb ağa Heydəri ilə birgə evə getdik. Evə girən kimi, həyat yoldaşım dama çıxdı. Mən də onun ardınca getdim.

Ağlayaraq deyirdi: “İlahi! Mənə səbr ver! Dözüm ver! Hüseynim yaralanmış və ya əsir düşmüş olmasın! Hüseyni mənə sağ qaytar!”

Yanında oturan kimi, Hüseyni soruşdu. Dedim: “Axı bu nə rəftardır ay xanım?! Hüseyin yaxşıdır. Cəbhə yoldaşlarından biri gəlmişdi. Deyirdi ki, Hüseyin kimyəvi şüalanmaya məruz qalıb. Sadəcə bu! İndi də, Məşhəddə xəstəxanadadır. Bilet alıb, sabah gedəcəyəm yanına”.

Sanki Hüseynin şəhid olduğunu duymuşdu. Deyirdi: “Ona görə yanıb-tökülürəm ki, heç vaxt məndən bir şey istəmədi. İki gün bundan qabaq yuxu gördüm. Yuxuda bacın mənə deyirdi ki, gəl, Hüseynin dəfn mərasimidir! Evlərinə getdim. Şəhidlərin tabutları əldən-ələ ötürülürdü. Tabutun birini bacının evinin önündə yerə qoydular. Qapağını açdıqda gördüm ki, tabut boşdur, Hüseyin yoxdur. Yuxuda öz-özümə dedim ki, bəlkə sənin bacın oğlu Hüseyin şəhid olub! Yuxudan oyanandan sonra, Hüseyinlərin hər ikisi üçün üzərlik yandırdım. İndi bilmirəm ki, hansı Hüseyin o tabutun içində yatacaqdır. Mənim Hüseynim, yoxsa, bacının Hüseyni?”

Özümə hakim ola bilmirdim, göz yaşlarım sel kimi axırdı... Bir təhər toparlanıb dedim: “Axı bu nə sözdür danışırısan?! Hər ikisi salamatdır! Bilet almaq üçün, aerakassaya getmək istəyirəm. Nigaran olma. Ağa Heydəriylə gedəcəyəm”.

Ona da, bilet almağımı istədi! Məcbur olub razı oldum. Fikirləşdim ki, sabaha qədər Allah kərimdir.

Həmin gecə, ağa Heydəriylə Ədli tibb mərkəzinə getdik. Bir saatdan sonra, oraya çatdıq. Xəstəxananın həyəti elə qələbəlik idi ki, girmək mümkün deyildi. Qadın-kişi, yaşlı-cavan, hamı şəhid övladının cənazəsini almağa gəlmişdi. Həyətin bir guşəsində, çoxlu sayda şəhid tabutu üst-üstə qoyulmuşdu. Tabutlara yaxınlaşmaq mümkün deyildi. Orda toplaşan kütləni bir az o tərəf, bu tərəfə itələdim ki, bəlkə bir şey görə biləm. Hər kəs, öz şəhidinin əlamətini deyirdi. Öz-özümə düşündüm ki, görəsən mənim Hüseynim hansıdır?! Birdən başım gicəlləndi. Bütün səslər başımın içində əks-səda verirdi. Geri çəkildim. Ağa Heydəri yıxılacağıma görüb, tez əlimdən tutub bir küncdə oturmağıma kömək etdi. Sonra da, - sən burada qal, gedim görüm Hüseyndən bir xəbər ala bilirəm ya yox – deyib getdi. Dostlarımdan biri meyitxanada işləyir. Bəlkə Hüseyni oraya aparıblar”.

O, getdikdən sonra, başımı divara söykədim. Bir yaşlı kişi gəlib yanımda oturub soruşdu: “Sən də oğlunun dalyca gəlmisən?”

-Bəli. Deyirlər şəhid olub.

-Mənim də böyük oğlum şəhid olub.

Allah rəhmət etsin deyib, soruşdum: “Sənin də oğlunun meyiti bu tabutların arasındadır?”

-Xeyir. Böyük oğlumu üç ay öncə dəfn etmişəm. İndi ikinci oğlumun daliyca gəlmişəm! Deyirlər o, da şəhid olub. Üçüncü oğlum isə yaralanıb və indi xəstəxanadadır.

Onu dinlədikcə, öz dərdimi unudurdum. İki oğlunu itirən ata mənə təsəlli verib dedi: "Dözümsüzlük etmə qardaşım. Şəhidlərin hamısı bizim övladlarımızdır. Mənim oğlum, sənin oğlun deyə bir şey yoxdur".

Düşündüm ki, bu yaşlı ata necə də, səbirli və dözümlüdür! Öz dərdimi unutmuşdum, onun haqqında fikirləşirdim.

Ağa Heydəri gəlib dedi: "Meyitxanaya getmək lazımdır. Hüseyni ora aparıblar".

Yaşlı kişiylə söhbətdən sonra, bir az özümə gəlmişdim. Meyitxanaya daxil olduq. Vahiməli görünürdü. Böyük bir yer idi və yerdən tavanadək mərtəbə-mərtəbə bir nəfərlik soyuducularla dolu idi. Meyitxananın məsulu ikinci soyuducunun qapısını çəkdi. Hüseyni görəndə kimi dedim: "İlahi! Şükürlər olsun ki, oğlumu tapdım!" Sanki yatmışdı. Eynilə uşaqlığındakı kimi. Öz-özümə dedim: "Sus, səs salma, uşaq yuxudan ayılar və anası narahat olar! İlahi! Oğlum sanki ölməyib, yuxuda təbəssüm edirdi!"

Ağa Heydəri dedi: "Bu gecə cənazəni apara bilməyəcəyik. Sabah tezdən gəlib aparmalıyıq. Bir az idarə işi var".

Narahat oldum. Soyuq yerdə qalmasını istəmirdim, onu da, özümlə evə aparmaq istəyirdim.

Evə qayıdandan sonra, Əhvaza, hacı Abdəhəndəyə zəng vurub, Hüseynin şəhid olduğunu dedim. Bir az sükut edib sonra, dedi: “Xəbərim var! Allah sizə səbr və dözümlə versin”.

Hacının məsələdən xəbəri olub, mənə deməməsinə təəccüb etdim. Ona dedim: “Sabah Hüseyni dəfn edəcəyik. Bizim qohumlarımıza xəbər ver. Rza və bacımın kürəkəni cəbhədədir. Mümkün olsa, onları Tehrana yolla”.

-Gəlirlər, yoldadırlar.

Gecə yarısı Rza və bacımın kürəkəni Tehrana çatdılar.

1987-ci il, yanvar ayının 10-da, səhər saat 10-da, oğlum Hüseyni Behiştə Zəhraya apardım. Dedilər ki, qüsl və kəfənə ehtiyac yoxdur. Aparın 53-cü hissədə dəfn edin.

Həmin gün Behiştə Zəhra, Aşura gününü xatırladırdı. Cənazələr bir-birinin ardınca qüsülsüz və kəfənsiz dəfn edilirdi. Hamı, üz-gözünə vurub ağlayırdı. Ya Hüseyn, ya Əbəlfəzl, ya Abbas səsləri hər yeri bürümüşdü. Oğlumu bir göz qırpımında torpağa tapşırırdılar. Uca səslə fəryad etdim: “Bu qədərmi dünyadan bezmişdin?! Niyə belə tez getdin?! Ananla mənə yazığın gəlmədi?!”

Onunla dərdləşmək üçün qəbrinin başında oturdum. Xuzistanın isti və yandırıcı günləri yadıma

düşdü. Bizimlə yanaşı, gecə-gündüz işləyib zəhmət çəkirdi. Heç vaxt yoruldu demədi. Günün ən qızmar saatlarında, dəmirlər o qədər isti olurdu ki, əl vurmaq olmurdu. Hüseyin isə ingilis açarını götürüb işləyərək deyirdi: “Ata, bu maşının boltlarını bağladım. O biri maşına da keçim?”

Ona ürəyim yanıb deyirdim: “Ay bala, özünü niyə bu istidə həlak edirsən! Get bir az istirahət et, hava sərinləşəndə yenə gəlib işləyərsən. Niyə bu qədər tələsirsən?!”

Deyərdi ki, yox, işimi tez bitirmək istəyirəm. İşində diqqətli olduğu kimi, bir o qədər də tələskən idi. Göz yaşlarımı saxlaya bilmirdim. Hüseynin getdiyinə inana bilmirdim.

Həmin anda, bir nəfər əlini çiynimə qoyub, yanımda oturub dedi: “Salam. Mən də şəhid atasıyam. Bir az səbirli ol, qardaşım. Bura diqqət et, şəhid qəbirlərilə doludur! Hamısı bizim övladlarımızdır. Dözümsüzlüklə düşməni sevindirməyək!”

Düşmən yadıma düşən kimi, qəlbimə nifrət doldu. Özümə söz verdim ki, bundan sonra, daha çox işləyəcəm və cəbhəyə daha çox işçi qüvvə toplayıb aparacam. Bundan sonra, yerindən asılı olmayaraq, harada mənə ehtiyac olsa, ora gedəcəyəm. Eləcə də bacardığım qədər cəbhə üçün yardım toplayıb göndərcəm.

Özümə bir az təsəlli verib, məzarın yanından qalxdım. Şəhid anası, həyat yoldaşımın yanına getdim. Ağlamaqdan gözləri qızarmışdı. Yüksək səslə ağlamadığına görə, ona təşəkkür etdim. Mən də, bundan sonra, səbirli olmağa çalışmalı idim. Hüseyinin anasının bu qədər səbirli olduğunu bilmirdim! Mənə dedi: “Cəbhəyə gedəcəyi gün, çox narahat idim. Ağlayırdım, amma çalışırdım ki, Hüseyin görməsin. Mənə dedi ki, ana çantamı topla! Dedim ki, cəbhəyə getmək istəyirsənsə, çantanı da özün yığ! Özümü saxlaya bilməyib, yenə ağladım. Göz yaşlarımı görəndən sonra, dedi ki, əgər razı deyilsənsə getmərəm!” Mən də dedim: “Get, sağ-salamat!”

İkimizi də ağlamaq tutmuşdu. Dost-tanış və qohumlar ətrafımıza toplaşmışdı. Onlardan biri dedi: “Evimizin qabağını süpürürdüm ki, bir gənc oğlan yaxınlaşıb dedi: Ana can, ver mən süpürüm! Süpürgəni əlimdən alıb süpürməyə başladı. Axşam yoldaşım evə gəldikdə, ona dedim ki, orta boylu, 13-14 yaşlı bir oğlan evin önünü süpürməyimə imkan verməyib, özü süpürdü. Kimin uşağı olduğunu bilmədim. Həyat yoldaşım dedi: Şəkin olmasın ki, hacı Abbasəlinin oğlu olub! Bazarlıq etməyə də bizə köməklik edərdi”.

Təəccübdən donub qalmışdıq. Hüseyin bu işləri haqda bizə heç nə deməmişdi. Bir az da kövrəldik. Dəfn mərasimindən qayıdandan sonra, dost-

tanışların divarlara vurduqları plakatları görüb, yenə də özümü saxlaya bilməyib ağladım. İlk dəfə Hüseyni özümlə cəbhəyə aparmağım gün yadıma düşdü. Çox vaxt komandirlərlə söhbətləşərdi və eləcə də döyüşçülərlə də dostlaşmışdı.

On doqquzuncu fəsil

Növbə ilə, şəhid Əli Gərduni və şəhid Məcid Cəfəri avtoservislərinə gedib avtomobilləri təmir edirdim. Bu iki avtoservis, Xürrəmşəhr üç yolunda bir-birinin üzbəüzündə yerləşirdi. Həmin gün təxminən, 7 saat olardı ki, ön cəbhədən gələn avtomobilləri təmir edirdim. Müctəba və böyük oğlum Rza da, mənim yanımda işləyirdilər. Möhkəm tərləmişdim. Tehrandakı qarajımda olsaydım, bəlkə də on stəkan çay içmişdim. Amma cəbhə işlərində belə şeylərə yol vermirdim. Burda yalnız işləmək lazımdır. Müctəba dedi: “Hacı can, bu vəziyyətdə

işləsən, bel, ayaq ağrısı tutacaqsana! Gəl bir az dincələk”.

Maşınının əyilmiş gövdəsini düzəldə-düzəldə ona təbəssüm edib dedim: “Mənimlə yorulmaq barədə danışmayın! Əgər sən yorulmusansa, get bir tərəfdə uzan özünə sərini ver!”

Elə bu zaman, bir təcili tibbi yardım maşını gətirilər. Maşının tavanı dağılmış və salonu da, dəlik-deşik olmuşdu. Sürücü başını pəncərədən çıxarıb dedi: “Bu maşın tez bir zamanda ön cəbhəyə gedib yaralı və şəhidləri gətirməlidir”.

Sözünü kəsib dedim: “Narahat olma, maşını eyni əvvəlki günü kimi təhvil verəcəm. Maşının etibarlı əllərdədir”.

Çoxlu dua edib getdi. Tərlədiyim üçün çəfiyəni boynumdan açdım. Ayrı dəsmalla tərimi silib, yenidən çəfiyəni boynuma atdım. Bu çəfiyə mənim üçün çox dəyərli idi, olmayanda işləyə bilmirdim.

Təcili tibbi yardım maşınıni diqqətlə, bir neçə dəfə nəzərdən keçirdim. Müctəba dedi: “Bəs deyil?! Neçə dəfə baxacaqsan? Bütün ustalar bir dəfə maşına baxmaqla, nə etmək lazım olduğunu bilirlər. Amma sən... Ay bala, axı nə xəbərdir?!”

Yorğun olduğunu görüb, təbəssümlə dedim: “Təcili tibbi yardım maşınlarının hər tərəfi möhkəm olmalıdır ki, yolda yuxarı-aşağı atıldıqda səs etməsin. Bu maşınlar həmişə ön cəbhədə olur. Əgər

maşında artıq səs olsa, sürücünü qorxuda bilər. Zənn edər ki, maşına güllə dəyib”.

Gülüb dedi: “Qızıl əl hacı nə deyirsə, düz deyir!”

Səhər tezdən işə başladıq. Hər gün qaraja çoxlu işdən düşmüş maşınlar gətirirdilər. Avtoservis, şəhid Çəmran qərargahının maşınları ilə dolmuşdu. Dostlar, Ahu və Simorğ modelli maşınların təmirini daha yaxşı bacarırdılar. Bir günə, səhərdən axşamədək təxminən beş maşını təmir etdik. Hacı Abdəhəndə çoxdan idi ki, bizə baş çəkmirdi. Qaraja girib bizimlə salamlayıb, hal-əhval tutdu. Sonra, heyrət içində əllərini göyə qaldırıb, Allaha şükür edib dedi: “Doğrudan da, sizin işiniz digərlərinin işilə fərqlidir. Allah sizdən razı olsun”.

Hacı Əkbərə dedim: “Şahanə əl işini hacıya göstər!”

Hacı soruşdu: “Şahanə əl işi də nədir?!”

-Hacı Əkbər bir maşının yanacaq istehlakının miqdarını azaldıb.

-Əgər yanacaq istehlakı azalsa, demək maşının sürəti də azalacaq, elə deyil?

Hacı Əkbər, cəld düzəltdiyi maşının rolu arxasına keçib işə saldı. Sonra da, bir məsafəni sürətlə gedib qayıtdı. Sayğacı və yanacaq ekranını göstərdi. İstehlak miqdarı yüksək sürətdə dəyişilməmişdi. Hamımız buna çox sevindik.

Cəbhəyə gəlişimizdən bir həftə ötmüşdü. Dostlar, gecə-gündüz var-güclərilə işləyirdilər. Günorta saat

birdə günorta yeməyini yedik. Qərara gəldim ki, dostların əhval-ruhiyyəsini dəyişmək və azad olunmuş şəhərləri görmələri üçün, qısa bir gəzintiyə aparım. Bu haqda Hacıyla məsləhətləşdim, o, da fikrimi çox bəyəndi.

Dostlarla maşınlara minib Bostan şəhərinə yola düşdük. Təzə tikilmiş körpüdən keçib, şəhərə daxil olduq. Dağılmış şəhəri dostlara göstərib, Səddamın törətdiyi cinayətlərdən danışdırdım. Onlar da təəccüblə xarabalıqlara baxırdılar. Fişənglə dolu olan bir çöllüyə çatdıq. Dostlar bir neçə fişəng götürdülər. Hacı Abdəhəndə hamıya xəbərdarlıq etdi ki, heç kim yerdən fişəng götürməsin. Partlamamışı da ola bilər.

Hər tərəf yanmış tanklar, dəlik-deşik olmuş papaqlar, silah, neft lampası, paltar və fişənglərlə dolu idi.

Qısa bir səfərdən sonra, avtoservisə qayıdıb işə başladım. Bir neçə gün olardı ki, dostlar hamama getməmişdilər. Ustalardan tər, yağ və toz-torpaq qoxusu gəlirdi. Onları Əhvaza, hamama aparmaq qərarına gəldim. Yola düşüb, qürub vaxtı oraya çatdıq. Dostlar növbəylə çimib çıxırdılar. Təqribən hamının çimməsi iki-üç saat çəkdi. Hamamdan sonra hamıya meyvə suyu aldım. Mikro avtobusla avtoservisə qayıtdım. Uşaqları hamama, ya bura gətirərdim, ya da Şəhid atası hamamına.

Bir həftə də keçdi. Dostlarla birgə, cümə namazı qılmaq üçün Abadana getdik. Namazdan sonra,

avtoservisə qayıtdıq. Dostların Bostan şəhərindən gətirdikləri fişənglərlə düzəltdikləri qəndqabı və təyyarələrə gözüm sataşdı. Onlara dedim: “Gözəl əl işidir. Çox yaxşı düzəltmisiz. Əhsən! Yol polisi görsə, bir söz deməz?”

Bir nəfər dedi: “Əgər fişəngləri çantanda tapsalar, incidərlər. Amma onlarla nəsə düzəltmiş olsan, yəqin ki, işləri olmaz!”

Günorta yeməyini yemək istəyirdik ki, bir fotoqrafla müxbir avtoservisə daxil oldular. Bizdən müsahibə almaq üçün gəlmişdilər. İşimiz barədə suallar verirdilər. Dostlar, onları mənim yanıma göndərdilər. Yanıma gəlib, gördüyümüz işlərlə əlaqədar müsahibə almaq istədiklərini dedilər. Məndən soruşdular: “Sizə qızıl əl Abbas ləğəbi veriblər. Nə üçün? Məgər siz nə qeyri-adi iş görürsüz?”

-Bunu gərək dostlardan soruşasız. Özüm də bilmirəm niyə. Biz birlikdə, əzilmiş və dəlik-deşik olmuş maşınları düzəldir və yenidən rəngləyib istifadə üçün cəbhəyə göndəririk. Bütün gün işimiz bundan ibarətdir”.

Jurnalist təəccüblə dedi: “Siz dediyiniz kimi olsa, onda elə də, mühüm iş görmürsüz. Eşitdiyimizə görə, daha ağır və çətin işlərlə məşğulsuz”.

Təbəssüm edib dedim: “Bəli, dildə demək asandır. Avtoservisdən çölə çıxın və bu 10 gün müddətində,

təmir edib, cəbhəyə yollamağa hazırladığımız maşınlara baxın”.

Jurnalistlərlə birlikdə çölə çıxıb, təmirdən çıxmış 40 maşını onlara göstərib dedim: “Bu, da, bizim on gün müddətində, gecə-gündüz yorulmadan çalışmağımızın səmərəsi!”

Məndən soruşdu: “Əgər bu işi Tehrandə görmüş olsaydız, nə qədər vaxt sərf edərdiz?”

-Altı ay. Cəbhə Tehranla fərq edir. Burda gecə-gündüz, dayanmadan sürətlə işləməlisən.

Müxbir, yan-yana düzölmüş maşınlardan video çəkə-çəkə deyirdi: “Əbəs yerə sizə qızıl əl Abbas deməyiblər!”

-Biz qrup şəklində, birlikdə bu işləri görə bilirik. Tək əldən səs çıxmaz. Əgər dostların köməyi olmasaydı, bu işi görmək mümkün olmazdı”.

Jurnalistləri peşəkar usta dostlarımla yanına göndərdim ki, hamısından tək-tək müsahibə alsınlar. Onlarda da, sevə-sevə ustaların hamısından müsahibə alıb, video çəkə-dilər. Sonda sağollaşib getdilər. Başımız müsahibəyə qarışdığından, günorta yeməyinin vaxtından 3-4 saat ötmüşdü. Çox acmışdıq. Süfrə başında oturduq. Qiymə plov gətirmişdilər. Yeməyə təzə başlamışdıq ki, qarajın həyətidən partlayış səsi eşidildi. Özümdən ixtiyarsız ışıqırdım: “Ya həzrət Abbas!”

Partlayışın harada baş verdiyini bilmək üçün, hamıdan əvvəl həyəətə qaçdım. Fikirləşdim ki, yəqin

yenə münafıqlər hücum edib. Həyətdə yanğın baş versəydi, maşınlar od tutacaqdı. Ağılıma müxtəlif fikirlər gəlirdi. Nə bilim, ola bilsin düşmən təyyəraləri maşınları bombalamağa gəlib və s. Ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirdim, şükürlər olsun ki, heç bir hücum olmamışdı. Bu zaman ustalardan biri əli qanlı və barmaqlarının ikisi, dəridən sallanmış vəziyyətdə gəlirdi. Cəld onu maşına mindirib, avtoservisdən kənarında yerləşən xəstəxanaya apardım. Barmaqlarını həkimə göstərib dedim: “Doktor, bu barmaqlar bizə lazımdır, boltları boşalıb, bərkidə bilərsiz?!”

-Dəridən tam qopmadığı üçün, boltlarını bərkidmək mümkündür. Narahat olmayın!

Həkimin inamlı danışığı xoşuma gəldi. Əmin oldum ki, inşallah sağalar. Boltun nə olduğunu bildisə, deməli hər şeyi bilir!

İki-üç saatdan sonra, avtoservisə qayıtdıq. Ustanın sarğılı əlinə baxanda, partlayış yadına düşdü. Çox əsəbiləşmişdim, başına vurub dedim: “Nə qələt edirdin ki, əlini bu vəziyyətə salmısan?!”

Təəccüblə mənə baxıb dedi: “Boş fişənglə təyyarə düzəldirdim!”

-20 yaşın var, artıq uşaq deyilsən. Boş fişəng nədir, yalan danışma!

-Yalan danışmıram, elə bilirdim içi boşdur.

-Bəli, boş idi...

Onu öz oğlum kimi çox istəyirdim. Bütün ustalar kimi, onun da məsuliyyəti mənim üzərimdə olduğundan narahat idim.

Allaha şükürlər olsun ki, barmaqları sağaldı və yenidən qrupla birgə işləməyə başladı.

Artıq 20 gün idi ki, cəbhədəydik. Dostların işləməyə gücləri qalmamışdı. Ustaları bir yerə toplayıb dedim: "Tehrana qayıdırıq. Hazırlaşın, bir saata ödəniş kağızını alıb qayıdıram".

Bir nəfər dedi: "Bura Allaha xatir işləməyə gəlmişik. Pula ehtiyacımız yoxdur. Bizə verləsi pulları döyüşçülər üçün xərcləsinlər".

Gülüb dedim: "Ödəniş dedikdə, əmək haqqı nəzərdə tutmurdu. Gələndə cəbhə üçün ləvazimat almışdım, onların pullarını qaytarmalıyam".

Hacı Abdəhəndənin otağına daxil oldum. Məni görəndə ayağa qalxıb səmimi görüşdü. Hacı dedi: "Bundan sonra, avtoservisin məsuliyyətini sənə tapşırmaq istəyirəm".

-Məndən əl çək hacı can, bacarmaram! Ödəniş kağızını alıb, dostları Tehrana qaytarmalıyam.

Əl çəkməyib, ısrarla deyirdi: "Razı olmalısən! Bu işin öhdəsindən yalnız, sən gələ bilərsən!"

Qəbul etmədiyimi görüb dedi: "Sən mənim ən yaxşı işçimsən. Razı olub-olmamağın elə də, önəmli deyil! Neçə ildir bura gəlib-gedirsən, səni yaxşı tanıyıram. Etibarlı adamsan. İşi qəbul etsən də,

etməsən də, mən burdan gedirəm. Məcbursan qəbul edəsən. Mən gedirəm! Allah amanında qal!”

Onu çağırıb dedim: “Hacı can! Mən 20 gündən artıq qala bilmərəm, getməliyəm. Qrup üzvlərim də yorğundurlar. Onları yeniləri ilə dəyişməliyəm”.

Sanki, hacı dediklərimi eşitmirdi! Hacı dedi: “20 gün az deyil, qayıdanadək, bir nəfəri yerinə təyin et!”

Beləliklə, hacı bizi tərək edib, Şuş Daniyala getdi. Öz-özümə deyirdim: “Belə də, müdir olar?!”

Tehrandakı qarajım bundan daha böyük idi. Oranı idarə etmək, elə də çətin iş deyildi. Allahın köməyiylə bu, məsuliyyətin öhdəsindən gələcəyimə inanırdım.

Hacı qapıdan çıxı-çıxa dedi: “Çətinliyə düşsən, zəng vur”.

-Hacı, məni tək qoyma. Zəng vursam, cavab ver.

Bir daha otağa qayıdıb dedi: “Xeyr, tək deyilsən. Allah sənirlədir. Şuşda bir qərargahımız var. Oradan cəbhə üçün bəzi əşyalar tapmalıyam. Bir köhnə mikro avtobusla getmək istəyirəm. Amma inanmıram məni ora çatdıra, qorxuram yolda xarab ola. Mənimlə gələ bilərsən? Əgər xarab olsa təmir edəsən”.

-Bəli, gələrəm.

Dostlarla sağollaşıb, avtoservisi də onlardan birinə tapşırıb hacının yanına qayıtdım. Hacıyla bərabər bir neçə nəfər də mikro avtobusa mindilər. Onları arxayın etmək üçün dedim: “Mən sizinləyəm, heç

nədən narahat olmayın. Əgər maşın xarab olsa, özüm təmir edəcəyəm”.

Getdiyimiz yerdə birdən, mikro avtobusun mühərriki işdən düşdü. Bircə bunun nəzərə almamışdım. Hacı gözləyə bilməyəcəyini deyib, ayrı maşınla yollarına davam etdilər. Qərar oldu ki, mikro avtobusu dartıb aparmaq üçün, bir maşın yollasınlar. Maşını yenidən işə saldım. Çox pis işləyirdi. Mühərrik ləvazimatı olmadığından, heç nə edə bilməzdim. Odur ki, gözləməli idim. Səhər saat 10 olardı. Maşında oturmaqdan yorulub, aşağı endim. Gəlib-gedən maşınlarla baxırdım. Hərdən döyüşçülər mənə əl yelləyirdi, mən də cavab olaraq əl yelləyirdim. Havanın istiliyi mənə əzab verirdi. Bir az da maşında uzanmaq qərarına gəldim. Təzəcə uzanmışdım ki, düşmənlər MiQ-ləri peyda oldu.

Tez maşından enib, yerə uzandım. İgidlərimiz şiddətli döyüşə girişmişdilər. Bir anın içində hər şey bir-birinə dəymişdi. Bombardman, partlayış, döyüşçülərin və eləcə də təcili tibbi yardım maşınlarının səsi bir an belə kəsilmirdi. Helikopterlər, ön cəbhədən gətirilən yaralıları daşıyırdı. Təcili tibbi yardım maşınına tərəf getdim. Öz-özümə dedim: “Niyə dayanıb, tamaşa edirsən?! Sən də get, əlindən gələnlə köməkliliyi göstər”.

Yaralıları gətirən təcili tibbi yardım maşını gələnlə kimi, köməyə getdim. Yaralı bir döyüşçünü iki nəfərə maşından götürüb yerə qoyduq. Yarasından

hələ də qan axdığından, üstünə sərilən ağ mələfə, qana boyanmışdı. Qəlpə, qarınını yırtmışdı, bağırsaqları görünürdü. Onu görendən sonra, halım pisləşdi, az qala qusacaqdım. Qan qoxusu, burnuma dolmuşdu.

Halımın pisləşdiyini görən tibb işçiləri, tez parçanı onun yarasının üstünə sərdilər. Yaralı gənc oğlan, hələ huşunu itirməmişdi, ağrıdan qovrulurdu. Ona yazığım gəlirdi. Çox keçmədi ki, huşdan getdi. Mənim başım bu yaralıya qarışmışdı, bir də baxdım ki, o biri maşınlardan başqa 10 yaralını da düşürmək lazım idi. Həyəcandan yeriməyə taqətim qalmamışdı. Tibb işçilərindən biri məni çağıraraq dedi: "Niyə keyiyib qalmısan, yardıma gəl!"

Dərhal köməyə gedib, yaralı bir döyüşçünün qolundan yapışdım. Başqa bir döyüşçünün gözlərini sarımuşdılar, amma yenə də qan axırdı. Üz-gözü qanla dolmuşdu. Ona da köməklik edib, maşından düşürdük. Yaralı döyüşçülərin nalə, ya Hüseyn, ya Zəhra sədaləri eşidilirdi. Bəziləri su istəyirdilər, amma kömək edə bilmirdim. Təzə çatmış bir təcili tibbi yardım maşınının arxa qapısından yuxarı qalxdım. Yerdə halsız vəziyyətdə uzanan yaralını maşından çıxarmaq istəyirdik, amma qolları yox idi. Tibb işçisi ayaqlarından, mən də çiyinlərimdən yapışıb maşından çıxardıq.

Onu yerə qoyandan sonra, Hüseynin simasi gözlərimin önündə canlandı, ağlamağa başladım. Bu

dəhşətli səhnələri görmək, əzabverici idi. Yaralıları yol kənarına düzüb helikopterin gəlməsini gözləyirdik. Bir az sonra, bir helikopter gəlib yaralıların hamısını apardı. Onları yola salandan sonra, bir küncdə oturub – cavanlarımızın nahaq yerə yaralı və ya şəhid olmaları haqda - fikrə daldım. Mikro avtobusu tam unutmuşdum. Axşamüstü saat 5 olardı, bir maşın gəldi və mikro avtobusu qoşub apardıq. Dostların yanına, avtoservisə qayıtdım. Həm yorğun, həm də ac idim. Dostlar nigaran halda mənə yaxınlaşıb dedilər: “Nə olub hacı, hardaydın? Düşündük ki, sən də şəhadət şərbətindən içmişən!”

Qarşıma bir az quru çörək və bir kasa da su qoydular. Çörəkləri suda isladıb, iştahla yedim. Özümə gələndən sonra, ətrafıma baxdım. Avtoservisdə cəmi iki nəfər qalmışdı. Ustaların hara getdiklərini soruşdum: “Uşaqlar hardadır?”

Bir nəfər dedi: “Xəbər verdilər ki, Əhvazın ətrafında bir neçə maşın xarab olub. Dostlar da həmin maşınları təmir etməyə gedib”.

Telefon zəng çaldı. Dəstəyi götürdüm. Hacı Abdəhəndə idi. Dedi: “Sabah günorta yeməyinə qrupunla birgə Şuş Daniyala gəlin. Tehranlılar hacı Cəlalirad bozbaşı bişirəcəklər”.

İnşallah gələrik dedim. Amma fikrim usta dostlarımla yanında qalmışdı. Onlardan ötrü narahat idim.

Ertəsi gün dostlarla birgə Şuşa getdik. Sorağlaşıb ünvanı tapdıq. Deyəsən gecikmişdik, artıq hamı süfrə başında əyləşmişdi. Şükürlər olsun ki, qardaşların hamısı salamat idilər. Günorta yeməyindən sonra, ordumuzun ələ keçirdiyi ərazilərdə bir az gəzişdik. İraqlılar burada 4 ədəd kran, 30 tank, bir neçə yük maşını və ağır silahlar atıb qaçmışdılar. Yerə o qədər bomba düşmüşdü ki, rəngi qaralmışdı. Hacı deyirdi ki, bu yer bombardman nəticəsində insanlarla birgə yanıb, külə dönüb.

-Səddam burada Xuzistan əyalətinin şəhərlərini vurmaq üçün artilleriya şəhərçiyi qurmuşdu, eləcə də onların havadan müdafiə saytı sayılırdı.

Dostlar gecə-gündüz, dayanmadan işlədiklərinə görə hamısı yorğun idilər. Əhval-ruhiyyələri də yaxşı deyildi. Hacıya dedim: "Ustalarımı Tehrana aparıram. Çox yorulublar".

O, da razı oldu və hamımız birgə Tehrana qayıtdıq.

Çox keçmədi ki, yenidən cənuba qayıtdıq. Bir gün hacı Abdəhəndənin dostlarından biri avtoservisə gəldi. Ondan hacının nə işlə məşğul olduğunu soruşdum.

-Hacı Abdəhəndə ağır maşınlar nəqliyyat idarəsinin rəisi olub və müharibənin dəstək işləri onun öhdəsindədir. Başı çox qarışıqdır.

-Bu vaxta kimi yüksək vəzifədə işlədiyini bilməmişəm!

-Nə üçün bilmək istəyirdin?

-Onunla daha ədəbli davranardım! Mən onunla çox zarafat etmişəm.

-Əmin ol ki, əgər mən deməsəydim, onun öz dilindən heç vaxt eşitməyəcəkdin! Nə deyirsən, gətirdiyim maşını təmir edə bilərsən?

-Baş üstə.

Maşını avtoservisdə qoyub getdi. Sonra yenə qayıdıb dedi: "Şəhid Ələmulhuda qərargahında sizi yaxından tanıyan bir şəxsdən bir qədər ləvazimat almışam. Dedim ki, biləsiniz".

-Məni tanıyan şəxs, harda işləyir?

Cibindən kağız və qələm çıxarıb nəsə yazıb dedi: "Bu onun ünvanıdır. Əgər tapsan, görəcəksən ki, ya adyal yuyur, ya da döyüşçülərin çəkmələrini təmizləyir. Buyur!"

Ünvan yazdığı kağızı mənə verib getdi. Hacıyla etdiyim zarafatlara görə narahat və peşman idim. Ondan başqa kim olsaydı, zarafatlarımdan əsəbiləşərdi. Günortayadək həmin maşının üzərində işlədim. Sonra hacıyla əlaqə saxlayıb dedim: "Ələmulhuda qərargahında olan çayxanaya getmək istəyirəm. Əgər oralıq bir işiniz varsa, deyin" Yük maşınıyla onlara bir neçə ləvazimat aparmaq lazım olduğunu dedi. Bir saat sonra, avtoservisin önünə bir yük maşını gəldi. Sürücü maşını mənə təhvil verib

getdi. Rol arxasına keçib, qərargaha doğru yola düşdüm.

Qərargahdan bir az aralıda, Karun çayının kənarında bir neçə nəfər, döyüşçülərin qanlı və çirkli adyallarını yuyurdu. Qərargaha girib yükləri hacı Adiliana təhvil verdim. Çölə çıxıb həyəətə göz gəzdirdim. Adını bilmədiyim həmin qardaşı axtarırdım. Əslində, cəbhədə hamı bir-birləri ilə dost və qardaş kimidir. Ona görə də, heç kim qəribçilik hissi yaşamırdı. Həyətin bir küncündə bir neçə nəfər yuyulmuş adyalları dəmirlərin üstünə sərirdi. Onlardan heç birini tanımırdım. Qərargahın o biri hissəsinə getdim. Orada çoxlu cırılmış çəkmə vardı. Sanki çəkmələr şəhəri idi. Bir neçə nəfər də, həmin çəkmələri bir-bir yuyub, qurumaq üçün günün altına qoyurdular. Qalanları da quruyan çəkmələri mazlayırdı. Düşündüm ki, işimizin ağır olmasına baxmayaraq, bunların işi daha çətinidir.

Qaynar günün altında, şövqlə işləyən qardaşlarla salamlayıb, yorulmayasız dedim. Gözüm onların arasında olan qədim bir dostuma sataşdı. Çox ciddi işlə məşğul idi. Hacı Həsən Əşkbar. Bazarda, taxta mağazası vardı. Hacı Həsən məni görəndə kimi sevindi. Görüşüb, qucaqlaşdıq. Ona dedim: “Hacı Həsən! Tehran bazarı hara, bura hara?! Qazanlı iş yerini atıb, burda nə edirsən?! Cırıq çəkmələr şəhərində nə axtarırsan?!”

Gülərək dedi: “Könüllü olaraq döyüşçülərimizə yardıma gəlmişəm. Çəkmələri cütləyir, yuyur, sonra da maz vururam. Görürsən nə qədər çəkmə var?! Əməliyyat bölgələrindən yığılan çəkmələri bura gətirirlər. Biz də xarabları düzəldib, təmizləyib yenidən ön cəbhəyə yollayırıq.

Ona dedim: “Çox əziyyətli və yorucu işdir. Elə bilirdim ki, cəbhədə bizim qədər xidmət edən az adam var. Amma, bu gün gördüm ki, bizdən də çox zəhmət çəkənlər varmış”.

Bir az orada gəzişdik. Həyətdə göz işlədikcə çəkmə yığılmışdı. Ona dedim: “Uzaqdan baxanda, çəkmələr cərgəyə düzülüb, hücuma hazır olan əsgərlərə bənzəyir!”

Gülərək sözümü təsdiqlədi. Sonra da soruşdu: “Bəs sən burda nə iş görürsən?”

-Vəhdəti qərargahından yük gətirmişəm. Dözməyib yenə soruşdum. Axı sən bu qədər çəkməni necə cütləyirsən? Bir deyil, iki deyil, hətta yüz də deyil! Bura ən az 10 min metrdir və hər yeri çəkməylə doludur!

Elə də çətin iş deyil. Ölçülərinə baxıb cütləyirik.

Çəkmələri cütləməkdə ona bir az kömək etdim. Mənə dedi: “Hacı Əli Münfərid də gəlib bir müddət burada işlədi”.

-Bəh bəh. O, mənim yaxın dostlarımdandır.

Getmək lazım idi. Hacı Həsənlə sağollaşıb, hacı Abdəhəndənin yanına qayıtdım. Məni görən kimi,

bir neçə avtomobil göstərib dedi: “Bu maşınlar yerli əhalinindir. Cəbhəyə müvəqqəti yardım kimi vermişdilər. İndi bu maşınları təmir edib, sahiblərinə qaytarmaq lazımdır. Bunlara nə qədər xərc lazım olduğunu və eləcə də öz əmək haqqını hesablayıb yaz”.

Narahat olub dedim: “Hacı can! Bizə səhər, günorta və şam yeməyi versəniz kifayətdir. Cəbhəyə pul qazanmağa deyil, Allaha xatir işləməyə gəlmişik, yadınızdən çıxıb?!”

Hacı bir söz demədi. Birinci maşına baxıb dedim: “Sürücü kabinası əvvəldən də köhnə olub, bir işə yaramır. Ona dəyən qəlpələr kabinadan qiymətlidir”.

Maşının sahibi mənim sözlərimdən çox əsəbiləşmişdi. Maşına bir dəfə baxmaqla, neçənci ilin olduğunu və nə qədər işlədiyini o dəqiqə bilirəm. Bəziləri kələkbazlıq edib, yaranan şəraitdin faydalanmaq istəyirdilər.

Digər maşınlarla baxıb dedim: “Bunun kabinasının altmış faizi dağıldığı üçün, xərci çoxdur. O biri də, bundan çox da fərqlənmiş”.

Hacı diqqətlə məni dinləyirdi və dediklərimin hamısını qəbul edirdi. Axırda maşınların hamısını təmir etməyi mənə tapşırıb getdi. Dostlarımdan biri dedi: “Allaha şükür ki, qanacaq adamdır. Hər nə dedinsə, hamısını qəbul etdi!”

Təbəssüm edib dedim: “Hər nə olsa da ağır maşınların nəqliyyat idarəsinin rəisidir. Özü də keçmişdə usta olub və bu işlərdən başı çıxır”.

Qəlpəyə məruz qalmış bir Cip maşınını təmir etməyə başladım. Çox keçməmiş bir yük maşını da gətirdilər. Hacı Əkbər Faxiri maşına baxmamı istədi. Maşının sürücüsü deyirdi: “Əməliyyat məntəqəsinə çoxlu sayda əşyalar aparmalıyam. Görün təmir edə bilərsiz?”

Özüm maşının tavanını təmir edirdim. Dostlardan birini göndərdim ki, baxsın. Bir az sonra gəlib dedi: “Kristavini xarab olub və bir də kardanı əriyib”.

Təzə gətirilən maşını həmkarıma göstərib dedim: “Bu maşının kristavinini dəyişib, kardanını təmir etmək lazımdır. Qarajda olan köhnə maşının kristavinini açıb, buna bağlayın. Avtomobil rəngləyən ustamız yoxdur. Tehrana zəng edib, rəng ustası göndərmələrini istəyin”.

Tehrana vurub, usta istədik. Hacı Qulami də bizə yardım etmək üçün, iki məşhur avtomobil rəngləyən usta - hacı Fəthullah Babulhəvayici və hacı Abbası göndərdi. Onları qarşılamaq üçün Əndimeşkin dəmiryol vağzalına getdik. Ustaları qarşılayıb avtoservisə gətirdik. Dostlar bir az istirahət edib sonra, işə başlamaq istəyirdilər. Ustalara dedim:

-Bu maşınları rəngləmək lazımdır. Elə rəng vurun ki, təyyarələr onları görə bilməsin.

Rəng ustalarının köməyi ilə, bütün işlərimizi bitirdik.

Bir az sonra, hacı Abdəhəndə tərəfindən bir nəfər gəlib, qrupumla birgə Mahşəhr yolundakı avtoservisə getməyimizi istədi. Maşına minib Mahşəhrə yollandıq.

Avtoservisə çatdıqda, böyük bir sahədə çoxlu sayda maşının park edildiyini gördük. Hacıyla salamlayıb ona dedim: “Hacı can! Kaş əvvəldən bura gələydik. Burada bizə daha çox ehtiyac var”.

Heç nə deməyib, bizi təmirə ehtiyacı olan maşınların yanına apardı. Mexanik Tağı da oradaydı. Ona dedim: “Salam mexanik Tağı! Yəqin ki, xarab maşınlar sənin əlindən bezib! Yazıqlara istirahət etməyə imkan vermirsən”.

Tağı məni görüb dedi: “Aleykum salam hacı! Maşınlarla bir problemim yoxdur. Amma sürücüləri günümü qara edib! Köməyimə yetiş!”

-Tağı qardaş! Səni kim incidir? Yetər ki, onu mənə göstər, gerisiylə işin olmasın!

Avtoservisin həyatında park edilmiş maşınları göstərüb dedi: “Sürücüləri cəbhəyə getmək istəmədiklərindən, yalandan mühərriki bəhanə edərək maşınlarını bura atıblar. Amma həqiqətdə bu maşınların heç bir problemi yoxdur. Çoxları da tanışdır, qəbul etməyə bilmirəm. İsrar edirlər ki, cəbhəyə getməyimizi istəyirsinizsə, maşının mühərrikini təmir etməlisiz”.

Burda baş verən hadisələrdən çox narahat oldum. Bu, açıq-aşkar insafsızlıqdır. Dözə bilməyib dedim: “Maşının mühərrikinin xarab olub-olmamasını mənə başa sala bilərsən? Mühüm şeyləri mənə göstər, mən də sürücülərə səhv etdiklərini göstərim!”

Usta Tağı mühərrikdə bir neçə mühüm hissələri mənə götsərrib, başa saldıqdan sonra, ona dedim:

Tağı can, sürücülərin hamısını avtoservisə topla. Bir saat sonra, sürücülərin hamısı gəldi. Yüksək səslə dedim: “Bu gündən etibarən, bütün maşınları özüm yoxlayacağam. Hərə öz maşınının yanında dayansın. Bu gün avtoservis boşalmalıdır”.

Növbəylə maşınların yanına gedib, sürücülərdən mühərrikin hansı hissəsinin xarab olduğunu soruşurdum. Usta Tağı da mənimlə idi. Sürücülərin dediyi hissəni Tağıya açırdırdım, o, da deyirdi ki, hər şey öz qaydasındadır.

Demək olar ki, maşınların çoxunun təmirə ehtiyacı yox idi. Hansı maşına baxırıdığsa, sürücüsünə, bir şey yoxdur, apara bilərsən deyirdim.

Sürücülərdən biri etiraz edərək dedi: “Əgər bu vəziyyətdə getsəm, yolda xarab olacağ”.

-Eybi yoxdur qardaş, əgər sənə maşınının mühərriki xarab olsa, özüm sənə yeni bir mühərrik alacam. Bir şərtlə ki, sürətlə getməyəsən. Əzizim! Qardaşlarımız cəbhədə canlarından keçirlər, sizsə bu boyda maşını burada yalandan saxlamısınız! Dərhal maşını işə sal və get. Cəbhəyə döyüşçü aparmaq

lazımdır! Tez ol qardaş. 30-40 nəfər döyüşçü səni gözləyir”.

Başqa bir maşına baxıb dedim: “Sən də get, maşın salamatdır”.

Sürücü dedi: “Xarabdır hacı! Yaxşı işləmir. Yağlar qabıq bağlayıb. Əgər dəyişməsək, silindiri sıradan çıxara bilər”.

-Nə vaxtdır cəbhədəsən?

-İki həftədir.

Usta Tağını kənara çəkib soruşdum: “Tağı can, düz deyir?”

-Yox, bunun maşınının əvvəldən problemi olub. Bura gələndən sonra baş verməyib!

Əsəbiləşib sürücüyə dedim: “Maşınının mühərriki bura gəlməmişdən öncə nasaz olub. Get maşınını təmir etdir, sonra cəbhəyə gətir! Cəbhə maşın düzəltməyə yeri deyil!”

Beləliklə, avtoservis boşaldı. Usta Tağı dərinədən nəfəs alıb dedi: “Belə sürücülər, imanlı və mərifətli şoferlərin də savablarını dəyərdən salırlar!”

Avtoservisin həyatında bir neçə maşın qalmışdı. Usta Tağı onların təmirinə başlamaq istəyirdi. Hacı Abdəhəndə yanımıza gəlib dedi: “Həmişəki kimi, yenə də köməyimizə gəldin. Əməliyyata az qalıb, döyüşçüləri ön cəbhəyə aparmaq üçün maşın azdır. Sürücülər də, belə bəhanələrlə cəbhəyə getməkdən boyun qaçırlar. Çox narahatam, nə edəcəyimi bilmirəm”.

Hacı, Tehranla əlaqə saxlayıb, hacı Abbasdan Əhvaza maşın göndərməsini istədi. Hacı'nın otağına girib dedim: "Siz məsuliyyət daşıyırsız. Necə olursa, olsun maşın tapmalısınız. Əgər Əhvazda maşın azdırsa, magistral yollardakı maşınlardan istifadə etməlisiz. Onları saxlayıb zorla da olsa, cəbhəyə cəlb etməliyik".

Hacı razılıq verib dedi: "Görünür bundan başqa çarəmiz qalmayıb".

Artıq gec idi, öz avtoservisimizə qayıtmalı idim. İyirmi ədəd maşın döyüşçüləri ön cəbhəyə aparmağa hazır vəziyyətdə dayanmışdı. Amma yenə də az idi.

Yük maşınına minib yola düşdüm. Əhvazın yol polisi postunu keçəndə qərribə hadisəylə rastlaşdım. Polislər maşınları saxlayıb, sərnişinlərini düşürürdülər. Maşınlardan endirilən qadın sərnişinlər narahat halda deyirdilər: "Bu nə deməkdir?! Hər şeyi cəbhəyə aparırsız, bəs biz nə edək? Evimizə necə qayıdaq?"

Kişilərin də etiraz səsləri eşidilirdi: "Ay bala! Bu nə işdir?! Biz pul vermişik. Pulumuzu kim qaytaracaq?! Piyada gedə bilmərik axı!"

Yol polisi mikrofonla deyirdi: "Heç kim narahat olmasın, hamınızı qatarla yola salacağıq. Cəbhədə bu maşınlara ehtiyac var. Döyüşçüləri ön cəbhəyə aparmaq lazımdır, maşın çatışmazlığı var. Hamınızdan üzr istəyirik".

İyirminci fəsil

Hacı Abdəhəndəyə zəng vurub dedim: “Şeytan imkan vermir ki, adam yolunu düz getsin!”

-Məgər nə olub?!

-Hacı can, yadımdadır, Tehrana bir maşın göndərmişdin? İsrar edirdin ki, necə olursa, olsun o maşını təmir edim. Yadımdadır?

-Hansı maşını deyirsən?

-Sürücüsü israr edirdi ki, maşın yararsız haldadır, yeni maşın alınmalıdır. Sonra da, on imam cümədən məktub gətirmişdi!

-Bəli, yadıma düşdü, nə olub ki?

Əminliklə dedim: “Həmin maşını təmir edib Əhvaza yola saldıq. Bir az araşdırma aparıb, bəzi məlumatlar əldə etmişik. Sürücü maşını bilərəkdən aşırıbmış!

-İndi nə etmək istəyirsən?

-Maşını kreditlə alıb və indiyə kimi bir kredit belə ödəməyib. Ona görə də, maşını bilərəkdən Karun çayına aşırıb!

Hacı, bir qədər dayanıb, sonra dedi: “Hacı Baqiri, əgər dediklərini sübut edə bilməsən, böyük töhmət vurmuş olacaqsan. Bunu bilirsən?!”

-Sübut edəcəyəm inşallah. Hacı Əli bu haqda araşdırma aparıb.

Hacıya dedim: “Təzə aldığı maşının modeli daha yaxşıdır. Bu şəxs əvvəl köhnə maşının kreditini ödəməlidir, sonra təzə maşının ödənişini etməlidir”.

Hacı dedi: “Mən bilmirəm. Özünüz hesablayın. Mən tədarükat üçün getməliyəm”.

Hacı gedəndən sonra, “İranpeyma” şirkətinə aid olan, ətrafı metal, qırmızı rəngli, yaraşılıq bir maşın avtoservisə daxil oldu. Hacı Əli dedi: “Can! Necə də gözəldir! Olmaya bununla cəbhəyə döyüşçü aparmağa gəlib?!”

Sürücü maşından endi. Boynuna dəsmal atmış ucaboylu bir cavan idi. Çox qürurlu yeri yirdi. Döyüşçü aparmağa gələndə bənzəmirdi. Sanki borcunu almağa gələndə kimi davranırdı. Usta Tağı sürücünü görəndə kimi, maşınların arasında gizləndi.

Hiddətlənib dedim: “Bu nə hərəkətdir?! Niyə gizlənirsən?”

Sürücünü göstərib dedi: “Özüdür!”

Astadan dedim: “Ay bala, nə olub, Səddam və ya xortdan deyil ki!”

-Onu yaxşı tanıyıram. Ağzı söyüşlə açılır. Mən onun maşınına əl vuran deyiləm. Əgər bacarırsan, özün bax!

Anam təzə rəhmətə getmişdi. Fikirləşdim ki, əgər söyüş versə, dərhal qulağının dibinə vurum! Gəlib qarşımda dayandı. Məni başdan-ayağa süzdü. Mən də diqqətlə ona baxırdım. Yüksək səsle dedim: “Nə lazımdır?”

-Tutaq ki, salam!

-Tutaq ki, əleykə salam!

Gözümün içinə baxıb dedi: “Buranın sahibi kimdir?”

-Mənəm, buyur!

Əlini yelləyib dedi: “Get işinin dalınca! Sən məsul zad deyilsən!”

Bir az da yüksək səsle dedim: “Sənə dedim ki, sahibi mənəm! Burada çalışalar hamısı tehranlıdır”.

-Əgər tehranlısızsa, bəs mənim mexanikim hardadır?

-Adı nədir?

Ətrafa boylanaraq dedi: “Tağı. Düz deyirsənsə, de gəlsin”.

Tağını bir neçə dəfə səslədim. Maşınların arxasından çıxıb dedi: “Maşınına baxacağam. Amma hacı nə desə, o da olmalıdır. İndi de görüm nə istəyirsən?”

Yenə məni süzüb dedi: “Yaxşı, razıyam. Gəl bir mənim gözəl maşınıma bax. Tehrandan müsafir gətirmişəm, düşürüb qayıtmaq istəyirdim. Lakin dedilər ki, cəbhəyə döyüşçü aparmalısan! Mən əvvəl evə getməliyəm, ailə-uşağa pul verib, sağollaşmalıyam. Bu vəziyyətdə cəbhəyə gedə bilmərəm”.

Çəfiyəmi əlimə götürüb dedim: “Ünvanını ver. Zəng edib deyim ki, evinizə xərclik göndərsinlər”.

Qaşlarını çatıb dedi: “Mən öz gözümə belə güvənmirəm! Bu nə deməkdir ki, xərclik göndərsinlər?!”

Əsəbiləşməmək üçün özümü ələ alırdım. Sonra dedim: “Bacımın yoldaşına deyərəm ailə-uşağının xərcliyini aparıb verər, belə yaxşıdır?”

Bağıraraq dedi: “Nəyi göndərirsən qapının ağzına?! Nə pulu ay bala?! Heç vaxt belə şey ola bilməz! Mən cəbhəyə gedən deyiləm”.

Sonra da, Tağıya baxıb qışqırdı: “Ay Tağı! Maşının mühərrikinə bax gör təmirə ehtiyacı var ya yox. Tehrana qayıtmalıyam”.

Öz-özümə düşündüm ki, belə olmaz! Ofisə girib polisə zəng etdim. Fikirləşdim ki, polisləri görsə, qorxar, söyüş verməz. Çox keçmədi ki, polislər gəldi.

Nə baş verib, bizi niyə çağırmırsınız. Həmin şəxsi göstərib dedim: Nə baş verdiyini bundan soruşun. Polislər ona yaxınlaşıb dedilər: “Maşınına nə olub?”

Bir qədər mülayimləşib dedi: “Mühərriki xarab olub. Sənə qurban, vaxt yoxdur Tehrana getməliyəm”.

-Maşınının mühərriki xarab olsaydı, Tehrandan Əhvaza gəlməzdin!

Bağıraraq dedi: “Necə insansan sən?! Qeybdən xəbərin var?”

-Yox, maşın salamatdır. Qeybdən xəbər verməyə ehtiyac yoxdur. Amma sənin gözəl xətrin üçün, yenə də baxaram.

Mühərrikin xarab olmasını yağından bilmək olurdu. Filterini çıxarıb, yağını dəyişdim. Cəbhəyə getməyə razı salmaq üçün astadan dedim: “Sən bu maşını necə də əla saxlamısan! Aydınadır ki, maşınını çox istəyirsən. Tehranda avtoservisim var. Maşınına bir şey olmayıb, saat kimi işləyir. Zəmanət verirəm ki, əgər mühərrikə bir şey olsa, özüm sənə təzə mühərrik alıb verəcəm”

Sürücü bağırıb Tağını söyməyə başladı. Tağı da narahat olub dedi: “Mənlilik deyil, hacı nə desə, elə də olmalıdır”.

Onunla yumşaq danışdıqca, bir az da tərbiyəsizləşirdi. Onu hədələmək qərarına gəldim ki, bəlkə qorxa. Dedim: “Əgər artıq-əskik danışsan, deyəcəyəm ki, səni həbsə atsınlar. Gözəl maşınını da

birbaşa ön cəbhəyə göndərəcəyəm! İndi seçim sənindir, ya könüllü olaraq 15 günlük cəbhə bölgəsinə getməlisən, ya da həbsə. Ondan sonra, istəsən də, istəməsən də maşının cəbhəyə aparılacaq. Hələ vaxtın var, mən maşına baxınca fikirləşə bilərsən”.

Heç nə deməyib, dodağının altında nəsə donquldadı. Qərargahın həyatində bir az gəzişdi. Mən də maşının yağını dəyişdim. Şiddətli yağış yağırdı. Elə yağış ki, 3-4 dəqiqəyə adamı tam isladır. Gəlib heç nə demədən, maşınına minib getdi. Bilirdim ki, keçid icazəsi olmadığı üçün avtoservis yanındakı postdan keçə bilməyəcək. İki gün idi ki, yağış dayanmadan yağırdı. Yağış dayanandan sonra, yolun kənarında dayanan təmiz bir maşın gördüm. Sürücüsü, yol kənarındakı çuxurların içindən palçıq götürüb, maşınına yaxırdı. Ürəyində nə çəkdiyini bilirdim. İstəməyə-istəməyə maşınını palçıqlayırdı. Bu dönəmdə, çətinliklərlə əlbəyaxa olduğumuz bir vaxda, maşın çox dəyərlı idi.

Bir neçə saat sonra, maşının qırmızı rəngindən heç bir əlamət qalmadı. Mənə baxıb dedi: “Hacı, bu da mənim palçıqlanmış gözəl maşınım! Cəbhəyə getməyə hazırım!”

Hətta “yorulmayan” deməyə cürət etmədim. Ezamiyyət vərəqəsini yazıb, cəbhəyə yola saldıq. 15 gündən sonra, qayıtdı. Maşınını yaxşıca təmir tedik.

Ödəniş vaxtı dedi: “Ay kişi! İndi nə qədər pul verəcəksiz ki, ürəyimiz xoş olsun? Maşının hər tərəfinə diqqətlə baxın, sonra hesab edin!”

Maşınını diqqətlə nəzərdən keçirib dedim: “Günə 2500 tümən!”

Etiraz edərək dedi: “Camaatın maşınından yaxşı istifadə edirsiniz! Cəbhədə ordu və korpusun öz maşınlarından istifadə olunmaldır, nəinki camaatın şəxsi maşınlarından!”

Pula görə deyinmədiyini görüb sevindim. Baxmayaraq ki, deyinsəydi də bir şey dəyişməyəcəkdi.

Ona dedim: “Ordu ilə korpusun məgər nə qədər maşını var ki?! Nə qədər olsa da, çatmır. Məlumdur ki, xalq da yardım etməlidir. Mənim də, çox gözəl bir yük maşınım var. 8 ildir ki, cəbhədə təmənnasız yük daşıyır. Hər halda, müharibədir. Hamımız dəstək olmalıyıq”.

Hacı Abdəhəndə, qarajda olan 3 ədəd maşını tez təmir etməyimizi tapşırmışdı. Səhərdən axşamadək işləyib onları təmir etdik. Maşınların hazır olduğunu xəbər vermək üçün, hacının yanına getdim. Hacıya ardıcıl zənglər gəlirdi. Hacı Sənixani də hacının otağına girdi. Məni görən kimi yaxınlaşıb, görüşüb dedi: “Bəh bəh! Cəbhənin qızıl əl ustası! Tehran balası! Salam hacı Abbas! Oğlun Rza necədir? Cəbhədə sənə kömək edə bilir? Tehranda olanda

bizə niyə baş çəkmirsən? Səninlə yalnız Əhvazda qarşılaşırıq!”

Əlim hələ də, əlinin içindəydi. Ona dedim: “Buradakı görüşlərimiz Allaha xatirdir. Amma Tehrandə pul üçün gəlirik! Pula görə dostunu yad etmək yaxşı deyil. Amma Allahın razılığı üçün isə savabı çoxdur”.

Hacının masasının üstündə iki ədəd telefon vardı. Hər ikisinə dayanmadan zəng gəlirdi. Bir ilə danışib qurtardıqdan sonra, o birisi ilə danışdı. Hacı ilə danışa bilməyəcəyimi görüb otağından çıxdım. Sənixaninin maşınına bir nəzər saldı. Təmirə ehtiyacı yox idi.

Günorta olmuşdu, hələ də işləyirdim. Yusifi də o biri tərəfdə bir maşını təmir edirdi. O, tikinti işlərini də bacarırdı. Hacının onunla işi olduğunu dedilər. Yusifi işini dayandıraraq hacını otağına getdi. Qayıdıb dedi ki, çöllük bir yerdə gözətçi otağı tikməyə getməliyəm. Daha sonra ondan xəbərim olmadı.

Gecə yarısı korpus qüvvələrindən bir neçə nəfərlə yataqxanamıza qayıtdı. İçəri girib, qapını möhkəm bağladı. Qapını səsinə yuxudan oyandım. İşığı yandırdı, sonra da ayağını yerə möhkəm vurub yatmağa getdi. Yatanlardan bir neçə nəfəri deyindi ki, nə xəbərdir, qoymursuz yatmağa. İşığı söndürüb, yavaşca soruşdum: “Nə olub? Dəli olmusan? Görmürsən hamı yatıb?”

Əsəbi halda dedi: "Az qalmışdı başım əldən verim!"

Otaq düzəltməyi barədə soruşdum. Yenə dedi: "Heç nədən xəbərsiz, 30 tonluq kranla ön cəbhədəymişəm. Mən elə bilirdim ki, işimiz arxa cəbhədir. Bir nəfər də demir ki, ay bala bura ön cəbhədir, hara gedirsən! Hələ insafsızlar deyirlər ki, hər an kül olma ehtimalın var!"

Yuxulu-yuxulu soruşdum: "Yəni, yanında bələdçi yox idi?"

Dedi: "Tək deyildim, məndən başqa bir neçə nəfər var idi. Yolun ortasında dedilər ki, ehtiyatlı ol! Soruşdum ki, nə olub, bura biyabandır, nədən qorxursuz? Hacı Abbas, bilirsən nə dedilər?!"

-Sən ordaydın, mən nə bilim nə dedilər!

Adyalın altına girə-girə dedi: "Dedilər ki, ön cəbhəylə cəmi 500 metr fasiləmiz var! De görüm, sən mənim yerimə olsaydın, nə edərdin? Əsəbiləşməzdin?!"

Zavallı, çox qorxmışdu. Əlbəttə ki, narahat olardım. Müharibə şəraitidir, nə etmək olar. Hər şey ola bilər. Bütün bunlara baxmayaraq, yenə də yardım edərdim. Fikirləşdim ki, bir az təsəlli verim, bəlkə sakitləşə. Narahat olma, keçib getdi.

Narahat halda dedi: "Keçib getdi?! Sabah hacı Abdəhəndənin başına elə bir oyun açacağam ki, gəl görəsən! Düzünü desəydi, kranla ön cəbhəyə

getməzdim. Orada milçək uçsa belə vururlar, onda qalmışdı, ağır bir maşın!”

Öz-özümə təbəssüm edib, dedim: “Heç vaxt hacıya söz çatdırma bilməzsən! Səni elə yumşaldar ki, özünün də xəbərini almaz!”

Elə də oldu. Ertəsi gün əsəbi halda hacının otağına girdi. Bir neçə dəqiqə sonra, heç nə olmamış kimi başısaşığı çölə çıxdı. Hacıyla nə danışdığını dəfələrlə soruşsam da, düz-əməlli cavab vermədi.

İslamabaddan avtoservisə 50 ədəd dəlik-deşik, əzilmiş maşın gətirmişdilər. Usta dostlardan 20 nəfərini səsləyib dedim: “Qardaşlar! Gördüyünüz bu maşınları təmir etməliyik. Kimin əlindən nə gəlersə və neçə maşın istəyirsə, götürüb işə başlaya bilər.

Qara Hüseyin, Cipləri, Hüseyin Nikayin isə yük maşınlarını öhdələrinə götürdülər. Mən də Hays maşınlarının təmirinə başladım. Hüseyin, Cipin gövdəsini kəsmək istəyirdi. Ona dedim: “Niyə kəsirən?!”

-Kəsirəm, işimi bitirdikdən sonra, yenə yerinə qaynaqlayacağam.

-Hüseyin can! Bu maşın Hindistanındır. Çox möhkəmdir, kəsmək elə də asan deyil. Əgər bacarırsansa, kəsməmiş təmirini et!

Mən öz işimlə, o, da öz işiylə məşğul olmağa başladıq. Bir saatdan sonra, yanıma gəlib dedi: Hacı, mən bacarmadım, gəl birlikdə düzəldək. Beləliklə, maşınların hamısını bir həftə ərzində yaxşıca təmir

edib təhvil verdik. Sürücülərdən 10 nəfəri avtoservisdə qalmışdı. Hacı Abdəhəndə gəlib dedi: "Məcnun adasının bir hissəsinə yol çəkiblər. Döyüşçüləri ön cəbhəyə aparmaq üçün sürücü axtarıram".

Avtoservisdə qalan sürücülərin yanına gedib, macəranı onlara danışdım. Məndən xahiş etdilər ki, əgər bizdən döyüşçü aparmağımızı istəyirsizsə, icazə verin adanın yoluyla tanış olaq. İstəyirdilər ki, gecə vaxtı döyüşçüləri aparanda, azmasınlar. Yaxşı fikir idi. Dostların istəklərini hacıya çatdırdım. O, da bir az fikirləşib dedi: "Getmələrinə icazə verə bilmərəm. Oranın çətinliklərini görsələr, inanmıram bir də ora qayıtsınlar. Əməliyyat gecəsi sürücüsüz qalar!"

-Hacı can, çox israr edirlər. Artıq onlarla bacarmıram.

Hacı heç nə deməyib başını yellədi. Zənnimcə özünüz bilərsiz mənasında idi. Tehrandan özümlə gətirdiyim sürücülərin yanına gedib dedim: "Hacı deyir ki, indi tezdir. Getməyin".

Amma onlar yenə öz sözlərini təkrar edib deyirdilər: "Eşitmişik ki, qabaq da belə hadisə olub. Sürücülər yolu yaxşı tanımadıqlarına görə, qəzaya düşüblər. Biz də onların səhvlərini təkrarlamaq istəmirik. Gedəcəyik".

Hacıya xəbər verdim ki, sürücüləri saxlaya bilmədim, getdilər. Hacı dedi: "Onda, ayrı sürücü

sorağında ol, onlardan əlini üz! Bunlar ön cəbhəyə gedən deyillər”.

Axşam olmuşdu, hələ də onlardan xəbər yox idi. Yavaş-yavaş nigaran olmağa başladım. Onların gedişindən 24 saat keçirdi. Nə etmək lazım olduğunu bilmirdim. Nəhayət, gəlib çıxdılar. Maşınlardan enib, mənə tərəf gəldilər. Qaş-qabaqları yerlə gedirdi. Onlara dedim: “Bu qədər vaxtı hardaydız? Nə hadisə baş verib? Üzünüzdən zəhrimar yağır?!”

Qorxmuş halda dedilər: “Hacı can! Çox təhlükəlidir! Hacı Abdəhəndəyə de ki, biz gedə bilmərik!”

İstirahət etmək üçün otağa getmək istəyirdilər. Onlardan soruşdum: “Hacıya nə deyim axı?”

Bir nəfər dedi: “De ki, bu şoferlər ön cəbhəyə getmək istəmirlər. Ora, əsl müharibə meydanıdır. Dayanmadan bombardman edilir. Hətta kimyəvi bomba da, atırlar. Döyüşçülərimizi qarışqa kimi qırırlar. Bir neçə təzə maşın da çayın içinə düşmüşdü”.

Deyəsən həddən artıq çox qorxmuşdular. Məncə, dedikləri o qədər də qorxulu deyildi, amma nə etmək olar?! Onlar artıq qərarlarında ısrarlı idilər. Hacınin otağına girib, bir söz deməyib oturdum. Məndən soruşdu: “Nə oldu? Şoferlərin peşman oldu?”

-Bəli, çox qorxublar. Dedilər ki, biz getməyəcəyik”.

-Eybi yoxdur. Maşınlar haradadır? Özüm şofer göndərəcəyəm.

Maşınları pəncərənin arxasından göstərib dedim:
“Burada, yaxındadır..”.

İyirmi birinci fəsil

Tehrandakı qarajımın otağında oturmuşdum. Cəbhəyə getməkdən boyun qaçıran dostlarımdan 7 nəfəri içəri girib, dedilər: “Yayın istisi adamın taqətini çəkir! Ey dad bu istinin əlindən! İsti... İsti...!”

Həmişə cəbhə adı çəkiləndə, həmin o 7 nəfər belə bəhanələrlə cəbhədən yayınırdı. Öz-özümə dedim ki, bu dəfə nə olursa, olsun, onları özümlə aparacam. Onlara dedim: “Tehranın isti, Əhvazın istisinə çatmaz!”

Onlardan biri dedi: “Hacı Abbas hər dəfə bizi görən kimi, köhnə dərdi yadına düşür! Sən özün getmək istəmirdin, nə oldu fikrini dəyişdin?”

Ürəyim dolu idi, sözünü kəsib dedim: “Köhnə dərd məsələsi deyil, cəbhə yadıma düşüb! Əgər mən cəbhəyə getmək istəməsəydim, 7 il boyu dəstə aparıb, səhərdən-axşama kimi işləməzdim. Sadəcə, əvvəllər bir az qorxurdum. Bir neçə dəfə gedib-gəldikdən sonra, adi hal aldı və qorxum çəkildi. Düzünü desəm, oğlum Hüseynin cəbhə üçün göstərdiyi fədakarlıq, məni bu, işə bir az da həvəsləndirdi, ondan geri qalmaq istəmirdim. Siz də, mənim yerimə olsaydız, belə edərdiz. Hüseyin şəhid oldu, mən isə...! Oğluma qibtə edirəm. Sizi inandırım ki, əgər bir-iki dəfə gəlsəz, adət edib, oradan əl çəkmək istəməyəcəksiz. Yenə cəbhəyə usta yığıram, əgər istəsəz adınızı yazım. On gündən sonra yola düşəcəyik. Ya Əli?”

Heç biri “ya Əli” deməyimə ləbbeyk demədi. Təbəssüm edib, dedim: “Əgər öz xoşunuza gəlməsəz, əl-ayağınızı bağlayıb özümlə ön cəbhəyə aparacağam!”

-Təhlükəlidir!

-Bu neçə ildə eşitmisiz ki, Abbasəlinin cəbhəyə ayaq üstə apardığı ustalardan hansısa uzanmış vəziyyətdə qayıda?!

Güldülər. Nə demək istədiyimi anlaya bilmirdilər. Təəccüblə bir-birinə baxıb – ayaq üstə, uzanmış – nə

deməkdir. Onlara dedim: “Mənim şuarım budur: Hər şəraitdə ustalarımın canı mənim üçün çox mühümdür. Necə olursa, olsun sağ-salamat geri qaytarmalıyam! İndi deyin görüm, gəlırsız, ya yox?!”

Bir-birlərinə baxıb, heç nə demiridilər. Bu zaman hacı Əsədi gəldi. Cəld ayağa qalxıb dedim: “Bəh bəh! Salam hacı can! Buyurun. Hacını Allah yetirmişdi. Cəbhənin ixləsli qüvvələrindəndir”.

Hacı Əsədi hamıyla görüşüb, hal-əhval tutdu. Üzünü usta dostlarıma tutub dedi: “Allah sizdən razı olsun. Abbasəli! Qardaşlar cəbhəyə getmək istəyən yeni qüvvələrdir?”

Onlara danışmağa macal verməyib, dedim: “Bəli hacı can! Sizin xeyir-dualarınınla inşaallah!”

Heç kimin səsi çıxmadı. Hacı davam edərək dedi: “Bir neçə şoferə ehtiyacım var”.

-Nə üçün?

-Xalq yardımlarıyla maşın alınıb. Əhvaza, ön cəbhəyə aparmaq lazımdır. Maşınlardan 7-si yük, ikisi liland, beşi isə mersedesdir. Karvan, cümə namazından sonra, Camarana və oradan da Əhvaza yollanacaq.

Çox sevindirici xəbər idi. Dostlarıma baxırdım. Hamısı yük maşın şoferi idi. Sanki baxışlarımla, sizə iş də tapıldı deyirdim. Buyurun! Bəxt qarısı üzünüə açılmışdır. Cəbhə özü sizi qarşılamağa gəldi! Bundan da yaxşı nə ola bilər!

Hacı Əsədiyə dedim: “Qardaşlar yük maşını sürücüləridir. Maşınlardan yeddisinin problemi həll oldu, qalan yeddisini də göndərin qarajıma. Mexanik dostlarıma deyəcəyəm ki, göz gəzdirsiniz. Qalan yerlərini də özüm yoxlayacağam. Tapşırın bu gün günorta mütləq gətirsinlər. Sabah tezdən də təhvil ala bilərsiniz”.

Hacı Əsədi çox xoşhal idi. Getməzdən öncə dedi: “Təbrik edirəm hacı Abbasəli! Doğrudan da qızıl əl Abbassan. Nigarançılıqlarımdan çoxunu həll etdin. Allah səndən razı olsun. Yenə şoferə ehtiyacımız var. Könüllü olsa, xəbər et!”

Sevinərək soruşdum: “Digər maşınlar nədir?”

-Təcili tibbi yardım, Toyota, Station Vanet, Nissan Patrol və s. bu kimi maşınlar.

Allahın köməyiylə, yenə sürücü tapacağıma söz verdim. Dostlardan xahiş etdim ki, Əhvaz səfərinə hazırlaşsınlar. Çarəsiz qalıb razı oldular. Onlara dedim: “Cəbhə bölgəsinə kimi maşın sürüb aparmağın təhlükəsi yoxdur. Bundan da rahat iş istəyirsiniz?! Söz verirəm, sizi Səddama təhvil verməyəcəyəm...!”

Onlarla sağollaşıb, yola saldım. Hacı Əsədə söz verdiyim üçün, qədim cəbhə dostlarıma zəng vurdum.

Çox keçmədi ki, maşınları gətirdilər. Diqqətlə gözdən keçirdik. Hamısı eyibsiz idi. Artıq, xalq yardımlarının maşın karvanı yola düşməyə hazır idi.

Bütün maşınların qabaq hissəsinə “Kövsər xeyriyyə fondu” yazılmış parça yapışdırılmışdı.

Maşınları təhvil vermək üçün, bazaya aparırdıq. Tehranın hansı məntəqəsindən keçirdiksə, bizim üçün üzərlik yandırır, qurbanlar kəsirdilər. Axşamüstü, onları bazaya təhvil verdik. Nəhayət, cümə günü gəlib çatdı. Böyük maşın karvan yola düşdü. Pasdaran prospektindən Təcrişə və ordan da Şimirana getdik. Karvanda 250 maşın vardı. Hər birində bir şofer və bir də köməkçisi vardı. Əvvəl cümə namazına getdik. Namazdan sonra şüar verməyə başladılar. Mərəsimdən sonra, Behişt Zəhraya gedildi. Karvanı bir neçə dəstəyə bölmüşdülər. Bəziləri qərbə, digərləri də cənuba tərəf getdilər. Təcili tibbi yardım maşınları da Quma getdi. Biz də 50 nəfərlik karvanla, ertəsi gün, cənuba tərəf yola düşdük. Hansı şəhərə çatdıqsa, özümüzü oranın korpus idarəsinə təqdim edirdik. Bizi çox yaxşı qarşılayırdılar. Şəhərlərin birində cəbhə dostlarımdan bir neçəsini gördüm. Bizi günorta yeməyinə dəvət etdilər. Yeməkdən sonra, yolumuza davam etdik. Hacı Əsədi də bizimlə idi. Ondan soruşdum: “Maşınların bəzəyib, şəhərləri gəzdirmək, kimin fikri olub?”

Təbəssüm edib dedi: “Kövsər qrupu ilə mənim”.

Əndimeşk şəhərinə çatanda axşam olmuşdu. Şəhərdə vəziyyət qırmızı idi. Deyirdilər ki, ehtiyatlı olun, düşmən qırıcıları hücum edib. Dostlardan

soruşdum: “Sizcə nə edək? Dokuhəyə gedib, gecəni orada qalaq?”

Hamı razı oldu. Yola düşüb, Dokuhə bazasına tərəf getdik. Ora çatandan sonra, “Kövsər xeyriyyə fondu”nun vərəqəsini oranın məsuluna göstərib, bazaya daxil olduq. Bizi çox yaxşı qarşıladılar. Maşınlardan ikisini qərb bölgəsinə yolladılar. 48-i isə bazada qaldı. Gecəni orada qaldıq. Səhər tezdən yenə maşınlara baxış keçirdim. Gördüm ki, bütün maşınları yağ azalıb, mənimki isə çoxalıb! Dostlardan biri gəlib, dedi: “Hacı Abbas, maşının dizel axıdır”.

Mühərrikin qapağını açıb dedim: “Zənnimcə altıncı lülə deşilib, dizel axıdır. İndi klapanları açıb, baxaram”.

Baxıb gördüm ki, lülə deşilib. Təəccüb edirdim ki, necə ola bilər, təzə maşın bu vəziyyətə düşsün?! Tez bir zamanda həmin lüləni qaynaq etmək lazım idi. Hacı Mahmudi! Mühərrikin lüləsi dizel axıdır, gərək düzəlsin.

Qalan maşınları yola salın getsin. Mən də bir saata inşallah yola düşərəm. Yeddi nəfər də, getməyib məni gözlədilər. Digər 40 maşın isə yola düşüb getdilər. Maşını təmir edib, səhər saat 11-də Dokuhədən çıxıb, karvanın ardınca yola düşdük. Əndimeşk meydanında dayandıq. Hamımız ac idik. Dostlar Xuzistan kababı yemək istəyirdilər. Yaman acmışdılar”.

Təqribən 80 yaşı olan bir qadın, əlində bir keçiylə maşınların qarşısını kəsib, qırıq-qırıq səslə dedi: “Görürəm bu maşınları cəbhəyə hədiyyə aparırsız. Gözümün ağı-qarası bir oğlum vardı, o da Allah yolunda şəhid oldu. Dünya malından bircə bu keçi varmıdı. Onu da sizin ayaqlarınız altında qurban kəsmək istəyirəm”.

Dostlar, yaşlı qadının ixlas və fədakarlığı qarşısında təəccübdən donub qalmışdılar. Məlum idi ki, qadının sözlərindən çox təsirlənmişdilər. Mən də fürsəti əldən verməyib, dedim: “8 il cəbhəyə gəlişimin səbəbi, belə fədakar insanları yaxından görmək olub. Belə insanlara xatir candan keçməyə dəyər”.

Dostlar şokdaydılar, heyrət içində mənə baxırdılar. Yaşlı qadın danışib qurtarandan sonra, gənc bir oğlan gəlib keçini maşınların önündə kəsdi. Ananın sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Dostlarıma baxdım. Deyəcək sözləri yox idi. Maşınlara minib yola davam etdik. Kabab yemək də yaddan çıxdı. Amma bilirdim ki, acdılar. Onlara dedim: “Əgər razızsızsa burada qatıq-çörək yeyək. Hacı Abdəhəndənin əmisinin burada mağazası var”.

Hec biri danışmır, sakkitcə mənə baxırdılar. Gün ərzində üzləşdikləri hadisələrin şokunu yaşayırdılar. Birlikdə hacının əmisinin mağazasına daxil olduq. Bir miqdar çörək, pendir və qatıq götürdük. Dükənçi

məni tanıdığına görə, nə qədər israr etsək də, pul almadı.

Qalan maşınlardan bir xəbərimiz yox idi. Yeməkdən sonra, şəhərin meydanında onları gözləməli olduq. Nəhayət, karvan görünməyə başlamışdı. Gəlib çatandan sonra, soruşdum: “Niyə bu qədər gec gəlib çıxdız?!”

Karvanının sürücülərindən biri dedi: “Döngədə, bir maşın sürətlə gəlib, yük maşınının önünə çıxdı. Yük maşını da kontroldan çıxıb aşdı. Zənnimcə təmir üçün, Şiraza göndərəcəkdilər”.

Nəhayət, karvan Dezful şəhərinə daxil oldu. Bütün şəhər əhalisi bizi qarşılamağa çıxmışdı. Təəccüblərini gizlədə bilməyən doslar dedilər: “Bu adamlar bura niyə yığışıb?! Olmaya bizi qarşılamağa gəliblər?!”

Onlara dedim: “Hələ bu harasıdır, siz nə görmüsüz ki!”

Qurbanlıq qoyunlar bir-bir karvanın önündə kəsilirdi. Ən çox qurbanlıq Dezful şəhərində kəsildi. Xalqın alqışları altında Dezfulu tərk etdik və bir neçə saatdan sonra, Əhvaza çatdıq. İcra hakimiyyəti binasının önündə dayandıq. Dostlarımın gözləri sevinc yaşlarıyla dolmuşdu. Maşınları təhvil verib, əvvəl gündən bir yerdə olduğum dostlarla hacı Abdəhəndənin evinə getdik. Əhali və məsulların bizi necə qarşıladıklarını hacıya danışdım. Hacı təbəssüm edib, zarafatyana dedi: “Sizi yaxşı qarşılayıblar ki,

bir də buralara gələsiz. Qorxurlar ki, gedib, bir daha qayıtmayasız!”

İyirmi ikinci fəsil

Nəhayət, uzun illərdən sonra müharibə başa çatdı. Biz yenə də, işimizi davam etdirmək üçün, məntəqəyə yola düşdük. Müharibənin bitməsinə baxmayaraq, şəhər və kəndlərdə top, raket, mərmə, güllə izləri hələ də qalmaqda idi. Demək olar ki, hər şey alt-üst olmuş vəziyyətdə idi. Həmişə olduğu kimi, yenə də bir qrup təşkil edib təmir işlərinə başladığımız. Bizim, əzilmiş və dəlik-deşik olmuş dəmirlərlə müharibəmiz hələ başa çatmamışdı. Artıq ön cəbhə maşınları deyil, yerli əhalinin maşınlarını təmir etməyə başlamışdıq. Bu ağır iqtisadi

vəziyyətdə, pul qazanmaq üçün yeganə ümid yerləri olan maşınlarını bir-bir təmir edib, sahiblərinə təhvil verirdik.

Hacı Abbas Qudərzi ilə, Əhvazın yol polisinin kənarında bir nəqliyyat idarəsi təşkil etmək barədə söhbət etdim. Yardım edəcəyinə söz verdi. Bir neçə gündən sonra, kərpiclə dolu 4 yük maşınını Əhvaza göndərdik.

Bir müddət sonra, hacı Əli Abdəhəndə Tehrana göndərildi və Kərəc yolunda, Məhəmməd Bürucerdi adına avtomobil təmirinin baş qərargahını təsis etdi. Bir gün mənə zəng vurub dedi: "Bizimlə işləməyə razısan?"

Ünvanını aldım.

Həmin qərargahın yaxınlığında, Abuzər bazası da yerləşirdi.

Müharibədə işdən düşmüş korpus maşınlarını orada təmir edirdilər.

Hacı dedi: "Sən, xarab olmuş maşınların təmirini öz öhdənə götür".

-Bir az fikirləşməliyəm.

-İstəyirsən, buranın rəisi ol.

-Yox hacı can. Müdiriyyət işləri mənlik deyil, qəbul edə bilmərm. İstəyirəm sizi bir nəfərlə tanış edim. Bu işlərdə sizə yardımçı ola bilər. Çoxdandır ki, öz avtoservisimə yetişə bilmirəm. Başım müharibə işlərinə qarışdığından, işlərimin çoxu yardımçı qalıb.

Müctəba Bəsayiri və seyid Mehdi Səccadiana xəbər etdim ki, birlikdə Bürucerdə bazasına gedək. Dostlarımı hacıya təqdim etdim. Çox tez bir zamanda işə başladılar. Pis vəziyyətdə olan maşınlardan bir neçəsini təmir etdilər. Məni səsləyib, təmir etdikləri maşınlara baxmağımı istədilər. Həqiqətən də gözəl işləmişdilər. İkisinə də əhsən dedim. Bir anlığa, cəbhədəki işlərimiz film kimi gözlərim önündə canlandı.

Müharibədən bir il sonra da, təmənnəsiz vətən və millətin xidmətində oldum.

Müharibənin əzab-əziyyət, çətinliklərini unutmamış, böyük bir itkiylə üzləşdik. İmam Xomeyni dünyasını dəyişdi.

Bir gün, ailəvi imam Xomeyninin məzarını ziyarətə getdik. Təzə tikilmiş zərihin yanında, Quruculuq cihadında tanıdığım hacı Məhəmmədi gördüm. Çilingər dostlarımdan olan Hüseyn Bazdar da onunla idi. Ziyarətgahın içində uca səsle onları çağırdım. Lakin cəmiyyət çox olduğundan məni eşitmirdilər. Onlara yaxınlaşanda gördüm ki, İmamın məzarının aşağı hissəsində qaynaq işi ilə məşğuldurlar. Oğlum Rzaya dedim ki, anasıgili evə aparsın. Mən də bir az dostlarla söhbətləşim, gələyəm. Zəvvarların arasından çətinliklə özümü zərihə yaxınlaşdırıb dedim: "Hüseyn can! Hacı Məhəmməd! Mənəm Abbas! Qızıl əl Abbas!"

Sözümü deyib qurtarmışdım ki, izdiham məni geri atdı. Yenidən gücümü toplayıb, zərihdən yapışaraq dedim: “Hüseyn, Hüseyn!”

Nəhayət, hacı Məhəmməd bir anlıq başını qaldırıb mənə baxdı. Sonra, Hüseynə də məni göstərdi. Zərihin içindən çıxıb yanıma gəldilər. Onlara dedim: “Namərdlər! Mənsiz savab işlə məşğulsuz?! Bəs mən necə?! Deyəsən şəhid atasıyam!! İmam üçün görə biləcəyim bir işi də mənə tapşırırsınız!”

Zərihin içinə girmək üçün icazə aldım. Mən də içəri daxil oldum. Hacı Hüseyn dedi: “Projektor görünməsin deyə, metalları kəsib onun üstünə qaynaq edirik”.

Qollarımı çırmalayıb işə başladım. Şam namazınadək işlədik. Bir az dincəlib şam yeməyini yedikdən sonra, yenə səhərədək qaynaq işinə davam etdik. Səhər yeməyini yedikdən sonra, İmamın məzarı üstə gəlib, salam verdim. Sonra da zərihə daxil oldum. İzdiham, bir an da olsun azalmırdı. Bir anlığa zəhmimdə İmamın əzəmətli simasını təsəvvür etdim. Camaran hüseyniyyəsində dayanıb, mənə təbəssüm edirdi. Dünyanın ən gülürüz və eləcə də cavan qəlbli yaşlısı!

Günortadan sonra, saat ikiyə kimi işlədik. Günorta və əsr namazlarını qıldıqdan sonra, yemək gətirdilər.

Artıq getmək vaxtı idi. Telefon nömrəmi dostlara verib tapşırdım ki, nə vaxt ehtiyac olsa, mütləq xəbər etsinlər.

İki gündən sonra, bir nəfər zəng vurub məni İmamın hərəminə çağırırdı. Dam örtüyünü qurmaq lazım olduğunu dedilər. Bir günün içində, bütün işləri bitirdik.

İllər ötməsinə baxmayaraq, hələ də, vətənim və xalqımı düşünürəm. Bu insanlar hər şeylərini Allah yolunda fəda etdilər. Biz hamımız xilas olacağımız günü gözləyirik. Dünyaya hegemonluq edənlərdən xilas olacağımız günü...